

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

Dette værk er downloadet fra

Samfundet for Dansk Genealogi og Personalhistorie

www.genealogi.dk

Bemærk, at hjemmesiden indeholder værker, som er omfattet af ophavsret. For ældre værker, hvor ophavsretten er udløbet, kan PDF-filen frit downloades og anvendes.

For værker, som er omfattet af ophavsret, er det vigtigt at være opmærksom på, at PDF-filen kun må benyttes til rent personligt brug. Distribution og publicering af PDF-filen er ulovlig.

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT.

SYVENDE RÆKKE.

3. BINDS 2. HEFTE.

(39TE AARGANG.)

1918.

UDGIVET AF

SAMFUNDET FOR DANSK-NORSK GENEALOGI
OG PERSONALHISTORIE

VED

PAUL HENNINGS.

INDHOLD:

Arkivar Thisets Samlinger til den danske Adels Historie. Af Underarkivar <i>Axel Linvald</i>	81
Abraham Lehns Selvbiografi 1643—73. Efter Originalen i Arkivet paa Orebygaard, meddelt af Dr. phil. <i>Louis Robé</i>	84
Kommandanter paa Færøerne 1632—1865. Ved fhv. Bibliotekar <i>Chr. Heitskov</i> Danske og norske immatrikulerede ved Universitetet i Königsberg 1544—1829. Ved fhv. Kredsløge <i>K. Caroe</i>	88
Carl Waldemar, Grov af Dannekiold-Løvendahls Selvbiografi. Gengivet efter hans egenhændige Manuskript ved Kammerjunker <i>O. v. Munthe</i> af <i>Morgenstjerne</i>	103
Endnu lidt om Familien Dyssel. Ved Postmester <i>C. Klitgaard</i>	108
Peder Nielsen Gad, Herredsfoged i Bjevskov Herred. Af stud. mag. <i>Albert Olsen</i>	116
Mogens Søhested. Af Stiftsdame, Frøken <i>Thyra Søhested</i>	120
Et autobiografisk brev fra Jens Johan Vangenstein til Christopher Hammer paa Melbostad. Af fhv. Bibliotekar, Frk. Aagaat Daae.....	129
Fortegnelse over den danske og norske Stamtafelitteratur i Aaret 1916 (Norge)	145
Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden.....	151
Spørgsmaal og Svar.....	152

I KOMMISSION HOS

H. HAGERUP
KJØBENHAVN

OG

MARIUS LUND
CHRISTIANIA

APRIL 1918.

Tidsskriftet udgaar med 4 Hæfter om Aaret.

**Samfundet for
dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie.**

Under Protektorat af
Hendes Majestæt Enkedronning Louise af Danmark.

Medlemsbidraget er 8 Kr. aarlig.

Samfundet har siden dets Stiftelse i 1879 udgivet:

PERSONALHISTORISK TIDSSKRIFT

1. Række, Bind	I—III (1880—82)	ved <i>F. Krarup.</i>
1. — , —	IV—VI (1883—85)	ved <i>G. L. Wad.</i>
2. — , —	I—IV (1886—89)	ved <i>G. L. Wad.</i>
2. — , —	V—VI (1890—91)	ved <i>H. W. Harbou.</i>
3. — , —	I—III (1892—94)	ved <i>H. W. Harbou.</i>
3. — , —	IV—VI (1895—97)	ved <i>G. L. Grove.</i>
4. — , —	I—II (1898—99)	ved <i>C. E. A. Schøller.</i>
4. — , —	III—VI (1900—03)	ved <i>G. L. Grove.</i>
5. — , —	I—VI (1904—09)	ved <i>G. L. Grove.</i>
6. — , —	I (1910)	ved <i>G. L. Grove og Paul Hennings.</i>
6. — , —	II—VI (1911—15)	ved <i>Paul Hennings.</i>
7. — , —	I—II (1916—17)	ved <i>Paul Hennings.</i>

Aargangen 1880 er udsolgt. Prisen for Aargangene 1881—1903 er nedsat til 3 Kr. for hvert Bind, og Prisen for hver afsluttet Række af Tidsskriftet til 10 Kr. pr. Række (6 Bind).

Bogladeprisen for enkelte Bind er 10 Kr. — Enkelte Hæfter sælges ikke.

Foruden det aarlige Navneregister i Tidsskriftet findes i Aargangen 1892 Indholdsfortegnelse for 1.—2. Række (1880—91), i Aargangen 1904 Indholdsfortegnelse for 3.—4. Række (1892—1903) og Aargangen 1916 Indholdsfortegnelse for 5.—6. Række (1904—1915).

Arkivar Thisets Samlinger til den danske Adels Historie¹⁾.
 Af **Axel Linvald.**

Som Regel er Historikeres efterladte Samlinger vanskelige at benytte og kun sjældent til virkelig Gavn for Forskningen. Hvis de ikke — som Allens — bestaar af fuldstændige og nøjagtige Afskrifter af Akter i udenlandske Arkiver og Biblioteker og saaledes nogenlunde erstatter Savnet af Originalerne, vil Benyttelsen af dem kun altfor ofte vise sig lidet tilfredsstillende. Ordnet efter Synspunkter, som ikke kendes, ekscerperet for særlige Formaal og ofte utydelig skrevet, med Forkortelser i Indhold og Kildeangivelse, som kun den oprindelige Samler er fuldt fortrolig med, vil de næsten altid hos senere Benytttere fremkalde en Følelse af Usikkerhed. Da Forskere i Almindelighed ordner deres Optegnelser efter Indhold, ikke efter Kildegrupper, er det tillige vanskeligt at overse Samlingernes Begrænsning og større eller mindre Fuldstændighed.

Arkivar Thisets Samlinger til den danske Adels Historie, som hans Enke Fru Olivia Thiset i 1917 har skænket Rigsarkivet, kan vel heller ikke siges fri for alle Mangler, som i Følge Forholdenes Natur hæfter ved slige Optegnelser, men mærkes dog af dem i betydelig ringere Grad, end det ellers er almindeligt. Ved personalhistoriske Samlinger er Synspunktet paa Forhaand givet. Ordnet efter Slægter og indenfor disse grupperet i alfabetisk Orden om de enkelte Personer, ved disse samlet i kronologisk Rækkefølge, vil man altid med Lethed kunne finde Oplysningerne om vedkommende Person eller Slægt, som Undersøgelsen gælder. Den Omhyggelighed, Orden og Skønhedssans, som prægede alt, hvormed Thiset havde at gøre, kendetegner ogsaa hans Samlinger. Skrevet med den smukkeste Haandskrift er de let læste og overskuelige for enhver; de anvendte Forkortelser i Tekst og Kildehenviisninger frembyder forholdsvis faa Vanskeligheder for den, for hvem Adelshistorie og overhovedet Arbejde med historisk Materiale ikke er ensbetydende med Opdagelsestogter i et ukendt Farvand. At Omordninger af forskellige Arkivgrupper, foretaget i Tider, efter at Thiset havde gennemgaaet dem, har ødelagt adskillige Hen-

¹⁾ Ved Udarbejdelsen af efterfølgende Oversigt har jeg kunnet benytte Rigsarkivets Optegnelser (ved Hr. Arkivar Dr. phil. Will. Christensen) vedrørende Samlingen.

visninger, vil Thiset ikke kunne gøres ansvarlig for. Med Arkivets Hjælpemidler til Raadighed vil man vel ogsaa i paakommende Tilfælde være i Stand til at raade Bod derpaa. Thisets Nøjagtighed borger for, at Arbejdet med at finde Vejen fra hans Ekscerpter til Originalerne — som det altid er slige Samlingers væsentligste Betydning at lette — ikke bliver vanskeliggjort ved Unøjagtigheder, som skyldes Samleren.

I sin foreliggende Skikkelse omfatter Samlingen Thisets Optegnelser med Undtagelse af hans originale Segltegninger og Vaabenafbildninger til Adelsaarbogen. Den falder i 3 Grupper, saa vidt man kan dømme, i Hovedsagen opstaaet til forskellige Tider.

Første Afdeling, bestaaende af 16 Pakker i Folio, er den ældste og for Størstedelens Vedkommende anlagt i 70'erne og Begyndelsen af 80'erne, vistnok væsentlig paa Grundlag af Slægtebøger, ældre Samlere som Klevenfeldt og endelig den trykte Litteratur. Indholdet bestaar af mere eller mindre udarbejdede Stamtavler, Vaabentegninger og Vaabenbeskrivelser samt Oplysninger om Familiernes enkelte Medlemmer. En Del af Stamtavlerne synes affattet, i hvert Fald fortsat i Aarene efter denne Gruppes øvrige Tilblivelse. I ydre Henseende er denne Afdeling Samlingens smukkeste — hver af Slægterne er samlet i et Omslag, forsynet med Vaabentegning —, med Hensyn til Kildematerialets Omfang den mindst værdifulde.

Anden Afdeling bestaar af løse Sedler i Oktav, ordnet i 25 Kapsler og med — en ikke helt fuldstændig — Fortegnelse over Kilderne. For denne Gruppens Vedkommende bestaar de af trykte Bøger samt en Del af Rigsarkivets Samlinger: forskellige Arkivregistraturer, »Hyldinger«, Danske Kancellis Kopibøger, Personalhistorisk Samling paa Papir, Indkomne Breve til Danske Kancelli, etc. etc., altsaa væsentlig Samlinger udenfor Diplomerne. Indenfor denne Gruppe findes en lille Afdeling, ordnet alfabetisk efter Realia (fra »Adelsprivilegier« til »Ægteskab«) og med en enkelt topografisk Optegnelse »Hads Herred« med talrige Kildehenvisninger.

Tredje Afdeling, bestaaende af Sedler i mindre Format og nu ordnet i 22 store Kasser, er Samlingens kvalitativt og kvantitativt værdifuldeste Gruppe. Som det er Thisets største Fortjeneste at have gennemarbejdet navnlig Rigsarkivets Samlinger af Pergamentsbreve og gennem deres Indhold og Segl at have givet Adelsforskningen et langt sikrere Grundlag end de gamle Slægtebøgers ofte fantastiske Opgivelser, maa ogsaa den Del af Samlingerne blive den betydeligste, som indeholder Ekscerpterne af Rigsarkivets og Universitetsbibliotekets Diplomer. En — heller ikke fuldstændig — Fortegnelse over Kilderne viser imidlertid, at Grænsen mellem

denne og foregaaende Afdeling er flydende. Saaledes findes anført foruden Diplomerne Rentekammerets Resolutionsprotokoller, Akter i det norske Rigsarkiv, i Arkiverne paa Lindau og Ravnholt. Om Ordningen af de enkelte Ekscerptsedler gælder det, at de er lagt under en af de Personer, som er nævnt i vedkommende Brev, medens der for andre Personer, som omtales i samme Brev, findes Sedler, der henviser til den, under hvis Navn Ekscerptet er anbragt. Ogsaa i denne Gruppe findes et lille Antal Sedler vedrørende Hads Herred og Lokalteter inden for dette.

Thisets efterladte Samling danner et Sidestykke til Klevenfeldts og Voss'. I Omfang kan den kappes med dem, i indre Værd maaler den Udviklingen i den Tid, som er forløbet siden da. Selv om kun en hyppig og omfattende Brug vil være i Stand til helt at oplyse Omfanget af det benyttede Kildemateriale, kan det dog med Sikkerhed skønnes, at den for al senere Adelsforskning vil være ikke alene et frugtbart Udgangspunkt, men ogsaa til Nytte paa mere fremskredne Stadier af Studierne. En Forsker, som af de tre Grupper samler de Dele, der er af Betydning for hans Emne, vil paa den letteste Maade faa Anvisning paa det samme Materiale, som stod til Thisets Raadighed. For Tiden før 1660 vil det sikkert i alt væsentlig være udtømmende — Oplysninger fra Ligsten har Thiset dog som bekendt kun i ringe Grad benyttet — og for Tiden derefter vil det indeholde en Række Meddelelser, som man ellers kun med Vanskelighed vilde kunne naa frem til. Selv om meget af Stoffet er benyttet i Adelsaarbogens forskellige Aargange, kan det ikke være andet end, at Materialet ogsaa for de Slægter, hvis fuldstændige Stamtavler er optaget i dette Værk, er adskillig fyldigere, end det har kunnet finde Plads indenfor dettes Rammer; hvor meget større Betydning Samlingen vil have for Studiet af de Slægter, hvis Stamtavler ikke er meddelt i Adelsaarbogen, behøver ikke at siges. Som Samlingen foreligger — smukt ordnet og opstillet i et særligt Skab i Rigsarkivet — vil den sikkert vise sig af betydelig Værdi for den fremtidige Adelsforskning. Fru Thiset fortjener Tak for, at den er bleven offentlig tilgængelig.

Abraham Lehns Selvbiografi 1643—73.

Efter Originalen i Arkivet paa Orebygaard
meddelt af **Louís Bobé.**

Nedenstaaende Optegnelser skyldes Abraham Lehn den Ældre, Vinhandler og Købmand i København, en af Stadens største Skibsredere og Direktør for Asiatisk Kompagni samt Medlem af de 32 Mænds Raad. Han døde 2. Sept. 1709. Om hans Efterslægt henvises til Hist. Tidsskr. II, 89.

Im nun zu End laufendem 1673ten Jahre, da der liebe Gott mier meine Augenlust, so Er mier im Anfang desselben gegeben, wieder genommen, so habe dies wenige zu einer Nachricht aufzeigen wollen, darmit wan der liebe Gott auch mich nach seinem allein heiligen Willen aus diesem Leben fordren wird, man wissen möge, wan ich gebohren und wormit ich meine Zeith verbracht habe. Der liebe und gnädige Gott und Vatter wolle unterdessen, so lang ich noch alhier in diesem Jammerthall wandern soll, mier den Beistand seines heiligen und guten Geistes gnädigst verleihen, der mich also leiten und führen möge, darmit ich allewege bereit sey abzuscheiden, bei wahrer Buss undt lebendigen Glauben erfunden werden und also mit dem alten Simeon eine rechte Fried- und Freuden-Fahrt halten und zum rechten himlischen Vatterland gelangen möge. Das verleihe mir Gott der Vatter umb das theure Verdienst meines Erlösers Jesu Christi der sampt Vatter und heiligen Geist als einiger wahrer Gott hertzlich geliebet und hochgelobet sey nun undt in alle Ewigkeith amen.

Ao. 1643: 20. Augusti war Sontag abents zwischen 7 und 8 Uhren, bin ich alhier in Copenhagen gebohren undt den 25. dito in St. Petri der Teutschen Kirchen getauft worden durch Doct. Thomam Lindemannum und Abraham genandt, dessen ich dem allerhögsten hertzlich danke, dass Er mich dardurch seiner Kindschaft gewürdiget und zum Bürger des Himmels angenommen hath. Meine liebe Eltern, welche, Gott sey Dank, annoch bey guther Gesundheit, darbey Er sie gnädigst noch viele Jahre erhalten und mit allerley geistlichem und leiblichen Segen überschütten wolle, seindt der wohlehrenveste und grossachtbahre Hr. Johan Lehn, Rathsvwandter und Weinhändler alhier, und die viel ehr und tugentreiche Matrone Sara von Dickelen, welche an Mühe, Fleiss und Unkosten nichts an mier ermangelen lassen und mier sonderlich grosse Liebe

erwiesen, furnemlich mich zur wahren Gottes Furcht undt alle Tugenden zu erziehen, und ist mein erster Præceptor gewesen M: Joachimus Zwergius, anitzo Pastor zu Cappell in Holstein; bey 2 Jahren hernach bin etliche Jahr bey D: Lindeman neben seinem Sohn undt folgendes bey Hr. Esaiæ Fleischer Kindern informiret worden, endlichen alhier in der Königl. Schule in der 5ten Class gekommen, da Her Per Siuff¹⁾, Pastor, anitzo alhier in Seeland mein Præceptor ein Jahr gewesen, da dan die Belägerung dieser Stadt erfolgete, wordurch vom Studieren abgelassen undt mich zu meines Vatters Profession gewendet, deswegen ich nach verflossener Belagerung in die Schreib- undt Rechenschuel mich begeben bis im Vor-Jahr 1661, da mein Hr. Vatter mich zu Wasser naher Amsterdam gesandt und an Herrn A. v. Friessem recommandirt, mich weiter auf Collen undt Bacharach zu recommandiren, da ich dan im May 1661 angelaget bey meinem Vettern Hr. Ulrich Gerstein, fürnehmen Weinhandler daselbsten, welcher mich alsobalt zu dem ehrnvesten und vorachtbahrn Jorg Hans Lamprecht, Fassbinder, anitzo Burgemeister aldar in Bacharach gesetzt undt verdungen, das Fassbender Handtwerck in 2 Jahren bey ihme zu erlernen, dehme ich gehorsahm und fleissig nachgekommen, wie mein Lehrbrief ausweisen kan. Unterdessen ist mier doch erlaubt gewesen, in die Mess nach Frankfurt, auch im Herbst den Kauffleuten im Markmachen²⁾, Wein-Zeignen³⁾ und Schroden⁴⁾ aufzuwarten. So balt aber mein Lehr-Jahre ausgewesen, habe von meinem Herrn Vatter Order bekommen, also mein Bruder sich verheyrathet gehabt und Er meiner nötig, ich mich von dar nach Haus erheben solte und unterwegs in Collen einige Weine fuhr ihme empfangen und mitbringen, darauf ich mich auch alsofort gehorsahm auf die Reis begeben, doch den Herrn Vatter ersucht mich noch fuhr erst einige Jahre in der Frembde zu lassen verbleiben, der Herr Vatter mier aber die Antwohrt geben, ich könnte gnugsahm so viel mier nötig, bey ihme erlernen, und wolte er mich selber wieder, wen dienlich, zum Reihnstrohm senden; bin also mit Weinen von Colln den Reihn ab durch Holland im Juny 1663, Gottlob alhier gesundt bey meinen lieben Eltern angelaget, und ihnen meiner Pflicht gemess in allem mier möglich gedienet. Ao. 1667 im Febr. hat mein Hr. Vatter mich auf Frankfort über Hamburg gesandt, aldar und am Reihnstrohm einige Weine fuhr ihm anzukaufen und mier auch zugelassen, den Anfang zu machen, etwas

1) Peder Syv, 1631 – 1702, den bekendte Sprogmand, var o. 1655 – 58 Hører ved Vor Frue Skole.

2) aftappe (?).

3) mærke Vinfadene.

4) schroten: at rulle Fade.

mit fuhr mich mit zu bringen undt zu negotiren, welches auch glücklich, Gott sey Dank, effectuiert undt mit einer schönen Parthey firne¹⁾ und neue Wein zu Amsterdam gekommen, da ich dan auf Herrn Vatters Order den meisten Theill, weil es noch unsicher in See gewesen, wegen des Krieges zwischen Engeland und Holland, habe nur ein Theil derselben mitgenommen, wormit ich glücklich im Junyo Gott sey dank, alhier angelanget bin, und so weiter bey den lieben Eltern verblieben im November 1669 wie der Hr. Vatter keinen Knecht nommen, bis im December 1670 und darfuhr gleich andern des Herrn Vatters Knechte fuhr mier zu thuen schuldig gewesen, dem Herrn Vatter richtige und vergnügliche Rechnung getahn, wie mit Herrn Vatters eigen Handt darzuthuen ist. Im negstfolgenden Februari des Jahres 1671 hath mein Hr. Vatter mich wiedrumb über Hamburg nach Frankfurt gesandt, wie vorhin, Weine aldar und am Reinstrohm einzukaufen, wormit ich auch, Gott Dank den Rein ab durch Holland glücklich im Juny zu Haus angekommen und weiter bey den lieben Eltern verblieben undt ihr bestes, so weith ich gekondt habe, in acht genommen. Kurtz vor Weynachten des Jahres 1672 habe ich mich durch sonderbare Providentz, Schickung undt Regierung des allerhögsten mit Consens meiner lieben Eltern und Anverwandten in ein Ehelich Verbündnis mit der viel ehr undt tugentreichen, gottsfürchtigen, vernünftigen, frommen undt keuschen Jungfer Karen Hesselbergs, des weylant wohlfürnehmen Herrn Hans Hesselberg hinterlassenen lieben einigen Tochter eingelassen, so folgendes Jahres 1673 d. 19. Febr. durch hochzeitliche Festivitet undt Priesterliche Copulation ist vollen zogen worden. In diesem unsern Ehestand ist meine hertz allerliebste alsobalt von Gott dem allmächtigen mit Leibes Frucht gesegnet worden, undt haben wier, mitlerzeith meine Liebste schweren Leibes gewesen, eine recht gewünschte, friedliche liebe Ehe zugebracht undt im Haus bey meinen Eltern wohnend, denselben eine Freude gewesen, dan sie uns insonderheith meiner Eheliebsten mit sonderbarer Liebe wegen ihres stillen und sittsamen Lebens zugetahn gewesen, aber ach, leider, es hath nur sehr kurtz gewäret, dan wie am 26. Nov. meiner sehr lieben Hausfrauen ihre Gebahr Zeith herangenahet, hath sie eine sehr betrübte Nacht gehabt, doch den folgenden Morgen als d. 27. Novbr. einer jungen Tochter genesen des morgens umb halber 5 Uhr, d. 28ten aber morgens umb 7 Vhr ward meine hertzallerliebste unverhofft iedoch durch einen sanften und sehligen Todt von meiner Seiten hingerissen, zur sanften und stillen Ruhe und unvergänglichem ewigen Freuden-Leben, mier aber zu hertzlichem undt schmerzlichem Leidt undt

¹⁾ firn, adj., gammel.

Trawrigkeith. Gott der allmächtige erfreue ihre Sehle undt tröste sie ewiglich, und lasse sie frölig auferstehen zum ewigen Leben; den selben Tag liess ich mein Tochterlein also es schwach, im Hause durch M: Christian Bræmer taufen, undt ward nach ihrer sehl. Mutter Karen genandt, und geschahe die Confirmation d. 15. December in der Teutschen Kirchen St. Petri undt hatte zu ihren Tauffgezeugen erbeten mein hochgeehrter Hr. Vatter Johan Lehn, M: Esaias Fleischer, meiner sehl. Eheliebsten Frau Mutter Petronella Larss Tilofsen undt ihre Vattersschwester Margrete Helmer Dirchsens¹⁾, ward von meiner lieben Frau Mutter zur Kirch getragen. — Denselben Tag mein Burgerrecht alhier erhalten und 22. May mich ins Weinhandler-Gelach einschreiben lassen.

I Følge de ogsaa bevarede, af Præsten ved St. Petri Kirke forfattede »Personalia sehl. Frau Carn Hesselbergin« var hun født 28. Maj 1647 i Kjøbenhavn, Datter af Hans Hesselberg, Køb- og Handelsmand, og Pernille Johansdatter. Efter Faderens Død var hun 1665—69 i Huset hos sin Bedstemoder, Maren Pedersdatter, Raadmand Jacob Andersens Hustru, efter hvis Død hendes Moder imidlertid havde indgaaet Ægteskab med Køb- og Handelsmand Lars Tieluffsen.

¹⁾ Se Personalhist. Tidsskr., 6. R. VI, 85.

Kommandanter paa Færøerne 1632—1865.

Ved **Chr. Heiðskov.**

Færøerne er for Tiden det eneste Amt i Danmark, der er fritaget for Militærvæsen. Men i ældre Tider fandtes der en lille Garnison, bestaaende af unge Karle fra Thorshavn, med en Kommandant. Denne sidste begyndte ganske beskedent i 1632 som »Bøsseskytte« og endte i det 19de Aarhundrede med at være Øernes Amtmand.

Allerede den bekendte Eventyrer Mogens Heinesen anlagde i det 16de Aarhundrede (1581?) til Sikring mod Sørøvere en Skanse paa den sydøstlige Pynt ved Thorshavn, hvor den endnu eksisterende Skanse ligger. Men da denne Skanse laa for langt fra Byen, gav Christian den 4de Befaling til at anlægge en Skanse ved Tingenæs, inde ved selve Byen. Denne Skanse anlagdes i 1630'erne. Imidlertid blev det i 1658 vedtaget af Lagtinget foruden denne Skanse at anlægge en mindre, hvor den gamle Skanse laa. Senere nedlagdes Tingenæs-Skansens, og tilbage blev da kun den endnu eksisterende Skanse, der ligger paa den første Skanses Plads. Den her nævnte Skanse nedlagdes som Fæstning 1865, og dermed forsvandt Garnisonen. Denne afløstes af et Politikorps, bestaaende af 1 Sergent og 27 Jægere, der havde deres Vagtstue i Øernes eneste Arresthus, som ligger i Skansen. Disse »Politister«, som de kaldtes, var paa den Tid, da Forf. opholdt sig paa Færøerne (de første Aar af dette Aarh.) klædte i en Slags mørk Marinesoldat-Uniform med lang Sabel. For en halv Snes Aar siden blev dette Politikorps nedlagt og erstattet af en almindelig i København uddannet Politibetjent.

Skanserne i Thorshavn har flere Gange været udsat for krigerske Begivenheder; men de har aldrig spillet nogen glørværdig Rolle som Fæstninger, hvad de aabenbart heller ikke har været i Stand til.

Mine haandskrevne Kilder har væsentlig været C. F. Nielsens Samlinger til Færøernes Personalhistorie (Manuskri. i Rigsark., der dog maa benyttes med megen Varsomhed) og Hirsch's Fortegnelse over danske og norske Officerer (Kgl. Bibl.).

Af trykte Værker har jeg navnlig benyttet fhv. Sørenskriver (nu Borgmester) N. Andersens fortrinlige Kildeskrift »Færøerne 1600—1709«.

1632—(52). Oluf Knudsen Leire, »bøsseschötter paa Kong. Maytz. schandze her vdi ferøe«. Om ham kendes intet udover hans Navn, der fra 1632 figurerer hvert Aar i Bilagene til Øernes Regnskaber, hvor han kvitterer for de 20 færøske Gylden, han havde i Løn om Aaret. Endnu i 1652 var han Kommandant; men derefter mangler Regnskaberne for en længere Aarrække, hvorfor man ikke kan følge ham mere. Han kan have været fra Lejre paa Sjælland; men muligvis ogsaa fra Lejre (Lere) Præstegaard i Kvalbø paa Suderø. I 1662 levede i Thorshavn en »Katarina Bysseskytters«; maaske har hun været Enke efter Oluf Knudsen Leire.

165 —58. Rasmus »Konstabel«. Han nævnes i en Vedtægt for Skansearbejderne, dateret Thorshavn i Januar 1658. Heri hedder det, at Skansefolkene skal »være hørig og lydig Rasmus Constabel, naar han vil lære dem at omgaaes med Mosketterne og Krud og Lod«.

1658—60. Cornelius Thønnesen (Tynnesen). Da Færøernes Lensherre Christoffer v. Gabel i 1658 opholdt sig i Holland for at underhandle om Krigsforbundet mellem dette Land og Danmark, sendte han fra Vliessingen Johan Heideman, Landfoged paa Færøerne, der paa det Tidspunkt opholdt sig i Amsterdam, Ordre til »her udi Holland 8 eller 16 Mand at annamme, som han der paa Stedet til Røtmestere eller Korporaler under Landfolket kan bruge, hvilke Karle skal være godt norrisk Folk, om muligt er dennem at bekomme, iblandt hvilke skal være en Konstabel, som sin Kunst vel forstaar, og skal samme Karle der paa Stedet tages udi Hans kongl. Majestæt, vores allernaadigste Herres og Konges Ed og Pligt¹⁾. Den ny Konstabel, Cornelius Thønnesen, der rimeligvis var fra Amsterdam, ankom da til Færøerne i November 1658 sammen med Landfogden. Lagtinget bevilligede 40 færøske Gylden til ham i Løn om Aaret. Han skulde endvidere have fri Kost, som Lagtinget anslog til den samme Sum. Cornelius Thønnesen var imidlertid kun 2 Aar ved Skansen i Thorshavn. I Oktober 1660 ihjelskød han nemlig en Mand, der stod paa Vagt. Selv paastod han, at det var sket af Vaade; imidlertid blev han fængslet og sad fast indtil Juli 1661, da Lagretten dømte ham til at rømme Kongens Riger og Lande og at have sit Gods forbrudt. Desuden maatte han give en Revers for »at han ikke under Fortabelse af Liv, Gods og Ære, skulde gøre dette fattige Land nogen Skade²⁾).

¹⁾ Andersen: Færøerne S. 274—75.

²⁾ Anf. St. S. 284.

1666—75. Claus Becker, f. i København¹⁾, tjente fra 1655 som Haandlanger i Artilleriet, Konstabel og Arkelimester og blev antagen paa Tøjhuset i 1656. Under Københavns Belejring forrettede han Tjeneste paa Volden og blev senere sendt til Møen. Han blev flere Gange fangen, men undslap atter og blev i 1661 Fyrværker paa Kronborg. Lucas Debes, Færøernes Provst, skriver i 1670 om ham til den kgl. Kommissarius Jens Rodsteen, at Kong Frederik den 3dje »haver allernaadigst perdoneret en grov Misgjerning udaf hannem begaaet paa Croneborgs Slot«. Det er formentlig denne Omstændighed, der har givet Anledning til Beretningen om, at han ved sin Medvirksomhed i de danske Soldaters Mytteri paa Grund af manglende Sold foraarsagede Kronborgs Overgivelse til Svenskerne d. 7. August 1658. Men dette kan næppe passe, da han formentlig først kom til Kronborg 1661. I 1666 blev Claus Becker ansat som Kommandant paa Skansen i Thorshavn med Løjtnants Karakter. Han var en udpræget Jakob von Thybo-Figur. Hans Pralerier om de krigerske Bedrifter, han udførte under Københavns Belejring, er gaaet fra Mund til Mund blandt Befolkningen paa Færøerne lige til vore Dage. Medens Claus Becker var paa Færøerne, fik han dog Lejlighed til at udføre en lille Bedrift, idet han i April 1667 tilligemed Landkirurg og Sysselmand Reinhold Horn med Mandskab ombord i den hollandske Galiot, »het vapen«, af Enkhuisen forfulgte en irsk Kaper og i Farvandet mellem Færøerne og Shetland tilbageerobrede en anden hollandsk Galiot »Haabet«, som Irlænderen havde ført med sig. For denne Daad udbetaltes til Skipperen paa »het vapen« 600 Gylden og til Claus Becker og de øvrige Færinger ligesaa meget.

Ellers gjorde Claus Becker sig nærmest berygtet ved sin Optræden overfor Provst Lucas Debes, den bekendte Forfatter af »Færoæ et Færoa reserata«. Dennes Steddatter, Rachel Hansdatter, var i Sommeren 1668 bleven forført af Claus Becker, medens hendes Fæstemand Knud Jakobsen var fraværende fra Øerne. Selv paastod hun, at hun var krænket mod sin Vilje, hvorimod Claus Becker hævdede, at hendes Vilje havde været saa god som hans i dette Forhold. Nu stævnedes Claus Becker Hr. Lucas, fordi denne ikke vilde tilstede ham Alterens Sakramente, hvorover han var geraadet i stor Desperation; men Hr. Lucas hævdede, at Claus længe havde været en Skørlevner, Ægteskabs Forstyrrer og det hellige Ministerii Undertræder og Forhaaner. Han vilde ikke løfte

¹⁾ Ifølge N. Andersen: Færøerne 1600—1709. Derimod meddeler C. F. Nielsen, at C. B. var født i Helsingør som Søn af Claus Hermansen B. og Sønnensøn af Mag. Herman B. (»Pistorius«), Slotspræst paa Kronborg og Sognepr. til St. Marie Kirke i Helsingør.

paa sin Hat, naar Hr. Lucas gik forbi, og engang, da denne med Hustru og Datter fulgte en bortrejsende Søn til Skibet, forhindrede Claus deres Hjemtur og havde da, beretter Provsten, »med leende Mund sjunget over mig, min Hustru og Datter: Fal tra la la la« etc. Kort Tid efter havde Claus i Fuldskab dundret saa hæftigt paa Rachels Dør, at Hr. Lucas vaagnede og maatte gaa ud i bar Skjorte for »at forhindre saadan hans sodomitiske Raseri«. Provsteretten frikendte Hr. Lucas ved Dom af 1. Aug. 1670, hvorefter han, for at faa Claus Becker afsat, klagede over denne til den kongelige Kommissarius Jens Rodsteen, der snart ventedes til Færøerne. Claus kom dog først bort i Efteraaret 1676, et Aar efter at Hr. Lucas var død.

Ogsaa med Handelsforpagteren (den tidligere Landfoged) Johan Heideman var Claus Becker paa Krigsfod. Da Heideman i 1674 kom til Øerne med Fuldmagt fra Lensherren Friderich von Gabel til midlertidig at varetage Bestillingen som Foged i Stedet for Søren Pedersen Skougaard, der var afskediget paa Grund af Underslæb, nægtede Claus Becker at respektere den førstnævnte: »Han vilde give Heideman og Gabel tusind Djævlé, og slog saa en Knips«. Den afskedigede Landfoged, der var indsat i Arresten paa Skansen, løslod Claus Becker, og lod ham sejle bort paa et Skib, der laa paa Thorshavns Red. En anden Mand, som Heideman vilde arrestere, befriede Kommandanten og hans Soldater med Vaabenmagt og skjulte ham indenfor Skansevolden. Da Heideman foranstaltede Undersøgelser efter ham, lod Claus Becker affyre Skud fra Skansen.

C. F. Nielsen siger i sine »Samlinger til Færøernes Personalhistorie«, at Claus Becker skal være falden under Krigen med Sverige i Slaget ved Halmstad $17/8$ 1676. Dette er imidlertid ikke rigtigt. Han ansøgte i 1674 om at komme bort fra Færøerne, fordi han ikke kunde taale Klimaet. I April det følgende Aar søgte han atter om det samme. Som Grund angav han, at der var paa-kommen ham »en liden Længsel efter hans fædrene Land«. Han beder Feltherre Hans Schack om at forhjælpe ham til en Kommando andetsteds i samme Charge, som han havde haft paa Færøerne. Ved kgl. Brev af 12. Juni 1675 kaldtes han da tilbage fra Øerne. I Begyndelsen vægrede han sig ved at overlevere Skansen, men bekvemmede sig dog dertil i September samme Aar. Dog kunde han ikke faa Lejlighed til at komme bort fra Øerne før i 1676. Han begav sig da til Holland, hvor han ankom 12. Sept., og derfra kom han fuldstændig reduceret til København. Sin Hustru og 2 Børn havde han maattet lade blive tilbage paa Færøerne. Han maa være bleven gift omkring 1668, da det vides, at han paa dette Tidspunkt tænkte paa at indgaa Ægteskab. I et Regnskab fra 1709

i Rigsarkivet over indkomne Hoser og Uld nævnes »Lucie Becers« i Thorshavn. Formodentlig har hun været Enke efter Claus Becker. I 1677 var Claus Becker Løjtnant i Kaptajn Gersdorffs Artilleri-Kompagni og deltog med Kompagniet i Belejringen af Bohus i Juni 1678. Kompagniet kom efter Hjemkomsten fra den norske Kampagne til at ligge paa Christianshavn. I November 1679 fik Claus Becker sin Afsked, og fra da af kan vi ikke følge hans Skæbne længere¹⁾.

1675—80. Johan²⁾ Christophersen var født i Danmark og var Fyrværker i Artilleriet. Blev ^{12/6} 1675 beordret til at overtage Posten paa Færøerne efter Claus Becker, ikke, som C. F. Nielsen formoder, med Løjtnants Karakter, men som Konstabel. Under Ludvig den 14des Krig med Holland laa der ved Pinsetid 1677 fire fremmede Krigsskibe for Anker ud for Bygden Nolsø. I den Anledning sendte Johan Heinrich Weyhe, den senere Lagmand³⁾, der i Landfogdens Fraværelse var konstitueret i dennes Sted, nogle Folk over til Nolsø for at spørge, hvad det var for Skibe, om det var Ven eller Fjende. Da de kom til Nolsø, fik de at vide, at en Kaptajn med nogle Folk fra Skibene havde været i Land og sagt, at de var Hollændere og Engelskmænd, der ikke havde i Sinde at gøre Landet Fortræd. Da Weyhe havde faaet dette at vide, lod han sig ro ud til de fremmede Skibe. Ikke saa snart var han kommen om Bord i et af dem, før han blev tagen til Fange. Samtidig blev det hollandske Flag strøget og det franske hejst. Der blev forlangt en stor Brandskat at levere inden 12 Timer. Da det forlangte ikke kunde tilvejebringes, sendte Fjenden armerede Baade med Mandskab i Land. Johan Christophersen med sine Soldater og andre af Thorshavns mandlige Indbyggere var parate paa Skansen, det danske Flag var hejst, Kanonerne ladede og Haandgeværerne uddelt blandt Mandskabet. Imidlertid gjorde Fjenden uhindret Landgang, og Johan Christophersen overgav Skansen uden at løsne noget Skud. Nu blev Thorshavn plyndret, Kramboderne og Landskyldboden tømte, Skanserne blev demolerede, og Kanonerne blev gjort ubrugbare eller væltet i Søen. Ved det senere Syn over den store Skanse hedder det, at den trængte til at »repareres moxen rundtenomkring«. Alt, hvad der var tilbage i Skanserne, var en »Flintebøsse og en Bøssepipe uden Laas«.

Da Kommandanten af Lagtinget blev afæsket Forklaring om, hvorfor han ikke havde forsvaret Skansen, svarede han, at »saasom han sig imod saa mange og velbevæbnede ej fandtes sig

1) Hirsch.

2) I Hirsch's Officersfortegnelse kaldes han Josef Christophersen.

3) Se Personalhist. Tidsskr. 6. R. 6. Bd. S. 258—59.

mægtig nok at imodstaa, saa vel som for hans underhavende Folks ringe Tal, hvoraf endda de fleste vare forsagte, og ganske faa vidste med Stykkerne at omgaas, siuntes han videre Landsens Fordærvelse, som ske kunde ved Ild og Brand, som og Fjenden skal selv have ladet sig forlyde, ved en god, villig Opgivelse at forekomme og i saa Maader var nødtigt til Skansen at kvittere¹⁾«.

Johan Christophersen frasagde sig 1680 Posten som Kommandant, fordi han ønskede at lade sig anvende andetsteds i Kongens Tjeneste. Om hans senere Liv og Virksomhed har jeg intet kunnet finde.

1680—(91). Otto Ovesen²⁾ Bølge, født i Tønning i Aarhus Amt c. 1648 (Søn af Hr. Ove Lauritzen B., Sognepræst til Tønning og Træden, og Kirsten Jørgensdatter), tjente fra 1664 ved Holmen og paa Tøjhuset som Aarstjener og havde to Gange været i Ostindien og tre Aar været ansat ved Militzen i Norge, »vist fra 1680 til 83«, staar der i Hirsch's Officersleksikon. Det er imidlertid sandsynligt, at her er sket en Forveksling med hans Færø-Ophold, som slet ikke omtales hos Hirsch. I 1680 blev han nemlig ansat som Kommandant i Thorshavn med Løjtnants Karakter³⁾.

Løjtnant Otto Bølge synes i hele sin Leven og Færden at have været et værdigt Sidestykke til Claus Becker. Mellem Kommandanten i Skansen og »Kommandør« Carsten Poulsen, Fører af Lensherren Fr. v. Gabels Transport- og Vagtskib »Justitia«, var der Splidagtighed. I 1688 skulde disse to Herrer duellere paa Kaarder i Thorshavn. Til Sekundant havde Carsten Poulsen sin Broder og Styrmand Jan Poulsen, medens Otto Bølge havde Ostindiefareren, den senere Sysselmand Daniel Clemensen (Søn af Præsten Hr. Clemen Laugesen Follerup paa Sandø). De havde allerede kastet Kjolerne og trukket Kaarderne, da Købmanden kom og i Lensherrens Navn bød dem at holde inde. I Efteraaret havde Brødrene Carsten og Jan Poulsen brugt nogle mindre høviske Udtryk om Kommandanten, og denne kaldte da en Del af sit Mandskab under Vaaben. »I Spidsen for Soldaterne, der var væbnede med Morgenstjerner og Kaarder, opsøgte han de to Brødre, der var inde hos Fogden Peiter Jessen; med sin Kaarde huggede han i Hjørnestolpen og i Dørstolpen, og indenfor i Forstuen gav han et Stød i Brøstningen. Fogden med de to Brødre kom ud og formanede Løjtnanten til at gaa hjem, denne gav Soldaterne Ordre til at arrestere Fogden, hvad de dog ikke adlød, og vilde ikke gaa hjem, men fulgte efter Fogden og Brødrene et andet Sted hen

¹⁾ Andersen: Færøerne. S. 243—46.

²⁾ C. F. Nielsen kalder ham Olesen.

³⁾ C. F. Nielsen.

i Byen, hvor han stillede sig op udenfor med Soldaterne. »Det var Runden, der gik«, lod han Fogden vide; denne indvendte, at det ikke var nogen militarisk Runde, thi Løjtnanten ledsagedes af sin Hustru, der var »i Klokke og uden Hoser«. Først henad Natten endte disse Spektakler. Sorenskriver Peder Sørensen blev ogsaa forulempet af Løjtnanten; naar denne med Soldaterne fra Eksercits trak igennem »Gangen«, hvor Sorenskriveren boede i »køk«, lod han Soldaterne give Ild uden for Sorenskriverens Vinduer, saa at disse faldt ud og gik i Stykker¹⁾.

Medens Otto Bølge var Kommandant paa Færøerne, lykkedes det ham med sine Soldater ved Eide paa Østerø at erobre et fremmed Skib, der havde gjort sig skyldig i ulovlig Handel. Lignende Skibe blev tagne andetsteds ved Øerne af Carsten Poulsen paa »Justitia«.

I 1684 havde Løjtnant Bølge ansøgt om at blive ansat som Aarstjener, og han nævnes i Hirsch's Leksikon som Løjtnant ved Drabanterne 1684 og 85. Ligeledes skal han efter samme Kilde være bleven ansat i Søetaten som Skibsløjtnant. Hvorledes dette kan forholde sig, er mig uklart, thi endnu i December 1691 var han Fadder i Næs Kirke paa Østerø²⁾.

169.—98. Claus Clausen Rosing, født i Brønø i Trondhjem Stift 1626, Søn af Claus R., Sognepræst til Brønø, og Birgitte Schanche, samt Broder til Biskop Hans R. i Aggershus Stift. Han skal have været Stykjunker, da han ansattes som Kommandant i Thorshavn med Løjtnants Karakter. Ifølge C. F. Nielsen skal han være død i Thorshavn 1698, ugift. Mærkeligt nok nævnes han ikke i Hirsch's Leksikon.

1698—1710. Niclas Zachariassen Eide. I Aaret 1698 lod Fr. v. Gabel, der havde Færøerne i Forlening, bygge en Timandsfarer (stor Baad, roet af ti Mand), forsynet med 2 Gaffelstykker, for til Stadighed at have et Fartøj ved Øerne, der kunde passe paa, at ingen fremmede Skibe drev ulovlig Handel. Til at føre dette Vagtfartøj som Strandvisitør valgtes Niclas Zachariassen Eide, der vistnok samtidig var bleven Konstabel ved Thorshavns Skanse. Om ham vides kun, at han var født paa Eide (Østerø). En gammel Tradition siger, at han paa Grund af Tapperhed under Krigen mod Sverige skal være bleven udnævnt til Kommandant i Thorshavn »og fik det Tilnavn Lersbek«³⁾. Dette sidste er dog sikkert urigtigt. Han skal være død 1710. Mandskabet i Skansen bestod i 1709 af en Konstabel, 3 Korporaler, 30 Soldater og 1 Trom-

1) N. Andersen: Færøerne. S. 287—88.

2) Se Personalhist. Tidsskr. 6. R. 6. Bd. S. 269.

3) C. F. Nielsen.

meslager. Men Aaret efter var de 3 Korporaler og 22 af Soldaterne døde af Smaakopper.

1711—20. Haagen Knudsen Bjerring (eller Bering), født i Viborg, var Konstabel ved Thorshavns Skanse, da han ansattes som Kommandant 1711. $1\frac{1}{2}$ 1720 fik han Afsked for »slet Konduite og uklog Adfærd«¹⁾. De nærmere Omstændigheder herved kendes ikke. Derefter rejste han ned til Danmark, hvor han døde.

1720—42. Søren Mortensen Høyvig, født i Thorshavn, Søn af Sorenskriver Morten Mortensen H. og Magdalene Jonasdatter²⁾. I sin Opvækst opholdt han sig mest hos Bedstefaderen, Kongsbonde Morten Augustinussen i Høyvig paa Strømø. Der fortælles, at da han en Dag, 18 Aar gammel, stod ved Kysten og fiskede, kom Bonden fra Selletræ³⁾ roende forbi med sin Ottemandsfarer. Bonden, der var i oprømt Stemning, spurgte Søren, om han vilde sælge de Torsk, han havde fisket — han skulde faa dem godt betalt. Fiskene blev nu alleverede, og samtidig smed Selletræbonden en Sælkindspung i Land. Det viste sig, at Pungen indeholdt saa stor en Sum, at Søren kunde rejse udenlands med et af de første Skibe, noget han længe havde ønsket⁴⁾. Han skal være bleven »Maanedsløjtnant ved Søkadetterne«⁵⁾ under den svenske Krig, hvorefter han $1\frac{1}{2}$ 1720 blev udnævnt til Kommandant paa Færøerne med Sekondløjtnants Karakter. Garnisonen bestod i 1733 af 1 Konstabel, 3 Korporaler, 30 Soldater, 1 Bartskeer og 1 Skarpretter. Den næstsidste har dog sikkert været den samme som Øernes Land-Kirurg. Som et Kuriosum nævnes, at i Løjtnant Høyvigs Tid fandtes i Skansen en Træhest, den eneste paa Færøerne. Den brugtes til Afstraffelse af Soldaterne. Løjtnant Høyvig var gift med Elisabeth Madsdatter, der var Datter af Bager Mads Knudsen paa Vestergade i København og Rakel Pedersdatter, samt Enke efter Underfoged paa Færøerne Søren Pedersen Skeen († 1707). Hendes Ægteskab med Løjtnant Høyvig var saavidt vides barnløst. Hendes Mands Navn mindes endnu i Thorshavn ved Huset »Mortanstova«, som han opførte, og hvor han døde $27/5$ 1742. Enken overlevede ham⁶⁾. Hun ansøgte $7/10$ 1742 om Pension⁷⁾.

1) C. F. Nielsen.

2) Se Personalhist. Tidsskr. 6. R. 6. Bd. S. 271.

3) Rimeligvis den anf. St., S. 00 nævnte rige Jakob Poulsen.

4) Tingakrossur. 1901. Nr. 2.

5) I en Indberetning om Skansens Tilstand 1725 i Rigsarkivet kaldes han »Søe Officier«.

6) Se Personalhist. Tidsskr. 6. R. 6. Bd. S. 271.

7) Færøske Journalsager i Rigsarkivet.

1742—43. Johan Peter Kruus (sædvanlig kaldet Kruuse), af oldenburgsk Slægt, var først Adjutant ved Artilleri-korpset, blev $14/8$ 1730 (ved at købe Johan Christian Bremer ud) Fyrværker ved Københavns Tøjhus. $5/7$ 1737 blev han Stykjunker, og erholdt i 1740 Rejsetilladelse til Oldenburg. $31/12$ 1742 blev han udnævnt til »Lieutenant over Garnisonen udi Skanserne, samt over alt det unge Mand-Kjøn paa de til Landet Færøe liggende Øer«¹⁾. I Foraaret 1743 afsejlede han til Færøerne; men sin Hustru maatte han lade blive tilbage, da hun var frugtsommelig.

Løjtnant Kruus døde efter mindre end 1 Aars Virksomhed paa Færøerne, men var allerede i den Tid bleven meget populær. Han skildres nemlig som en varmtfølede Mand med en retskaffen og djærv Karakter. Navnlig optraadte han som en varm Talsmand for den færøske Befolkning ligeoverfor de daværende verdslige Embedsmænd, hvis Had og bitre Fjendskab han derved paa-drog sig.

I September 1742 strandede den hollandske Ostindiefarer »Westerbeech« under Forbjærget Beinesvøre paa Suderø. Med denne ankom til Øerne en Mand ved Navn Joost eller Joseph Gervording von der Schildt, der hidtil havde været Soldat i det hollandsk-østindiske Selskabs Tjeneste. Under sit Ophold i Thorshavn blev han forlovet med Landfoged Jørgen Fr. Hammershaimbs Datter Mariane. For at skaffe Svigersønnen en passende Stilling fik den altformaaende Landfoged ham ansat som Kirurg efter Bartskeer Hans Matras. I Foraaret 1743 blev Løjtnant Kruus syg og sendte da Bud efter Gervording. Denne foreskrev ogsaa Kommandanten en Flaske Medicin. Men næppe havde Patienten taget en Skefuld før han raabte »Mælk, Mælk! Jeg er forgiven!«. Husholdersken løb da i Byen efter Mælk; men da hun kom hjem, var det allerede for sent; Kommandanten laa i de sidste Krampetrækninger. Saaledes fortælles der²⁾. Rygtet om den afholdte Kommandants Død vakte Sorg paa Øerne; man antog som givet, at Gervording havde været Embedsmændenes Redskab til at faa ham ryddet af Vejen. Hvorvidt Traditionen har Ret i, at Løjtnant Kruus døde om Foraaret, er tvivlsomt. Det skete vistnok om Efteraaret, men ialtfald inden $25/11$ 1743.

Om »Mester Just« fortæller Sagnet, at han kort Tid efter Kommandantens Død blev sindssyg. De sidste Aar af sit Liv skal han have tilbragt hos Kongsbonden i Højvig. Der plejede han at skjule sig under en i Røgstuen staaende Kværn, hvor han i vanvittig Angst hylende krøb sammen og uafsladelig skreg: »Hjælp, hjælp! Nu kommer Løjtnant Kruuse!«

¹⁾ Hirsch.

²⁾ Tingakrossur. 1901. Nr. 3.

Sagnet har dog ikke ganske Ret. Mester Just var Landkirurg indtil 1753, da han blev afsat paa Grund af Uduelighed. Han rejste da til sit Fødeland Schweitz, hvor han døde samme Aar.

Otte Dage efter Kommandantens Død kom Fru Kruus til Thorshavn. Da Skibet ankrede paa Nolsøfjorden, kom Skansejagten og Lodsbaaden derud. Fru Kruus søgte imidlertid forgæves sin Mand, og hun fik da den triste Efterretning, at han var død. Alle kappedes nu om at vise hende Deltagelse, hvilket formentlig var Grunden til, at hun ikke rejste tilbage, men blev boende i Thors-havn til sin Død $\frac{12}{4}$ 1801. Hendes Navn anføres ikke i Kirkebogen; hun var født 1712.

Endnu en Sorg maatte Fru Kruus opleve paa Færøerne. Nogle Aar efter hendes Ankomst mistede hun sin 6-aarige Søn ved et Slagtilfælde, som han fik af Skræk over, at en Tjenestepige, der med Hovedet indsvøbt i et sort Slør havde skjult sig bag en Dør under Legen, styrtede frem mod ham med et Brøl. Det omtalte skæbnesvangre Slør fik Fru Kruus efter Sigende med sig i Graven, da hun døde, henved 90 Aar gammel.

1744—57. Johan Michael Eberhardt, en Tysker, blev Løjtnant i det slesvig-holstenske Infanteri-Regiment $\frac{19}{9}$ 1738 og forsat $\frac{30}{9}$ 1740 til Drabantgarden (vistnok som Premierløjtnant). $\frac{27}{1}$ 1744 blev han ansat som Kommandant paa Færøerne, i hvilken Stilling han forblev til sin Død $\frac{12}{9}$ 1757. Om ham vides meget lidt. Protokollerne udviser, at han ikke kunde skrive ordentlig dansk, hvorhos hans Haandskrift er vanskelig at læse, Hans Enke levede 1759, men hendes Navn kendes ikke.

1757—82. Johan Caspar Morrath (Morath) angives¹⁾ at være født i Drøbak 1700 og at være Sønneson af den Moray (Moury eller Murr) der 1645 var Stadsobrist i Marstrand, senere Oberst over det bergenusiske Regiment. J. C. Morrath blev Premierløjtnant i Drabantgarden $\frac{5}{11}$ 1749 og udnævnt til Kommandant paa Færøerne $\frac{19}{11}$ 1757, hvilken Post han tiltraadte Aaret efter²⁾. Med Formandens Enke maa han have haft nogle Stridigheder, thi $\frac{6}{7}$ 1759 begærede han, at Landfogden maatte udvise ham et behøvende Tørveskær, indtil den anlagte Proces mod Løjtnant Eberhardts Enke var afgjort. Den 24. i samme Maaned ansøgte han om Tillæg til sin Løn, muligt som Erkendtlighed for hans adskillige foretagne Forandringer ved Skansen³⁾.

$\frac{13}{7}$ 1766 indgav Morrath tilligemed Landets øvrige verdslige Embedsmænd den mærkelige Ansøgning til Regeringen om Ved-

1) C. F. Nielsen.

2) Hirsch.

3) Færøske Journalsager.

varelsen af den kgl. Monopolhandel paa Færøerne. Det havde nemlig været paa Tale at frigive Handelen. Ansøgningen blev, som man ved, bevilliget.

Premierløjtnant Morrath var en medvirkende Aarsag til, at Præsten i Thorshavn Poul Johansen Weyhe¹⁾ blev afsat fra sit Embede. Ved Skrivelse til Stiftamtmanden og Biskoppen i København af $\frac{4}{12}$ 1772 fremkom Kommandanten med mange Beskyldninger, der gik ud paa Poul Weyhes Forseelser og Lastværdigheder saavel i som udenfor Embedet, hans Immoralitet, Drikfældighed samt Skødesløshed ved Afholdelse af Kommunion og Altergang. Præsten blev idømt en stor Pengebøde ved Provsteretten i Thorshavn $\frac{19}{10}$ 1774. Men Kommandantens fortsatte Angreb og Præstens uforbederlige Levned foranledigede en ny Provsteret i Thorshavn $\frac{17}{9}$ 1777, hvor Sagen henvistes til Biskoppens Afgørelse. Hr. Poul maatte da resignere $\frac{7}{6}$ 1780.

Premierløjtnant Morrath, om hvem der sagdes paa Færøerne, »at han vel var en lille Mand, men havde et stort Hjærte«, entledigedes med Pension i 1782, da Færøerne ifølge Ordre af $\frac{2}{1}$ 1782 i Fremtiden alene skulde dependere af Rentekammeret. Derefter rejste han til Norge, hvor han døde i sin Fødeby Drøbak $\frac{15}{9}$ 1789. Hans Hustru, Anna Maria....., der var født $\frac{.}{8}$ 1718, døde i Thorshavn $\frac{1}{4}$ 1781.

1782—96. Christian Ludvig Ulrich Born, født i Schwerin 1744 (Faderen Overstaldmester), kom i dansk Krigstjeneste 1762, blev Sekondløjtnant i Artillerikorpsset $\frac{27}{10}$ 1773, Premierløjtnant $\frac{18}{4}$ 1776, blev Kaptajn og Kommandant paa Færøerne $\frac{2}{1}$ 1782. I denne Stilling opmaalte han i Forening med Sønnen Moritz Færøerne i Aarene 1791—95 samt udførte et trigonometrisk Kort over Øerne, der blev udgivet af det kgl. Søkartarkiv 1806. Desuden har han forfattet en geografisk Beskrivelse af Færøerne tilligemed et Kort over samme. I 1796 blev han befordret til Amtsforvalter i Aabenraa Amt og døde i Aabenraa $\frac{4}{7}$ 1805. Ved sin Død kaldes han Oberstløjtnant.

Kaptajn Born var 2 Gange gift. Hans første Hustrus Navn kendes ikke; med hende blev han gift 1773 og havde en Søn. Anden Gang giftede han sig $\frac{15}{1}$ 1782 med Maria Henriette Sell, født 1760, † paa Holmegaard i Sydsjælland $\frac{16}{6}$ 1822. Af begge Ægteskaber var der ialt 12 Børn, af hvilke vistnok et Par døde som smaa.

1796—1801. Carl Friederich Kyhn, Søn af Oberstløjtnant Frantz K. og Præsident Andreas Tønders Datter i Trond-

¹⁾ Se Personalhist. Tidsskr. 6. R. 6. Bd. S. 261—62.

hjem, samt Sønesøn af Oberstløjtnant Hans K., Kommandant paa Munkholm, og Anna Born af Schwerin. $29/8$ 1788 blev han Sekondløjtnant i Artillerikorpsset, $11/11$ 1791 konst. Premierløjtnant og $7/3$ 1794 Vice-Premierløjtnant uden Prejudice for Løjtn. Brun. $1/4$ 1796 blev han Kaptajn af Infanteriet, udtraadte da af Artillerikorpsset og blev udnævnt til Kommandant paa Færøerne. $10/7$ 1801 blev han Kommandant paa Samsø med 600 Rdl. Gage, fik $13/8$ 1802 150 Rdl. Tillæg, blev $4/12$ 1807 Major af Infanteriet, og fik $26/2$ 1808 Afsked i Naade paa Grund af Svagelighed med 600 Rdl. i Pension. Han er formentlig den Friederich v. Kühn, der døde ugift paa Gyllingnæs 1809.

1801—28. **Emilius Marius Georgius Løbner**, født paa Augustenborg $30/6$ 1766, Søn af Jacob Ludvig L., Kammerlakaj hos Hertugen af Augustenborg, og Henriette Juliane Rødiger. I 1785 blev han Student og tog Aaret efter »anden Eksamen«. Han havde lagt sig efter Medicinen, men valgte snart den militære Løbebane og blev $4/6$ 1790 udnævnt til 2den Sekondløjtnant i Artillerikorpsset »med nærmere Bestemmelse af hans Anciennitet, naar han har taget Eksamen, inden hvilken Tid han ej heller skal nyde Gage«. 1791 faar han tildelt Fyrværkers Gage og Aaret efter en af de vakante 2den Sekondløjtnants-Gager, i 1796 blev han 1ste Sekondløjtnant i Artilleriet og 1800 Premierløjtnant. $17/7$ 1801 blev han udnævnt til Kaptajn af Infanteriet og Kommandant paa Færøerne.

I Aaret 1808 blev Thorshavns Skanse aldeles ødelagt af Englænderne under Anførsel af Kaptajn Baugh paa Orlogsskibet »Clio«. Kommandanten havde sendt nogle Mand af Skansens Besætning ud til Skibet som Parlamentærer, men disse blev holdt tilbage af Kaptajnen. Paa samme Maade gik det et nyt Hold Parlamentærer. Nu gjorde Englænderne Landgang og nærmede sig Skansen. Skøndt denne allerede var berøvet det meste af sin Besætning, var de tiloversblevne dog opsat paa at forsvare sig. Imidlertid kommanderede Løbner: »Læg Jer ned Børn! stræk Gevær!« Og dermed blev Skansen overgivet uden at der var løsnet et Skud. Kanonerne kastedes i Søen og samtidig plyndredes Thorshavn. En Hannoveraner, Baron Hompesch, der var flygtet fra England paa Grund af en Duellaffære, bortranede tilligemed Kaperen Gilping en Sum paa 4651 Rd. 62 β dansk Courant, som tilhørte de færøske Kirker og var deponerede ved den kgl. Handel i Thorshavn. Disse Penge blev imidlertid efter Baronens Død i London 1812 refunderede den danske Stat Aaret efter. Denne Baron Hompesch vakte ved sit mærkelige Udseende stor Opsigt paa Færøerne. Han var lille og undersætsig med et umaadelig stort Hoved,

paaklistret forlorent Skæg og et Par mægtige Brillen, hvorfor han endnu mindes deroppe som »Brillemanden«¹⁾.

Løbner blev 1812 eller 13 udnævnt til Major af Infanteriet, og blev samtidig R. af Db. Ved Lagdømmets Ophævelse blev han $\frac{6}{7}$ 1816 konstitueret til at forestaa Amtmandseembedet paa Færøerne. Først efter at Øernes sidste konstituerede Lagmand Jørgen Frantz Hammershaimb var afgaaet ved Døden $\frac{24}{5}$ 1820 fik Løbner kgl. Udnævnelse til Amtmand over Færøerne $\frac{27}{3}$ 1821. Efter Ansøgning blev han dispenseret for Amtmandseembedet $\frac{30}{6}$ 1825 og afskediget $\frac{24}{5}$ 1828 i Naade som Amtmand og Kommandant. Derefter rejste han til København, hvor han døde $\frac{12}{10}$ 1849.

Amtmand Løbner var 2 Gange gift, første Gang i Thorshavn $\frac{25}{1}$ 1814 med Armgard Sophie Egholm, anden Gang med Anna Sophie Kjelnæs, døbt $\frac{21}{12}$ 1786, † i Thorshavn $\frac{.}{6}$ 1872 (Datter af Thomas Joensen K. og Ane Elisabeth Jacobsdatter af Thorshavn), med hvem han havde 2 Børn.

1828—30. Christian Ludvig Tillisch, blev $\frac{30}{6}$ 1825 konstitueret til Amtmand paa Færøerne og $\frac{1}{7}$ 1828 virkelig Amtmand og Kommandant sammesteds. I den korte Tid han var her, vandt han alles Venskab og Agtelse. $\frac{16}{2}$ 1830 blev han Amtmand over Aabenraa og Løgumkloster Amter og døde paa Gram Slot i Nordslesvig $\frac{13}{9}$ 1844.

Chr. Ludvig Tillisch blev gift $\frac{1}{9}$ 1830 med Komtesse Henriette Wilhelmine Lerche, født $\frac{17}{6}$ 1801, † $\frac{20}{12}$ 1887 D. af Lensgreve Christian Cornelius L. til Lerchenborg m. m.

1830—37. Frederik Ferdinand Tillisch, (Broder til foregaaende), blev $\frac{27}{3}$ 1830 udnævnt til Amtmand og Kommandant paa Færøerne. Han var ligesom sin Broder meget afholdt af Befolkningen der oppe, og hans varme Interesse for Færøerne holdt sig til hans Dødsdag. $\frac{15}{4}$ 1837 blev han udnævnt til Amtmand over Ringkøbing Amt og døde som fhv. Minister og Gehejmekonferensraad 1889. I 1841 blev han valgt til Stænderdeputeret for Færøerne.

Fr. F. Tillisch blev gift $\frac{21}{5}$ 1830 med Komtesse Eleonora Dorteia Elisabeth v. Schmettau, født $\frac{16}{7}$ 1802, † $\frac{8}{5}$ 1874.

1837—48. Christian Pløyen, født i København $\frac{12}{1}$ 1803. Han blev $\frac{1}{3}$ 1830 udnævnt til Landfoged paa Færøerne og $\frac{8}{7}$ 1837 til Amtmand og Kommandant sammesteds. Med Bemyndigelse af det kgl. Rentekammer foretog han i Forening med Kongsbonde Mouritz Mohr i Højvig og Odelsmændene Poul Joensen af Eide og Poul Joensen af Nolsø en Rejse til Shetland, Orkney-

¹⁾ Om ham, se forøvrigt Hist. Tidsskr. 6. R. 3. Bd. S. 590—94. 596.

øerne og Skotland i Sommeren 1839 for at gøre sig bekendt med de Forbedringer paa Landbrugets og andre Omraader, der kunde gøres anvendelige paa Færøerne. Resultatet af denne Rejse nedlagde Pløyen i sit Værk »Erindringer fra en Rejse i Sommeren 1839«. Pløyen blev endvidere Medlem af Kommissionen angaaende det færøske Handelsmonopols Ophævelse $14/4$ 1840, Aaret efter R. af Db., og $4/4$ 1848 kongevalgt Stænderdeputeret for Færøerne.

Amtmand Pløyen havde en hidsig Karakter, men var ikke desto mindre i høj Grad elsket og agtet af Færingerne. Han var en hyppig Gæst ved Bryllupper og andre festlige Sammenkomster hos den jævne Befolkning. Ligeledes var han en ivrig Deltager i den bekendte færøske Folkedans, og var ved disse Lejligheder en utrættelig Forsanger¹). Selv har han digtet »Grindevisen«, der endnu den Dag i Dag er en af de populæreste Danseviser paa Øerne.

Som betegnende for Pløyens Karakter fortælles følgende Anekdote: En Dag traf han sin Slagter, kaldet Magnus á hedli, i Færd med at slagte Lam. Amtmanden saa straks, at Manden var mægtig fuld, og da Pløyen ikke kunde udstaa berusede Folk, skældte han Magnus ud. Denne svarede igen, og snart røg de to Mænd i Totterne paa hinanden. Da de begge var temmelig stærke, var Kampen længe uvis. Tilsidst kom Magnus dog ovenpaa og raabte hovererende: »Ja pínadoy, baggi mín! Hann er móður, íð berjist!« (Ja, Pinedød, min Far! Den er modig, som brydes!) Dog skete der ikke noget slemt for Magnus; han blev hverken anholdt eller tiltalt.

Efter 18 Aars Virksomhed paa Færøerne blev Chr. Pløyen udnævnt til Amtmand i Vejle $23/9$ 1848, men tiltraadte ikke dette Embede, hvorimod han $8/12$ s. A. blev udnævnt til Amtmand i Holbæk. Samme Aar deltog han i den grundlovgivende Forsamling i København. $9/6$ 1850 blev han udnævnt til Kammerherre og 1867 til Kommandør af Db. Den $9/6$ dette Aar døde han i Holbæk. Han blev 1830 gift med Emma Theodora Manthey, født $23/1$ 1806, † i Thorshavn $15/8$ 1841 og begravet paa Byens gamle Kirkegaard (D. af Konferentsraad Johan Daniel Timotheus M. i København og Lucia Margaretha Valentiner).

1849—61. Carl Emil Dahlerup, f. $31/10$ 1813 i Hillerød, blev Amtmand og Kommandant paa Færøerne $21/12$ 1849. Da Færøernes Lagting genoprettedes 1852, blev Dahlerup Formand for dette og $20/7$ 1855 Landstingsmand for samme Øer. Aaret i Forvejen var han bleven R. af Db. Han indførte Harerne paa Færøerne, de eneste vilde Landpattedyr, der findes paa disse Øer, naar undtages Rotter og Mus.

¹) Som bekendt danses der paa Færøerne efter Melodierne af gamle danske og færøske Folkeviser, saaledes at en af de dansende synger selve Visen og alle Deltagerne stemmer i med Omkvædet.

$\frac{4}{7}$ 1861 blev Amtmand Dahlerup udnævnt til Herredsfoged og Skriver i Odense Herred og døde i Odense $\frac{21}{7}$ 1890.

1862—65. Peter Holten, født $\frac{25}{11}$ 1816 i København, blev Amtmand og Kommandant paa Færøerne $\frac{17}{1}$ 1862, Medlem af Rigsraadets Landsting for Færøerne $\frac{20}{6}$ 1864, blev ved Kommandantpostens Nedlæggelse paa Færøerne entlediget som Kommandant $\frac{1}{5}$ 1865 og var derefter Amtmand paa Øerne, indtil han $\frac{31}{7}$ 1871 udnævntes til Amtmand paa Bornholm, fra hvilken Stilling han entlediges 1894. Han døde i København som Kammerherre $\frac{27}{9}$ 1897.

Amtmand Holten blev $\frac{7}{5}$ 1850 gift med Maria Christiane Thornam, f. $\frac{21}{12}$ 1823 (D. af Kancelliraad Peter Frederik T., Bogholder ved Brandforsikrings-societetet i København, og Else Maria Eysen). Ægteskabet var barnløst.

Danske og norske immatrikulerede ved Universitetet i Königsberg 1544—1829.

Ved **K. Carøe.**

Albertusuniversitetet i Königsberg blev oprettet 1544; matriklen er udgivet 1910—1911 af G. Erler og er 1917 blevet forøget med et tredje bind indeholdende registre. Antallet af immatrikulerede i ovennævnte periode anslås til c. 50000, men universitetet synes heller ikke at have været videre nøjeregnende i sin immatrikulation; der er i alt fald immatrikuleret en forbavsende mængde »minorenes«, mindreårige, ikke så få bogtrykkere og farmaceuter, deriblandt flere danske, og forskellige andre, som ellers sjældent træffes i universitetsmatrikler. Af danske og norske studerende har universitetet ikke været videre søgt, henholdsvis 76 og 10, i alt 86. Derimod har Slesvigere og Holstenere søgt til dette Universitet i stort antal, i perioden 1544—1556 (I. bind) over 300; da imidlertid det langt overvejende antal af disse viste sig at være helt ubekendte personer, er de her ikke medtagne, da den plads, de vilde optage, ikke kunde antages at stå i noget rimeligt forhold til den interesse, de kunde frembyde.

1547. 1. Aug.—8. Sept. Joannes Laurentii Hafniensis.¹⁾
 1590. 20. Jan. Joannes Ceruus Lundensis Scanus.²⁾
 1592. 2. Sept. Nicolaus Johannis filius Danus.
 — — Petrus Michaelis Arboe Danus.³⁾
 1597. 3. Maj. Nicolaus Becchius Ripensis Danus.
 — — Claudius Jacobi Schlangendorpianus Danus.
 — 4. Aug. Canutus Michaelis Ripensis Danus.
 1598. 13. Juni. Tancredus Laelius Danus.⁴⁾
 1599. 27. Aug. Magnus Gregorii Danus, Scheren familiae nomen.
 — 8. Okt. Claudius Andreae Bundrusius Scanus.
 — 18. Nov. Wilhelmus Corvinus Scanus.
 1603. 17. Okt. Petrus Morsing Danus.
 1605. 3. Aug. Andreas Matthiae Vatzonius Danus.
 1609. 25. Maj. Canutius Connigstadiensis Danus.

¹⁾ Muligvis den i Biogr. Lex. X nævnte præst Hans Lauridsen.

²⁾ Muligvis den Hans Lauridsen Hjort, der var præst i Halmstad i 1611. — D. Mag. 4. R. V s. 135.

³⁾ Peder Mikkelsen Arbo. Rektor og præst, død 1632. — B. L. I.

⁴⁾ Dankert Lejel, f. 1579, d. 1645. Læge. — B. L. X.

1609. 8. Sept. Lambertus Balkenbergerus Alburgensis Danus.¹⁾
 — 11. Sept. Nicolaus Holdhusius Tonsbergensis Nordwecus.
 1610. 3. Dec. Theodorus Hermanni Alburgensis Cimber.
 1615. 22. Nov. Johannes Dionysii Fionicus Danus.
 1619. 12. Juni. Martinus Haguini Norwegus.
 1622. 13. Aug. Joachimus Johannis Crusius Bergensis Norvegius.²⁾
 1623. 23. Juni. Michael Craphthius Hafnia-Danus. Artium Bac-
 calaureus.³⁾
 — 14. Aug. Nicolaus Andreae Spydbergius Nortvagus.
 — — Janus Andreae Spydbergius Nortvagus.
 — — Laurentius Eliae Aslovius Nortvagus.⁴⁾
 1631. 22. Juli. Andreas Ageius Slesvigio-Danus.
 — — Johannes Johannis Munthe Nestvedia-Danus.⁵⁾
 1632. 7. Aug. Christophorus Muntzheinius Lundino-Danus.
 — 11. Okt. Michael Monsenius Fionia-Danus.
 — — Andreas Agaei Slesvigio-Danus, repetiit jus schola-
 sticum, antea inscriptus ao. 1633 Rectore D. Per-
 bandio 8. July.⁶⁾
 — 4. Nov. Fridericus Christierni Slangendorphius Danus.⁷⁾
 — 10. Nov. Johannes Paulides Herstadio-Danus.⁸⁾
 1633. 26. Sept. Christianus Matthiae Tausanus Danus.⁹⁾
 1634. 9. Dec. Johannes Ranzovius Nobilis Danus.
 1636. 3. Juni. Petrus Nicolai Norwegus.
 — 9. Juni. Ericus Bredalinus, Rector Scholae Nicopianae in
 Falstria Danus.¹⁰⁾
 — 9. Juni. Christianus Andreae Arreensis ex Dania.¹¹⁾
 — 12. Juni. Matthias Thomae Alburgo Cimber.¹²⁾

¹⁾ Lambert Balkenberg, f. 1586, d. 1650, Præst. — Erlandsen: Trondhjems Stifts Gejstlighed s. 428.

²⁾ Immatr. i København 1621.

³⁾ Mikkel Hansen Kraft, f. i København, stdt. 1615, baccalaureus 1620, var da lærer ved Roskilde skole, præst i Odden 1631, død 1650. — Wiberg II s. 506.

⁴⁾ Immatr. i København 1621.

⁵⁾ Rimeligvis søn af præst i Tikøb Hans M. og Cathrine de Fine, der begge døde af pest 1601, hvorefter børnene blev opdraget i Næstved hos fasteren Elisabeth, gift med Christian IV tugtemester Hans Mikkelsen. — Munthe: Efterr. om fam. Munthe I, s. 51—53, 58, 78.

⁶⁾ Skal være 22. Juli 1631, se ovenfor.

⁷⁾ Fr. Chr. Fabricius (Slangendorp), Præst; død 1654. — Wiberg III s. 181.

⁸⁾ Immatr. i København 1629, magister 1635.

⁹⁾ Christian Madsen Tausen, Biskop; død 1680. — B. L. XVII.

¹⁰⁾ Erik Bredal f. 1607, d. 1672. Biskop. — B. L. III.

¹¹⁾ Immatr. i København 1633.

¹²⁾ Mads Thomesen Aalborg, stdt. 1626, baccalaureus 1628, kon-
 rektor i Lund 1639. — Rietz: Skånska skolväs. hist. s. 307.

1636. 24. Nov. Erasmus Hoffgardus Danus.¹⁾
 1637. 22. Juli. Elias Bartholinus Asloja Norwegus.
 — 19. Sept. Petrus Hermannides Hafniensis Danus.²⁾
 — — Nicolaus L. Aagaardus Viburgo-Danus.³⁾
 — — Johannes Jacobi Furenus Danus.
 1638. 19. Juni. Jacobus Acekeley Nobilis Danus.⁴⁾
 1639. 6. Juni. Thomas Laurentii Fridrichstadensis Norwegus.⁵⁾
 1640. 23. Nov. Johannes Leyel. Danus.⁶⁾
 — 23. Nov. Ovenus Rosenkrantz Nobilis Danus.⁷⁾
 1641. 15. Sept. Karstanus Laurentii Ranovia-Blekingus.⁸⁾
 1643. 12. Juni. Thomas Magni Schlachlondensis Danus.⁹⁾
 1644. 20. April. Severinus Olai Koch Selandus.¹⁰⁾
 1646. 24. April. Petrus Melissus Alburgensis Cymber.
 1649. 16. Sept. Claudius Nicolaus Ystadius Danus, Philosophiae
 Magister.¹¹⁾
 1650. 5. Okt. Petrus Beringius Wiburgo-Danus.¹²⁾
 1651. 4. Marts. Melchior Koch von Copenhagen.¹³⁾
 1651. 28. Aug. Claudius Petri Terpiger Ripensis Danus.¹⁴⁾
 1655. 22. Jan. Henricus Hogendorffius Fridericiburgo-Danus.
 1658. 14. Juni. Fløter, Godofr., Sorâ-Danus.
 1663. 10. Jan. Calovius, Abr. Alburg, Danus.¹⁵⁾
 1667. 23. Aug. Hennings, Corfitz Joh. Hafnien. exclusus est,

¹⁾ Rasmus Hofgaard, f. 1614, d. 1678. Provst. — Leth og Wad: Dimitt. fra Herlufsholm s. 26.

²⁾ Peder Hermansen, f. 1610, d. 1666. Rektor. — Worm Lex. I. — Rictz: Skånska skolväs. hist. s. 370.

³⁾ Niels Lauridsen Aagaard, f. 1612, d. 1657. Prof. i Sorø. — B. L. I.

⁴⁾ Jakob Akeleye. — Danm. Adels Aarb. I. 16.

⁵⁾ Immatr. i København 1633.

⁶⁾ Hans Leyel, søn af lægen Dankert L., f. c. 1612, stdt. 1634; havde som stud. med. stipendium regium 1638—1642.

⁷⁾ Ove Rosenkrantz. — Danm. Adels Aarb. XXVII, s. 423.

⁸⁾ Immatr. i København 1636.

⁹⁾ Immatr. i København 1638.

¹⁰⁾ Søren Olufsen Kok. Præst, død 1650. — Wiberg: I s. 89.

¹¹⁾ Claus Nielsen Lesle, Læge. — Carøe: Den danske Lægestand I.

¹²⁾ Peder Jensen Bering, rimeligvis søn af rådmand i Viborg Jens B. og Kirsten Rimboldtsen. Std. 1647. — Arkiv for Geneal. og Heraldik I, s. 148, 153.

¹³⁾ Bogtrykkersvend, immatrikuleret sammen med to andre bogtrykkersvende, den ene fra Holsten, den anden fra Lüneburg, alle i arbejde hos akademisk bogtrykker Reusner.

¹⁴⁾ Immatr. i København 1648.

¹⁵⁾ Abraham Calov, søn af apoteker og borgmester Daniel C. og I. hustru Mette Grubbe, f. 28. Juli 1645, d. i udlandet. — Nielsen: Embeds- og Bestillingsmænd i Aalborg s. 105.

- quod histrionibus contra interdictum A. S. se associasset, 28. Nov. 1668.¹⁾
1671. 5. Aug. Müller, Herm., Haffnia-Danus.
— 24. Nov. Hennings, Thimoth., Hafnia-Danus.¹⁾
1691. 16. Juni. Fride, Pe. Hafnia-Danus.²⁾
1692. 22. Maj. Michelbecker, Hnr. Wigand, Haffnien.³⁾
1725. 14. Maj. Kircherus, Joh. Andr., Hafnien.
1731. 22. Febr. Bivern, Nic. Andr., Danus Havnien.
1731. 22. Febr. Schvan, Andr. Larson, Coppenhagen, Danus.
1734. 26. Aug. Hartmann, Joh., Hafnien.
1735. 16. April. Barfoed, Claus, Oodenseea Danus, artis pharm. cultor.⁴⁾
1738. 12. April. Dedecken, Hnr., Norvega-Bergen.
1742. 24. Juli. Ballum, Christ., Hafnien., artis typographicae cultor.
1743. 17. April. Morstaet, Hafnien, Danus, artis typographicae cultor.
1745. 30. Jan. Hessler, Bartholom. Joh., Nicopia-Danus, artis pharm. cultor.⁵⁾
1749. 15. Dec. Blach, Eric. Lynow, Hafnia-Danus.
— 15. Dec. Scheel, Caspar Frdr., Hafnia-Danus, artis typographicae cultores.
1764. 3. Marts. Heusinger, Christ. Frdr., Hafnia-Danien.
1772. 11. Marts. Petersen, Christ. Blid., Danus, artis typograph. cult.
— 8. Maj. Hagen, Bernhard, Danus, pharm. cultor.⁶⁾
— 6. Okt. Henchel, Phil. Ernest., Hafnia-Danus, artis typograph. cult.

¹⁾ Denne og den næstfølgende maa være sønner af sognepræst til Petri kirke i Kbhvn. Simon Hennings, der havde to sønner med disse Navne. Simon H. blev paa herredagen 1651 dømt fra sit embede, blev 1654 præst i Bremen og døde 1661. De to sønner er altsaa som ganske unge komne bort fra Danmark, og naar de i matriklen betegnes som værende fra København, kan der kun være sigtet til deres fødested. — Med. af Overretssagfører Paul Hennings.

²⁾ Rimeligvis den Peder Bertelsen Friede, der 1695 blev præst i Lejrskov og døde 1726. — Wiberg: II s. 296.

³⁾ Rimeligvis søn af kgl. kældermester Wigant Michelbecker.

⁴⁾ Claus Barfod, søn af præst Christen B. og Barbara Marie Winding, f. i Dec. 1703 i Fraugde; apoteker og borgmester i Zozzen i Mark-Brandenburg. — Med. af ingeniør V. Marstrand.

⁵⁾ Rimeligvis Bertel Johansen Hesler, søn af kromand i Veggerløse Johannes H. og Anne Pedersdatter, døbt 6. Jan. 1712. — Med. af Kantor V. Holm.

⁶⁾ Bernhard Hagen, f. 1748, d. 1785 som apoteker i Holbæk. — Dam, Kong Salomons Apothek s. 51.

1779. 26. Aug. Hancke, Carl Godfr. Hafnia-Danus.
 1782. 2. April. Eichel, Isaac, Kopenhagen Danus, Gente Judaeus.¹⁾
 1809. 2. Nov. Thune, Erasmus Georg. Fog, Danus, theol. cand.,
 phil. stud., ex academiis Havniensi et Göttingensi.²⁾
 1824. 11. Okt. Rotbøl, Christ. Friis Olussen, astronom. cult., ex
 universitate Havniae advena.³⁾

¹⁾ Isak Abraham Eichel, søn af handelsmand Abraham Israel E. og Krenche, f. 17. Okt. 1756 (eller 13. Sept. 1755) i København, d. 14. Juni 1804 i Berlin, studerede orientalsk filologi i Königsberg og blev foreslaaet til docent, men ved Kant's modstand ikke ansat, fordi han som Jøde ikke kunde aflægge ed. Grundlagde 1783 det hebraiske månedsskrift »Ha-Measseph« (Samleren); flyttede 1788 til Berlin for at overtage den jødiske friskoles hebraiske forlagsvirksomhed. Forf. af Moses Mendelsohn's biografi (hebraisk). — Med. af Dr. J. Fischer.

²⁾ Erasmus Georg Fog Thune, f. 1785, d. 1829, Prof. astron. — B. L. XVII.

³⁾ Christian Friis Rottbøll Olufsen, f. 1802, d. 1835. Prof. astron. — B. L. XII.

Carl Woldemar, Greve af Danneskiold-Løwendals Selvbiografi.

Gengivet efter hans egenhændige Manuskript
ved **O. Munthe-Morgenstjerne**.

Min Biografie til Dags Dato, den 12. Juni 1814. — Efter Forlangende af Hans Excellence Herr Ordens Kantzleren.

Kong Frederik den III'dies Søn Ulrik Frederik Gyldenløw avlede med Sophie Urne:

Woldemar I Baron Løwendal, som vel tiende flere Gange Danne-marck som General Gouverneur i Norge, men havde nedsadt sig i Saxon, hvor han var Statsminister og Ober Hofmarechal. Han avlede med Dorothea v. Brockdorff Kletkam:

Woldemar II Greve Løwendal, født i Hamborg 1700. Han tiende først i Holland og i Bajern, blev General-Lieutenant i Saxon og ophøjet til Rigs Greve i 1741. Siden General en chef i Rusland og tilsidst Marechal i Frankrig, hvor han blev catholsk. Han avlede med Barbe Magdeleine Elisabeth, Grevinde af Szembeck:

Francois Xavier Joseph, Greve af Danneskiold-Løwendal, født i Warchau, først General Major i fransk Tieneste og Ridder af St. Louis, siden General Major i Danne-marck og Stor Kors af Dannebrog, danske Gesandt i Rusland og siden i Hollande, hvor han døde 1808. Han avlede med Charlotte Marguerite Elisabeth de Bourbon:

Charles Woldemar III, Greve af Danneskiold-Løwendal, som her omtales.

Af denne korte Genealogie sees, at mine Forfædre have tiend med Ære de fleeste Lande i Europa, og deraf kommer, at de blev født og efterlod deres Aske snart i et og snart i det andet Land. Tilfældigviis blev den eene født i Hamborg, og den anden i Warschaw, saaledes traf det mig, at jeg maatte see Verden i Paris den 30. Januar 1773. Blodet af saamange ærede Feldtherrer giennemløb mine Aarer, og for at give min Bestemmelse en høitidelig Indtrædelse besluttede min Fader, at lade mig holde til Daaben ved en gammel Invalide, som valgte et simpelt Fruentimmer til sin Medholderske.

Indtil mit 10de Aar boede mine Forældre i Versailles, hvor saavel min Faders Stilling og naturlige Gaver som min Moders

Egenskaber og Paarøenhed med Bourbon Cordé's Familie satte os i store Connexions ved Hoffet; og jeg kan iblandt andet erindre, at jeg havde som Barn den Ære at være fleere Gange hos Dronning Marie Antoinette, som behandlede mig med megen Huld og Venskab. Indtil mit 15de Aar nød jeg til min Opdragelse alt, hvad mine Forældre kunde anvende af Umage og Bekostninger; jeg var 2 Aar paa Institutet Julie, som forestaaes af Péres de l'Oratoire, og 2 Aar i det Parisiske Universitets-College d'Harcourt, men holdt mig desforuden en Howmester; iblandt forskiellige af dem, som vare ansatte hos mig, har den berømte og berygtede Manuel været over eet Aar min Informator. For at danne mig tidlig til de militære Videnskaber blev jeg sendt et heelt Aar i Garnison med en udmærket duelig Officeer af Genie Korpset, som var tillige en Ven af min Familie; han hed Tousard, og er nyligen død som General i Fransk Tieneste; denne Officier weiledte mig i mit 12te Aar i Mathematiken, Fortification, Topographie, Kaart-Tegning o. s. w. Jeg kom tilbage i 1785 til Paris, og fik en ny Informator ved Navn Abbé Legal, jeg hørte med ham de fortrinligste Professorer i næsten alle Videnskaber; Daubouton for Natur Historien, Darçet og Fourcroy for Chymien, Lalande for Astronomien, Cousin for Mathematiken, Dussaux og Boyer for Anatomien, Jussieux for Bothaniquen, o. s. w. Den Tid fra 1786 til 1788, som blev anvendt til disse Studia, var for kort til at efterlade grundige Kundskaber hos mig, men jeg har den at takke for den overfladige Idee, som jeg har beholdt af næsten alle Videnskaber; og den høiere Mathematique var den, hvor jeg havde bragt det widest; jeg udholdte i mit 14de Aar i College Royale en offentlig Examen i den transcendente Mathematique, som gjorde mig Ære og blev anmeldt i en lang Article af Journal de Paris; havde min Bestemmelse været at dyrke Videnskaberne, saa havde jeg været oplagt dertil, men min Lyst og mit Kald var Vaabnene; jeg blev i 1787 ansadt ved et Infanteri Regiment som Lieutenant de Remplacement, 2 Aar derefter blev jeg Capitaine de Remplacement, og jeg var bleven Major en second i 1791, dersom jeg ikke havde forladt Frankrig paa samme Tid.

Jeg bivaanede altsaa de to første Aar af Revolutionen, og hvilken Afsky denne ogsaa kunde indskyde mig, saa var den dog ingenlunde Aarsagen til, at jeg forlod dette Land; i mit krigerske Sind og i Ungdommens fyrige Illusioner havde det kanske derimod været for mig en Grund til at blive i Frankerig; men jeg havde for længe følt, at jeg ikke sympathiserede med denne Nation; en maaske overdreven men for mig indfødt Foragt for denne letsindige, ignorante og inconséquente Slægt, var hos mig overgaaet til Had. Jeg ansaae mig for en fremmed iblandt dem, som jeg ogsaa virkeligen var og havde for længe siden besluttet at retournere til Dannemarck

eller til Rusland. For en Yngling, som havde kunnet bestemme sig til at leve iblandt en Menneske Slægt, som han foragtede, havde sandelig min Stilling i Frankerig ikke været ubehagelig. Vi vare nemlig ikke rige, og vi besad ingen faste Ejendomme, men 20 Tusinde Livres aarlig, som Regeringen var forpligtet til at udbetale os, efter en Contract, for det reducerede Løwendalske Regiment, som var tilforn vor Eiendom, foruden min Faders Gage som Marechal de camp, og min Moders Udstyr, som indbragte 12,000 aarlig, satte os istand til at leve vel; min førømmeldte Maade at tiene, nemlig at være 2 Aar Lieutenant, 2 Aar Capitaine de Remplacement og 2 Aar Major en second, hvor jeg efter 6 Aars Tieneste ialt befandt mig iblandt dem, som havde Ret til at blive Oberst og faae et Regiment, var en Avancements Maade som ikkun stod aaben for faae protegerte unge Mennesker, da de andre maatte gaa frem efter Anciennitet og Regimentets Forslag, og jeg skyldte denne Faveur til min nære Paarøenhed med Prinds de Condé. Min Stilling i Frankerig var altsaa paa alle Maader fordelagtig, men Himmelen har, jeg takker Forsynet derfor, sadt i mig en for stærk Dosis Oprigtighed, Soliditet og Ærekiærlighed til, at det havde været mig mueligt at hykle, og leve iblandt Mennesker, som jeg hadede og foragtede; at Revolutionen udbrød med al en Nations Ondskab og Følesløshed, og Individernes Uvidenhed og Vankelsind, som den har udviklet for Verdens Øjne, var for mig ikke uventet, men en Følge af denne Nations fordærvede Caraktére; at min Familie derved tabte sin Velstand, var en timelig Sag, som jeg havde at dele med Millioner Mennesker, og gjorde ei synderlig Indtryk paa mig, da jeg bragte det saavidt i min filosofiske Tænkemaade, at jeg var lærdig til at fornægte og ringeagte en Rigdom, som østes af en ureen Kilde; jeg sagde dette før, maaske overdrev jeg meer end billigt min Forargelse over alt, hvad der var fransk, men saa var mit Sind, dette maa jeg skrifte; og om jeg har saa udførligen beskrevet en Tænkemaade, som mueligen var en Svaghed, saa er det for vel at dokumentere, at denne Revolution, som vel ei kunde forskiønne Maleriet, ingenlunde var Aarsag til, at jeg forlod Frankerig, men at det var længe, før den udbrød en fast, i mit Indre besluttet Forsæt; da jeg dog efter 21 Aars Ophold og Tieneste i Dannemarck har den Ubehagelighed at træffe endnu hver Dag Mennesker, som troer, at jeg hænger endnu ved Frankerig, og at Omstændighederne har drevet mig derfra, som saamange andre. Nej, saalænge, som jeg kan huske at have haft min Fornuft var min Plan lagt, at gaa igien til Dannemarck eller Rusland, saasnart som min Opdragelse var endt, og nogle Aars Tieneste i Frankerig havde givet mig flere Indsigter i Verdens og militære Kundskaber.

Mine Forfædres lange Fraværelse fra Dannemarck, og deres

vandrende, krigerske Liv var Aarsag i, at de havde hverken kiendt eller benyttet den Fordeel af at have Rettighed til Navnet Danne-skiold; først i 1785 opdagedes i vore Titler, at vi havde Adgang til dette Navn og Vaaben, mine Forældre indsendte strax deres Bevisligheder og Allerunderdanigste Fordring desangaaende til Kiøbenhavn, og vi modtog i 1786 og 1787 det kongelige Patent som Grever af Danne-skiold-Løwendal, med kongelig Bestemmelse om vort Vaaben og Rettigheder; nu var altsaa intet Valg meer for mig, Dannemarck var mit Fædreneland, og jeg forlangte i 1791 Passer til at reise derhen, og gandske leve for mit nye Fødeland; disse bleve mig ogsaa meddelte af Ministren Grev de Montmorin, og jeg forlod med Glæde et Land, som jeg aldrig har seet siden, og agter aldrig at besøge, undtagen naar min Konge beordrer mig derhen, da jeg i saa Fald ingen Forskiel kiender imellem Land og Land, Mennesker og Mennesker.

Førend jeg begav mig til Kiøbenhavn, vilde jeg see en Deel af Tyskland og lære dette Sprog; dertil indtraf, at den franske Emigration var samme Tid i sin stærkeste Periode; jeg traf i Nederland og Tyskland Prinds de Condé¹⁾ og alle de Nobles og Officerer, som jeg kiendte; min Lyst til at øve praktisk min Métier opvaagnede i mig, og jeg besluttede at gjøre den første Prøve under Condés Banner; jeg gik ind som Gemeen med Tusinde af mine Lige i Infanteriet, og jeg blev derved til Slutningen af 1792, hvorved jeg baade havde Leilighed at blive bekiendt med det tydske Sprog, og med en deel Detailler af den praktiske Krig; men da Mord-scenerne i Paris havde bevæget min Moder og tvende Søstere til at søge Sikkerhed, og de vare flygtede til Engeland, saa tog jeg min Afskeed, og begav mig i Marts 1793 til London for at hente dem af, og bringe dem med mig til Dannemarck, hvor vi ankom i August samme Aar. Min Fader, som havde været opdraget og tient i nogle og fyrgetyve Aar i Frankerig, var meer forbunden med Revolutions-Sagen end jeg; han havde haft et Regiment i de franske Prindsers Armee, han havde været ansadt ved Lord Moiras Korps paa Øen Wight, saa kunde han ikke saa hastigt som vi slaa sig fra alle franske Connexioner; men han blev dem fri i 1795, og indfandt sig strax i Dannemarck, hvor han havde siden den Lykke at opofre sin øvrige Levnedstid til Hans Majestæts Tieneste.

¹⁾ Jeg havde i nogle Aar tilbragt min Ungdom med Hertugen d'Eng-hien, Condés Sønnesøn, da vort Bryst vare svagt, saa drak vi sammen Mælk af en Aseninde paa Landet; vi vare af omtrent samme Alder, og den samme Oberst Charlot af Gendarmeriet, som arresterede ham, var den, som ogsaa arresterede mig i Hamborg i 1814.

I Dannemarck søgte jeg et Fædreland, og de sidste Omvæltninger i Frankerig gjorde tillige, at min Fader og jeg maatte ved vor Tieneste søge at fortjene vort Ophold; vi fandt dette, men vi fandt endnu meer, vi fandt Hiertelighed, Goddædighed og Velgiørenheden paa Thronen; min Fader blev antagen i Tienesten efter sin i Frankerige havende Grad, min Moder og Søstre erholdte en Underholdnings Pension, som kunde ansees for meer end det Nødtørftige, især for Folk, som endnu ingen Fortienester havde af Landet, og jeg blev ansadt i Garden, hvor jeg rigtignok maatte begynde forfra igien, men jeg var først 21 Aar, og havde Mod til at see i Tiden. Den Naade at blive Kammerherre samme Aar 1793, var for mig en Drivfjer meer til at gjøre mig Kongens Naade værdig, og forsadte mig (som salig Hans Exc. Grev Bernstorff sagde mig ved denne Leilighed) i en Verden, hvor det vilde siden komme an paa min Conduite og mine Egenskaber, om jeg var bestemt til en brillante Carrière; har jeg ej siden taget saa høi en Flugt som saamange andre, saa kan Feilen være i mig selv, men imidlertid tror jeg ogsaa, at Dannemarcks fredelige Forfatning, min Mangel af Formue, og i Førstningen min Ukyndighed i Landets Sprog betydeligt have bidraget dertil, men kiekt kan jeg forsikre, at Villien og Ambitionen dertil ikke har manglet hos mig.

Da vi efter nogen Tid erfarede den Rangs Rettighed, som er forbunden med Navnet Dannekiold, saa vidste vi, at vi vare berettigede dertil, og min Familie gjorde Paastand, men der faldt en kongelig Resolution som nødte os til at give Slip derpaa, og fast i mine Grundsætninger, ei at fordre det, som jeg ikke i Forvejen haver fortient, renoncerer jeg gerne paa en Fordeel, som Skiæbnen med mange fleere har fornægtet mig, og fra den Dag, da jeg kom i dansk Tieneste har mit Forsæt været at arbeide mig frem imod alle Vanskeligheder ved Flid, Ufortrødenhed og uafvigelig fra Ærens og Samvittighedens Regler. —

Jeg blev Fændrik à la suite i Garden til Fods i December 1793,
Premierlieutenant i April 1796,
Anciennitet som Capitaine i Juni 1803,
Comp^{te} Chef i Danske Liv Reg^t i December 1807,
Majors Anciennitet i Januar 1813 og Caraktère i
August 1813.

I alt dette Avancement har Anciennitet aleene bestemt min Fremgang, ingen Leilighed bød sig til at fremme mig for andre, vel har jeg gjort min Pligt saavel i Freds som i Krigs Tider, men hverken ved det Engelske Overfald i 1801 eller ved det i 1807, eller da jeg blev commanderet til at besætte Kysten 1808 eller som Commandant i Corsøer samme Aar, ved ingen af disse Leiligheder kunde jeg finde den at distinguere mig.

Et Par Gange lod det til, som om Skiæbnen vilde henvise mig til andre Carrièrer; den Maltheser Orden (som jeg har den Ære at bære) overdrog mig sine Affaires fra 1796 til 1798 saavel i Danne-marck som i Sverrig, i den vigtige Epoque af Congressen i Rastadt; jeg var saa heldig at virke til dens Fornøjelse, og var med Kongens Tilladelse udnævnt til Ordens Ministre i Norden, da Maltha blev erobret af Buonaparte, og Ordenen kuldkastet. — Jeg blev i 1801 sendt med Depecher til St. Petersbourg, og der ansadt ved Legationen, men et Tilfælde uden lige berøvede mig mine Depecher, og jeg maatte give Slip paa denne Udsigt; altsaa min Skiæbne syntes ved hver Lejlighed at være at have alle muelige Udsigter, og altid at see dem mislykkedes; imidlertid, har jeg deraf beholdt den Fordeel at blive hærdet mod Lykkens Stød, og at beholde en god Samvittighed, og at styrke mig i Ærens Følelser og Pligter; jeg har haft Leilighed at giennemrejse Frankerig, Tydskland, Sweitz, Holland, Engeland, Dannemarck, Norge, Sverig, og en Deel af Russland, det danske, franske og tydske Sprog er jeg mægtig, og jeg forstaaer Engelske, Latin og svensk.

Siden 5 à 6 Aar har mit Helbred været betydelig svækket, men Leiligheden bød sig dog endeligen for mig i Krigen 1813, at blive ansadt ved Arméen paa en Maade hvor jeg kunde virke, og vise min fulde Hengivenhed for Kongen og Fædrelandet; jeg vil ikke igientage her, hvad der er hændet mig i de sidste 12 Maaneder, og som findes anført i mine Rapporter; tre Maaneder stod jeg ved det Danske Hovedquarteer i Wandsbeck, og ni Maaneder var jeg Ordonnance Officèer hos Marechallen Prinds d'Eckmühl, hvoraf jeg tilbragte de tre sidste i Krigs Fangenskab; nok er det, at min Allernaadigste Konge har funden mig værdig til at decoreeres med Dannebrog's Ridder Korset. Jeg fornyer herved min Eed at staae med Evne, Liv og Blod for Hans Majestæts Tieneste, og som Ridder, helligt at holde alle de Forpligtelser, som Indlemmelsen i Ridderlige Ordener paalægger den ærlige og Gudsfrygtige Mand.

Kiøbenhavn, den 12. Juni 1814.

Carl Woldemar III Greve af Danneskiold-Løwendal,
dansk Kammerherre, Major ved det Danske Liv Regt.
til Fods, Under-Anfører for Drabant Korpsset og Ridder
af Dannebrogens 4. Classe, Rigs greve i Tydskland, Med-
lem af Adelen i Estland, og Ridder (honorarius) af
St. Jean de Jerusalem og siden 1816 af St. Louis.

Om Greve Danneskiold-Løwendals Levned og Liv er ikke meget at berette ud over, hvad han selv ovenfor har anført. Om sit Forhold i Krigen 1814, hvor han som Ordonnance-Officer var atta-

cheret Marchal Davoust, Prins af Eckmühl, og hos hvem han opholdt sig i 5 Maaneder i Hamburg under denne Bys Belejring, har han indgivet en Rapport (Rendsborg 9. Mai 1814)¹⁾ til den øverstkommanderende for Tropperne i Holsten, Prinsen af Hessen. I denne anfører han først udførligt sine militære Iagttagelser og sit Arbejde, og tilslut beskriver han i ligefremme og beskedne Ord, hvorledes Marchallen under et intetsigende Paaskud kastede ham i et haardt Fangenskab i 3 lange Maaneder, fordi han frygtede ham paa Grund af den Viden, han havde tilegnet sig om de franskes Stilling i den belejrede By. Ved hans Løsladelse undskylder Marchallen sin Handlemaade overfor ham med de Ord: »...Hvis De ikke havde været saa begavet og saa god en Soldat, skulde jeg ikke have holdt Dem tilbage...«. Rapporten bærer helt igennem Vidnesbyrd om militær Indsigt og om hans strenge Æresbegreber, der intet Øjeblik lod ham gaa paa Akkord med sin Samvittighed for at mildne sit haarde Fangenskab, og igennem alt skinner som hans Ledetraad Tanken paa at gøre sin Konge Ære og sit Land Gavn. Prinsen af Hessen indberetter ogsaa, at han »ved enhver Lejlighed har udvist en særdeles Conduite«. — Han stod i Tjenesten, som Major og Bataillonscommandeur ved Prins Christian Frederiks Regiment, indtil han den 9. August 1828 erholdt sin Afsked af Hæren med Karakter af Oberstløjtnant af Infanteriet, hvorhos der i Vartpenge tillagdes ham 733 Rigsbankdaler 32 Skilling aarligt.

Greve Danneskiold-Løwendals Formuesforhold vare smaa; de store Indtægter hans berømte Bedstefader, Marchallen, havde i levende Live, forbrugte denne helt ved sin storstilede Levemaade; hans Søn, François Xavier Joseph, arvede efter ham intet andet end Indtægterne af hans Regiment, »Løwendal«, hvilken Indtægt senere af den franske Stat konverteredes til en Kapital paa 150,000 Frcs.; men denne Kapital inddroges atter under Revolutionen, da Familien emigrerede, og hverken François's Enke eller Carl Woldemar formaaede nogensinde at genvinde noget af Kapitalen, og sidstnævnte døde uden at efterlade sig nogen Formue. Paa den anden Side udtaler han i sit Testamente (af 1. Mai 1821), at han heller ingen Regninger har og ingen skylder noget, undtagen sin »kjære Svoger«, Greve Christian Schimmelmänn, som har gjort ham saa meget godt. Men en Maaned før sin Død, i November 1829, bliver han dog stævnet af sin Husvært, Kammerherre van Deurs, til at betale et halvt Aars Huslejerestance, 150 Rdl. Sølv, for sin Bolig i Vingaardsstræde 133, og hans Søn, Løjtnant Carl Frederik Løvensøn, maa paa Faderens Vegne indgaa paa et Forlig og afbetale Gælden med en Fjerdedel i hver af de paafølgende 4 Maaneder.

¹⁾ Gengivet i Gads danske Magasin, Juni 1914.

Danneskiold-Løwendal giftede sig ikke, som han selv i sit Testamente siger, fordi »det var bedre at lade vort Navn uddø end forplante det paa Børn, som havde maattet som os kæmpe med Fattigdom og Modgang«. Men han havde udenfor Ægteskab 4 Børn, som ved kongelige Resolutioner anerkendtes som hans ægte Børn og optoges i Adelstanden med Navnet Løvensøn. Mod disse Børn viste han sig som den ømmeste og omhyggeligste Fader. Og han var i ikke mindre Grad en god Broder og Svoger, hvorom de mange bevarede Breve til ham fra hans 2 Søstre og Svogre vidner.

Siden 1808 led han af et noget svækket Helbred, men han døde dog først 22. December 1829, — efter hvad Garnisons Kirkebog udsiger, »af Nervesvaghed«, og begravedes paa Garnisons Kirkegaard den 28. s. M. Ved sin Død boede han i Nyhavn Nr. 20, som han i Februar 1829 havde lejet, formodentlig fordi Sønnen, der hidtil havde boet hos ham, ved denne Tid flyttede til en Tjenestebolig paa Kasernen i Kvæsthusgade. Ifølge den ved Skiftet efter ham foretagne Registrering af hans Bo, var dette nærmest tarveligt, og det indbragte ved den afholdte Auktion da ogsaa kun 417 Rdl. og 4 Skilling. Blandt hans Ejendele spejder man forgæves efter Minder om hans store Forfædre; udover en Del Diplomer, Patenter og Udnævnelser, (hvilke heldigvis ere bevarede og nu findes i Adelsaarbogsforeningens Arkiv) fandtes der intet fra den svundne Tid, og havde han ikke haft en Del af sin da endnu (i Paris) levende Moders Møbler til Laans, vilde der kun have været sparsomt møbleret i hans 6-Værelses Lejlighed i Nyhavn.

Men vare hans økonomiske Kaar trange, bar han dem dog uden Mismod og Klage. Man ser ham som en pligtopfyldende og strengt ærekær Mand, der vidste hvortil det Navn, han bar, forpligtede ham, og man ser ham udvikle sig mere og mere til en dybt religiøs Mand, der med Sorg saa tilbage paa og fortrød sin Ungdoms manglende Afholdenhed, og med Resignation og Gudsfrøgt bar han de Skuffelser, Livet kunde have bragt ham.

Endnu lidt om Familien Dyssel.

Ved **C. Klitgaard.**

Saavel i Lengnicks Genealogier og Hauch-Fausbølls »Slægt-haandbog« S. 155 som her i Tidsskriftet (5. VI. 266 og 6. II. 67 ff.) er der meddelt adskilligt om Familien Dyssel; men baade om den først kendte Mand af Slægten, Martin Dyssel, der 1664 skal være kommen til Altona, som ogsaa om hans Søns, *Arnold Christian Dyssels* Ungdom vides der meget lidt, og man tør maaske derfor antage, at det nedenfor meddelte kan være af nogen Interesse, selv om heller ikke det giver fyldige Oplysninger.

E. C. Werlauff omtaler, Historiske Antegnelser til Holbergs 18 første Lystspil, Kbh. 1858, 370, en »utrykt Pasqvil«, »Vendelboernes Tankerim over deres Amtmand«, men trods Eftersøgning saavel fra Bibliotekets Embedsmænds Side som ogsaa fra Meddelerens Side vilde det længe ikke lykkes at finde Digtet, da en nærmere Kildeangivelse manglede.

Ved nylig at gennemgaa Manuskriptblandingsbindet Thottske Saml. in 4°, Nr. 1524, fandt jeg imidlertid et Digt med Titel »Windelboernis Tanche-Riim over deris Ismael, Anders Snoldhuus«, og da det er et Spottedigt over Amtmand Arnold Chr. Dyssel, er der vel næppe nogen Tvivl om, at det er det af Werlauff omtalte.

Skønt Rimet ikke kan siges at udmærke sig ved nogen fin Satire eller digterisk Fuldkommenhed, og skønt Forfatteren er unævnt, er det dog ikke uden Interesse, fordi det fortæller os et og andet om Amtmand Dyssel, ligesom det maaske ogsaa kan tages som et Bidrag — om end ikke uvildigt — til hans Karakteristik. Jeg formoder, at Digtet er fra 1709—10, da det indledes med en Lykønskning til den opnaaede Rang (Etatsraadstitlen), som han »søgte efter Ordre efter den gode Bartholin«, og Christoffer Bartholin, til hvem her sigtes, blev Etatsraad 1709.

Om Dyssels Ungdom siger der, at »Stalddreng har du været før paa den cæsarisch Reise«, hvormed vel maa forstaas, at Dyssel var med paa Just Juels Rejse i Rusland 1709—11 (se G. L. Grove, En Rejse til Rusland under Tsar Peter, 1893).

Dernæst siges der, at Dyssel er »vorden Strandforpagter«, hvormed antagelig menes Forpagter af de kongelige Strandrettigheder i Vendsyssel og Thy, der paa hin Tid bortforpagtedes for 3 Aar ad Gangen for en aarlig fast Afgift. I det 17. Aarhundrede havde Ritmester Adam Andreas Fos til Dalum den kongelige

Strandrettighed i Vestervig, Ørum og Aalborghus Amter i Forpagtning og tog 1685 sin Svoger Tage Høg til Frøslev i Kompagni, og 1716 blev Rettigheden i Aalborghus Amt bortforpagtet til en Thorsager.

I Aarene 1682—1690 var Dyssel Ridefoged paa Sønder Elkjær i Sulsted Sogn, hvor han dog muligvis i de senere Aar ogsaa var Forpagter af Gaarden; af hans Børn maa Morten, Bartholomæus, Henrik og Thøger være fødte før Forældrenes Ankomst til S. Elkjær, og medens de boede her, fødtes dem følgende Børn (døbte): Ejler Christian, 1682; Ingeborg Dorte, 1683; Peter Johan, 1684; Lisbet, 1685; Arent, 1686; Jakob, 1687; Kirstine Marie, 1688; Frederik Christian, 1690; og efter deres Bortflytning maa være født Mathias (ikke myndig 1716), Christoffer (ikke myndig 1716) og Kirstine Marie (ugift 1716). Vi faar saaledes 11 Sønner og 4 Døtre; ved Daabsforretninger i Sulsted træffer vi som Faddere Christian Spormann og Thøger Spormann, antagelig Fru Dyssels Brødre, samt Kirsten Mortensdatter, maaske Amtmand Dyssels Søster.

1689 forpagtede Arnold Dyssel Børglum Kloster af Dronning Charlotte Amalie, og samme Aar købte han, der var avanceret til Admiralitetsassessor, hvilken Titel efterhaanden udviklede sig til Kancelli-, Justits- og Etatsraad, af Admiral Jens Rodsten Hovedgaarden Sejlstrup med Gods, paa hvilken Gaard han derefter tog Bopæl.

Naar der i Digtet hentydes til hans 2 Herregaarde, menes hermed foruden Sejlstrup Hovedgaarden Lundergaard med Gods i Hvetbo Herred, hvilken han 1704 købte af Etatsraad Chr. Ludvig von Plessen (se min Hvetbo Herred II. 440 ff.).

Naar der endvidere i Digtet siges, at Dyssel gjør Uret mod alle, tør man vel næppe bedømme ham ud fra et saadant Udsagn; men der kan dog henvises til Biskop Jens Bircherods Erklæring (Personalh. Tidsskr. 3. V. 80) i en af Dyssel 1705 rejst Tiendesag, at i de Sogne, hvor Dyssel havde jus patronatus (Sejlstrup og Saltum, senere ogsaa Hune), spændte han Bøndernes Afgifter for haardt.

Hvad endelig angaar Anledningen til Digtets Fremkomst, da synes det at være foranlediget af en mundtlig eller skriftlig Udtalelse af en »liden Æsel-Unge«, der har sagt noget til Gunst for Dyssel, som 1703 var blevet Amtmand over Aastrup, Børglum og Sejlstrup Amter, hvilke Amter hidtil, ligesom ogsaa efter Dyssels Død 18. Aug. 1714, havde været forenede med Aalborghus Amt under én Amtmand.

Med Hensyn til Gengivelsen af Digtet skal bemærkes, at

Originalafskriftets Brug af store og smaa Bogstaver i Flæng ikke er fulgt, ligesom Manglen af Interpunktionstegn er afhjulpet.

Windelboernis Tanche-Riim over deris Ismael, Anders Snoldhuus¹⁾.

Til Lyke Snoldhuus med Din Rang,
 Du interneret Abe,
 Een hver dog kiendte Din Talent,
 Som er en Hæst at skrabe;
 Thi Stalddreng har Du været før
 Paa dend cæsarisch-Reise
 Og wartet op for Herre-Dør,
 Hvi vil Du nu saa kneise?
 Du Strandforpagter vorden est
 Med tvende Herresæder,
 Dermed fortien Du Galgen bedst,
 At mand Dig ikke træder.

En hæslig Dødning er Dig lig,
 Som mand har glemt at jorde,
 Dend Helt, sidst førte med Dig Krig,
 Paa jysk vår Hiørings Hiorde²⁾;
 For Heltens Hiurdekiep og Staf
 Din Snøffel maatte dantze,
 I saadan Compagnie og Lau
 Fortien Du Laurbær-Krantze,
 Som gøres skal af hvid Papiir,
 Der paa skal males Harer,
 Det er en Pichel-Heirings³⁾ Ziir,
 Naar hand paa Torvet farer.

Om Snoldhuus veed vi intet got,
 Med minder vi skal lyfve,
 Hans Titul er een Ertz-Hunsfoet,
 Hans Rang iblandt de Tyve,
 Som tienner Kongen uden Løn,
 Men veed sig sielv at lønne,
 For hannem kand ey være Bøn,
 Vil man hans Uret skionne.
 Sig mig, hvad stach Dig runchen Skind,
 Du søgte efter Orden

¹⁾ o: Arnoldus Christian Dyssel.

²⁾ o: Hyrde; om et saadant Sammenstød ved jeg intet.

³⁾ = Harlekin — Nar.

Efter dend goode Bartholin¹⁾,
 En erlig Mand i Norden;
 Saa kjær hand er, saa hat er Du
 Og elsket af de onde,
 Til U-ret stedtze er Din Hu
 Mod Skipper, Kiøbmand, Bunde.
 Til Slutning skal Hr. Snoldhuus faae
 Vor Ynske til hans Ære:
 Gif Ravne, Krager, Fugle smaae
 Hans Øyne maa udtære!

Her seer vi fosterfaderlig
 En liden Æsel-Unge,
 Som roser Dig at være rig,
 Vil giøre Dig til Konge.
 Jeg troer, at det Bonde-Mod
 I det indbilte Hierte
 Gjør det, Du dømmet Dig saa god,
 Som Barnet det Dig lærte.
 Detz U-forstand ieg regner ey;
 Men Du hoffærdig Oxe
 Bør have Hug paa Hiøring Vey,
 Saa lenge Kiep kand voxte;
 Dys, Dyss, jeg meener Dyssel Dig,
 Naar Du mit Riim vil læse
 En Drich Du faar til Skench af mig:
 En Hunsfot paa Din Næsel

¹⁾ Christoffer Bartholin, f. 1657, † 1733, Landsdommer og Ejer af Kaas, fungerede i Aarene 1696—1703 som Vice-Amtmand over Aalborghus, Aastrup, Børglum og Sejlstrup Amt, medens Henning Meyercrone var Minister i Paris. Efter de 3 sidstnævnte Amters Overdragelse til Dyssel, vedblev han til 1707 at være Vice-Amtmand over Aalborghus Amt.

Peder Nielsen Gad, herredsfoged i Bjeverskov herred.
 Af **Albert Olesen.**

I den lokale administration i det 17. århundrede spillede herredsfogden en betydelig rolle. Han ledede forhandlingerne på tinge og udgav herredstingets kendelser, ligesom han i særlig grove kriminelle sager, hvor regeringen skred ind, måtte anholde misdædere, dømme dem »til galge og gren« eller stokke og blokke dem. Dertil kom en del forretninger, som enten han eller ridefogden i forbindelse med lensmanden måtte udføre på kronens vegne, og som for en stor del henhørte under lenene, såsom at undersøge, om klager fra bønderne over for højt landgilde var berettigede, stævne bønderne til vejegter og fordele arbejdet mellem dem, undersøge, om bønderne hade for mange svin på olden i kongens skove etc. Stillingen som herredsfoged var ingenlunde let. Han måtte være i besiddelse af en vis smidighed for at kunne hævde sig over for lensmanden, der undertiden brugte ham som stødpude, og over for bønderne, der ofte uden grund lod deres vrede og misfornøjelse med forordninger og kendelser gå ud over ham, ligesom han hyppigt måtte stå til regnskab for sine domsafsigelser for landstinget og kongens retterting.¹⁾ Disse forretninger krævede en praktisk juridisk indsigt og dygtighed, som tit gjorde det vanskeligt at finde en dertil egnet »forstandig« mand. Lønningen, en sådan foged oppebar direkte, var forbavsende ringe, der var ingen fast skala, som regel bestod den i, at fogden hade sin gård fri for hoveri og landgilde. Men indirekte gav stillingen dog noget mere, idet de, der på en eller anden måde kom i berøring med administrationen, af regeringen blev foretrukket ved bortfæste af fordelagtige tiender, vist efter principet, den, der skriger højst, får mest, og deres juridiske kundskaber kom dem også på anden måde til nytte, idet den »kloge« mand vel ofte blev rådspurgt af bønderne og vel vidste at gøre sig betalt herfor, og flere af dem sikkert, som jeg i det følgende skal vise om Peder Nielsen Gad, drev prokuratorvirksomhed ved siden af deres forretninger som herredsfoged, vistnok navnlig uden for deres eget herred. Jeg skal her i store træk søge at belyse en sådan fogeds kariére og levned,

¹⁾ Indkomne Breve til Kancelliet.

velagtet og velfornemme mands, Peder Nielsen Gad¹⁾, herredsfoged i Bjeverskov herred.

Peder Gad var født i Alsted by under Sorø klosterlen.²⁾ Hans fader, Niels Gadt, som var vorned, finder vi 1607 i Hyllestrup by.³⁾ Her var han bønderfoged og landstingsrider.⁴⁾ Han har ikke hørt til de dårligststillede, har ikke været nogen forarmet bonde, således viser lensregnskabet, at han havde seks stude gående på en af klostrets enge, og Ringsted klostres regnskab oplyser om, at han har haft en del forretninger med dette kloster, navnlig har han der købt kasserede afkørte postheste. Hans Søn Peder Nielsen Gad er som ung mand kommet i tjeneste på klostret som rejsekarl, 1612 får han af klostret 3 daler 6 skilling for fortæring på adskillige rejser, han da havde været udskikket på i klostrets ærinde⁵⁾. Allerede her kan vi se, der er drift i ham, han har været handelsmand samtidig med at være rejsekarl, idet han samme år sælger to stude til klostret. Som rejsekarl er han vel kommet i forbindelse med lensmanden eller fogden på Ringsted kloster, i al fald træffer vi ham 1613 som keldersvend (= hovmester) der⁶⁾. Keldersvendens gerning kunde være ret betydelig, han havde en del af provianteringen under sig. Omkring 1618 er han op-hørt at være keldersvend. Han må ha gjort sig fordelagtig bemærket, idet han forfremmes til ridefoged på klostret og virker som sådan gennem tyverne, indtil han 1631 afløses af Hieronimus Andersen. Stillingen som ridefoged på klostret var lærerig og meget betroet, han udførte en stor del af de løbende forretninger i lensmandens navn og erhvervede sig navnlig et udmærket kendskab til øksenhandel, idet kongen hvert år i lenet lod opkøbe et større antal øksne, som om vinteren skulde staldfodres på hans ladegårde i Vordingborg len, og købet af disse stude påhvilede Peder Gad. For at være ridefoged påkrævedes en vis hårdhændethed over for bønderne, den har Peder Gad da heller ikke manglet, således klager 1625 en bonde i Kværkeby over, at ridefogden forfølger og foruretter ham.⁷⁾ Som ridefoged opnår han, den vornede bondesøn, sin første begunstigelse, idet han 1623 ved et

¹⁾ Den egentlige form er ikke Gad, men Gadt, således kaldes hans fader.

²⁾ Personalhistorisk Tidsskrift 6, II, 214.

³⁾ Sorø klostres lensregnskaber 1607. R. A.

⁴⁾ ibid. 1611.

⁵⁾ ibid. 1612.

⁶⁾ Ringsted klostres lensregnskaber 1613. Hvor i det følgende ingen anden kildeangivelse findes, er det dette klostres regnskaber, der er benyttede.

⁷⁾ Sjællandske Tegnelser. 7/1, 1625.

åbent brev får frihed for sit fødested og ret til at bygge og bo andetsteds.¹⁾ Efter at ha trukket sig tilbage fra sin ridefogedbestilling, lever han på sine fæstegårde i Aarløse. 1632 træder han atter offentlig frem. 5. November 1632 pålægges det ham »herefter aarligenn och indtill Vi anderledis tilsigendis vorder« til hofholdningens fornødenhed at indkøbe »huis Slagtefæ Vi behøffuer«, som betaling for sin ulejlighed får han sine gårde fri for al egt, arbeid og al anden hoveri »huad det och vere kand«²⁾. Imidlertid vil lensmanden på Ringsted kloster tvinge ham til brødbagning og sætter ham under tiltale, da han nægter at gå ind herpå. Spørgsmålet løser sig dog naturligt derved, at han netop nu blir udnævnt til herredsfoged. Der skulde udnævnes en ny herredsfoged i det tilstødende, under Tryggevælde len henhørende Bjevskov herred. Lensmanden på Tryggevælde Tygge Brahe kan ikke finde en i herredet boende dertil tilstrækkelig kvalificeret mand, og Peder Gad blir da den, valget falder på, »efterdi han ikke bor langt fra herredet«. Det var kun rimeligt, at man henvendte sig til ham, der gennem sin gerning på klostret og sin virksomhed som handelsmand havde erhvervet sig et udsyn, som var større end de fleste andre bønders. For sin umage som herredsfoged får han friheden for hoveri for den gård, han bebor, og den, han har i fæste og brug, bekræftede, og nu fremhæves udtrykkelig, at han også skal være fri for brødbagen, men svare skatter og landgilde i rette tid.³⁾ Det var jo en ret ringe godtgørelse for herredsfogedforretningen. Peder Gad har da heller ikke været tilfreds hermed og opnår da også året efter at kortes landgildet for de 2 gårde i sin embedslønning.⁴⁾ Landgildet for gårdene var: 3 rdlr. 6 sk., 5 pund byg,⁵⁾ 9 tønder 2 skæpper havre, 2 lam, 2 gæs og 8 høns.

Vil man ha et billede af den arbejdsomme og fremadstræbende mand, kan man gå ud fra hans fæstegård i Aarløse. Den er det centrale i hans virken, uden om den følger han stykke efter stykke, efterhaanden som han lægger mere jord under sin plov. Han begynder med 1617 at fæste Jep Bondes gård i Aarløse og en eng sammesteds, samt 2 små kirkejorder, der hørte til Terslev kirke. Hele hans stræben går nu ud på med gården i Aarløse som midtpunkt at samle sig et større jordareal, at blive »jorddrot« efter sine små forhold. Til sin egen gård følger han snart efter en anden af klostrets fæstegårde i Aarløse, erhverver sig 1620 en

1) P. T. 6, II, 214.

2) Sjællandske Registre. ⁵/₁₁ 1632.

3) Sjæl. Tegn. ¹⁰/₄ 1633.

4) Sjæl. Registre ²¹/₇ 1634.

5) 1 pund — 24 skepper.

halv selvejergård i Førsløv og fæster et gadehus i Terslev. 1627 fæster han et jordsmon i et hans egen jord tilstødende overdrev mod selv at indgrave og lukke det og årlig deraf at gi 1 otting smør i landgilde. Senere fæster han til forskellige tider endnu et hus i Terslev samt 2 enge i Bedsted og Slimmingeore og 1636 af klostret endnu et stykke øde jord, efter hans revers lydelse på 8 eller 10 skepper boghvedesæd og et eller to læs eng mod deraf årlig at gi 5 rigsdaler i landgilde. Samme år er han så heldig at erhverve sig en kirketiende, som fru Birgitte Skave tilforn havde haft i fæste, hvormed fulgte en enghave, som stødte lige op til det stykke overdrev, han 1627 havde fået lov at indelukke, og 5 gadehuse i Terslev, mod deraf årlig at svare et pund byg.¹⁾ Dermed er hans begær efter jord dog ingenlunde stillet. 1637 »anhammer« lensmanden af en part bønder, deriblandt Peder Gad, en højere landgilde, fordi de uden forlov, men vist uden at denne forbedring af klostrets jordebog er blevet taget dem særlig ilde op, havde ryddet et stykke jord for tjørne og el og taget jorden under plov og derved fået deres sæd forbedret; Peder Gad må lade sit landgilde forhøje med én tønne byg årlig. 1643 fæster han nok et stykke jord på Aarløse mark, 1644 rydder han atter uden forlov et stykke jord på bymarken for tjørn og el og fæster yderligere et stykke jord i Aarløse mod at indgrave og lukke det. For disse jordestykker må han årlig gi 2 tønder byg. I den del af Terslev, som hørte under Tryggevalde len, fæster han et stykke eng kaldet Munkeskovsindtæppe mod 1 rdlr. årlig landgilde.²⁾ Desuden skaffer han sig flere kirkejorder og tiender og erhverver sig selvejendom, hvorom senere. Sine rettigheder våger han strengt over, får således en bonde i Aarløse dømt for ulovlig træhugst i en af sine vange.

Foruden at passe sine egne jorder har han haft tid at deltage i administrationen af et helt gods, idet han mellem 1635 og 1638 er kommet i forbindelse med Frants Lykke på Gisselfeld, hvor han virkede en tid som ridefoged³⁾. Det var netop i de år, Frants Lykke ved store køb af bøndergods samlede så megen jord om Gisselfeld, at godset næsten blev lige så stort, som det var på Peder Okses tid. I disse store køb har han taget aktiv del, hans juridiske indsigt har her været ham til nytte ved den lovformelige afslutning af forretningerne; således ordner han 1638 på Frants Lykkes vegne købet af én af fru Margrete Krabbes gårde i Tjære-

¹⁾ Sjæl. Tegn. ²³/₂ 1636.

²⁾ Tryggevalde lens jordebog 1661. R. A.

³⁾ En pakke i Rigsarkivet, Topografisk Samling C. kaldet: Gisselfeld Godsarkiv 1552—1650—1635 optræder Poul Baltser som Frants Lykkes fuldmægtig, 1638 Peder Gad.

by og gav sit herskab gode råd med hensyn til, hvad de burde købe, et sådant brev angående købet af en gård i Spragelse fra ham til Frants Lykke findes i Gisselfeld godsarkiv.¹⁾ Men han har haft tid at beskæftige sig med meget andet. Sin kendskab til lov og ret har han benyttet til at drive prokuratorvirksomhed. 1635 ordner han en sag for Niels Jørgensen i Aarløse om lejermål, 1638 en lignende sag for Karsten Sørensen, forrige landstingsskriver på Sjælland, 1639 en sag for Niels Degn i Sigersted, som uden forlov havde haft seks stude gående på kongens eneimærker, 1643 fører han for Frants Lykke en sag for Helsingør byting,²⁾ ligesom Ringsted herreds tingbøger viser, at han i dette herred har haft et meget betydelig antal sager at føre for andre, men her møder han sjældent personlig, men sender sin fuldmægtig Peder Pedersen. Tingbogen 1640³⁾ gir os særlig værdifulde bidrag til en karakteristik af Peder Gad. Først fortæller den os, at Christian Jacobsen, barnefødt i Nordrup præstegård, har måttet afstå sin mødrearv til Peder Gad for gæld, og at Hans Jørgensen i Ortved er blevet dømt til at betale ham 20½ rdlr. Dernæst lader han dette år en del gammel gæld, indskrevet i hans regnskabsbøger, forelægge tinget, debitorerne afhøre og tar tingsvidner derpå. En lang liste over debitorerne viser, at han har haft en hel del bønder i c. 2 miles omkreds i lommen, og at han i udstrakt målestok har lånt bønder, der var i trang, rede penge, såvel større som ganske små beløb, køer, kedler, heste, korn til udsæd etc. mod at beregne sig en rente for sin villighed på godt 6 pCt. Og nu får vi ogsaa forklaringen på, hvad han har brugt sine mange vange og overdrev til, idet vi kan se, at han, foruden at købe stude til kongen, selv har drevet en omfattende studehandel, foruden handel med sit korn og de mange svin, han havde gående på olden i Ringsted klostres skove. 1646 har han 71 stude på vinterfodring hos fru Karen Ahlefeldt på Bregentved, 1648 100 stude sammesteds. Studene solgte han til Steffen Rodes enke i København. Hendes regnskabsbog er bevaret⁴⁾, og den gir os gode oplysninger om Peder Gads evner som handelsmand. Under krigsårene havde man udmøntet dårlig mønt, de såkaldte Ulfeldske marker, som det var vanskelig for regeringen at holde kursen oppe på. Peder Gad modtager dem kun mod en opgæld, der reducerer dem til ¾ af det, de officielt lød på. Det har givet ham god gevinst at handle med stude. Indkøbsprisen var for gode sjællandske græsøksne c. 18 rdlr.

1) Rasmussen: Optegnelser om Gisselfeld 90—91.

2) Pakken Gisselfeld Godsarkiv.

3) Tingbog 1640 for Ringsted herred. Landsarkivet.

4) Gammel kgl. Samling i Kongel. Bibliotek. Folio 992.

pr. par.¹⁾ Peder Gad fik for dem 29 rdlr. pr. par. Prisen, man på herregårdene tog for vinterfodring, var 4 rdlr. pr. par.²⁾ Peder Gads nettofortjeneste har da været c. 7 rdlr. pr. par, for de 100 stude da 350 rdlr. + 45 rdlr. i rente for den tid, der gik, før han fik sine penge. Han har sikkert haft en del andre forretninger foruden de omtalte, ialfald stod han i fast forretningsforbindelse med en af københavns storkøbmænd, den bekendte Daniel Knap. Desuden lånte han penge ud til adelige. Margrete Laxmand og Rønnow Bille var hans debitorer, kongen havde han forstrakt med 378 lod sølv, og da Kaj Lykkes gods blev beslaglagt, fandt man i en skuffe i hans gård i København copierne af 3 obligationer, udstedte af ham til Peder Gad, lydende på 2000, 500 og 176 rdlr. samt rentekvitteringer for flere år.³⁾ I fyrrerne må han allerede være anset for at være en formuende mand, idet lensskriveren på Roskildegård, Søren Rasmussen blev ansat mod Peder Gads kaution, da Søren Rasmussen, efter 3 års forløb »disuerre« havde underslæb i sine regnskaber, måtte Peder Gad dække dette, men hade dog sørget for at få dækning og fik arrest på skriverens gods i Roskilde og hans gård i København, som proviantskriver Morten Mikkelsen iboede.⁴⁾ Senest 1655, da Frants Lykke døde, har han trukket sig tilbage som ridefoged på Gisselfeld⁵⁾. Imidlertid har den arbejdsomme mand, der nu må ha været i treserne, ikke helt trukket sig tilbage til privatlivets fred. I Kaj Lykkes bo fandt man et regnskab mellem ham og Peder Gad om køb og lånte penge; han har altsaa været dennes juridiske konsulent, og jordebøgerne af 1661 viser, at han har haft en lignende stilling for fru Berete Vind. Han har også været en anset mand. Som eneste herredsfoged blev han medlem af den første lovkommission, som 1661 blev nedsat, og som gjorde forarbejderne til Christian V's danske lov.⁶⁾ Dette må ha været Peder Gad en hædrende afslutning og anerkendelse af sit livs arbejde; han får imidlertid ikke taget videre del i kommissionsarbejdet, idet han allerede dør i 1663.

Ved kongelige Missiver af $\frac{28}{9}$ 1660, $\frac{10}{1}$ 1661 og $\frac{4}{7}$ 1662 blev det befalet at optage jordebøger landet over. Dette er kort

¹⁾ Fredericia: Adelsvældens sidste Dage. 58.

²⁾ Kommissionen af 4. S. 1661 ang. Konfiskationen af Kaj Lykkes Gods og Midler II B 156. R. A.

³⁾ Generalfiskal Søren Kornerups efterladte Papirer i Rigsarkivet. Fortegnelse Nr. 552—59.

⁴⁾ Sjæll. Register $\frac{10}{11}$ 1647.

⁵⁾ Kommissionen ang. Kaj Lykkes. II B. Eskild Nielsen nævnes da som ridefoged.

⁶⁾ Secher og Støckel: Forarbejderne til Chr. V's Lov. I, 3. Aars-tallet for hans død er der urigtigt angivet til 1665.

før Peder Gads død, og de gir en samlet oversigt over, hvad den vornede bøndesøn og forhenværende rejsekarl hade nået at samle sig af jordegods. Han ejede da i Bjerrede Hans Pedersens gård, Søren Mortensens i Hadstrup, Niels Pedersens i Terslev, 2 parter af en selvejergård i Tjæreby, hvoraf den tredie hørte til Gisselfeld, samt et stykke af en selvejergård i Førsløv, ialt 7 tdr. 2½ skp. hartkorn, »rigtig Summarum aff dete mit Ringe goods och Egen-
domb Udi bem. Ringstedherred och Læhn, huilcked Jeg bekien-
der med Eigen Haannd och Zingnette. Actum Aarløse d. 20. Au-
gusti, Anno 1662«¹⁾, i Bjeverskov herred følgende gårde: Ole Møllers i Hejnerup og Knud Møllers, Gregers Sivertsens, Sivert Sivertsens, Jep Ladefogeds og Jesper Nielsens i Gørslev, ialt 41 tdr. 5 skp. 1½ fjk. hartkorn²⁾. Ialt på Sjælland af ejendom 49 tdr. 1½ skp. 1½ fjk. hartkorn. I Jylland ejede han gården Estruplund, som han af kommissarerne i Kaj Lykkes bo fik ud-
lagt for 2514 rdlr., som han havde tilgode af Kaj Lykke,³⁾ det var c. 50 tdr. hartkorn, hans jordejendom beløb sig derved i det hele til c. 100 tdr. hartkorn. I pantegods havde han af Førsløvgaard, som tilhørte fru Margrete Laxmand, 2 gårde og et gadehus i Lyderslev og Havelev, ialt 8 tdr. 1½ skp. hartkorn⁴⁾. Desuden havde han i Ringsted herred hørende til en kirketiende en gård i Hadstrup og en i Terslev, »disse forn. twende smågårde hafr jeg bekomet til Udleg i min betaling aff Sal. Rønnow Billes børns goods. Effter Commissariens Skiødesformelding«, dertil ligeledes kirke-
gods, hørende til en kirketiende, et gadehus i Ortved, 2 agre (fællod og vang) på Aarløse mark, en enghave i Terslev med 7 huse og adskillige små kirkejorder og jord på ødemark, ialt 9 tdr. 1½ skp. ⅔ fjk. hartkorn.⁵⁾ I Aarløse havde han sine 2 gårde og vange under Ringsted kloster i fæste samt engen i Terslev under Tryggevælde len. Det må ha beløbet sig til over 35 tdr. hartkorn.⁶⁾ For sin umage som ridefoged på Gisselfeld havde han i livfæste et boel og en gård i Reinemark by i Dalby sogn, ialt 13½ tdr. hartkorn.⁷⁾ Fra 1617—1662 har han altså fra en ringe begyndelse arbejdet sig frem til at være i besiddelse af en udstrakt jordejendom og uden om eller i forbindelse med denne

1) Jordebog for Møen-Roskilde i henhold til anførte missiver. R. A.

2) Jordebog for Søllemarksgård-Vordingborg.

3) Trap Danmark IV 919.

4) Jordebog for Egede-Førsløv.

5) *ibid.*

6) Omregnet efter landgilde 1 tønne rug eller byg = 1 td. hartkorn, 1 td. smør = 12 tdr., 1 lam = 1 skæppe, 4 høns eller 2 gæs = 1 skæppe, 2 tønder havre = 1 td., 2 mark landgilde = 1 td.

7) Laursen: Kronens Skøder II, 333.

samlet det ene fæste og kirkejord efter det andet, så det på grænsen mellem Ringsted og Tryggevælde len dannede et helt lille gods kompleks.

Peder Gad var to gange gift og havde seks sønner og en datter. Sin familie sørgede han godt for. 1641 får han frihed for sine sønner, og dem, han senere måtte få, til at bygge og bo, hvor de vilde, overalt på Sjælland¹⁾, 1647 udvides det til at gælde for hele riget, mod at han, efter hans egen erbydelse, derfor gav kongen de 378 lod sølv, han havde forstrakt kongen med, samt et brev på 100 rdlr.²⁾ Sønnerne hør han sat godt i gang, de bliver præster og herregårdsforpagtere og selvejende bønder. Således havde en af sønnerne, den senere herredsfoged i Hammer herred Jacob Gad i Kiøng 26 tdr. hartkorn inden faderens død som selvejen- dom.³⁾ To af dem, Tyge og Knud får jorden i Gørslev, Knud fortsætter i faderens spor med at fæste tiender.⁴⁾ 7. August 1663 skriver en af sønnerne i nogle jordebogsangivelser »min Sal. fader«, Peder Gad er da død i dette år, idet hans egne optegnelser findes fra 1662. Moderen Hilleborg gifter sig senere igen, og en af sønnerne afstår sin arvepart til stedfaderen for 2000 Rigsdaler. Efter dagældende arveregler kan Peder Gads formue ha beløbet sig til c. 30,000 rigsdaler, en sum penge, som meget nær svarer til en kvart million kroner, hvad der må kaldes et beundringsværdigt resultat for en vordet bondesøn. Der findes i Gørslev kirke et maleri af Peder Gad.⁵⁾ Hans udseende er ikke just behageligt, ansigtet er ret groftskåret, barsk og skægget, øjnene snu og kloge, det hele præget af energi og dygtighed, svarende til det billede, jeg med tørre tal og fakta har forsøgt at tegne af ham.

Det 17. århundrede betegner i det store og hele en nedgang i social og økonomisk henseende for den danske bondestand. Der er dog en del, der som Peder Gad »gør springet« og vinder frem i velstand og anseelse. Man kan særlig søge dem blandt de bønder, der som fogder eller på anden vis tog del i datidens offentlige eller økonomiske liv. Deres eneste adkomst til at komme frem var deres dygtighed. Allerede derved hade de handicap'et de andre bønder, deres stilling i det offentlige liv gav dem en yderligere fordel, idet de fik deres gårde fri for landgilde og et stadigt voksende hoveri. Dette betød uhyre meget for en mand, der stod på bar grund. Forstod de så, som rejsekarlen Peder Gad, der

1) Sjæl. Registre. 13/8 1641.

2) Sjæl. Registre. 14/4 1647.

3) Jordebog for Søllemarksgård.

4) ibd. Om børnene se forøvrigt P. T. 6 II 215—16, om descendenterne Hauch-Fausbøll: Slægthåndbogen.

5) P. T. 6, II, 213 findes det gengivet.

begyndte med at sælge to stude, at arbejde med de små midler, der derved gaves dem i hænde, var vejen dem åben, idet der var gode handelsmuligheder og høje priser på landbrugsprodukter, i al fald i århundredets første halvdel; de bånd, en snæver merkantil statspolitik lægger dem i vejen, sprænger de stadigt og let; intet under da, at datidens lovgivning, recesserne og de åbne breve, også har en særlig bråd rettet mod disse fogder, der alle lovbud tiltrods drev forprang og omgik forordningerne. En sådan type er Peder Gad, der begyndte med 2 stude og endte med at ha 100 på stald. En del senere patriciske slægter kan søge deres stamfader blandt den type mænd, Peder Gad tilhørte, og kan være mindst ligesaa stolte af denne stamfader, der sled sig frem, som adelsslægter er det af den ane, der vandt frem ved dygtighed i felten eller ved kongegenst.

Mogens Sehested.

Af **Thyra Sehested.**

Mogens Sehested, Søn af Claus Maltesen (Sehested) og Fru Anna Lykke, blev født den 13. September 1598 paa sin Fædrengaard Høiris paa Mors. Forældrene maatte reise til Øsel, Faderens fjerne Len, og den lille Mogens kom, kun tre Uger gammel, til sin Mormoder, Karen Gyldenstjerne, Niels Lykkes til Torp¹). Her blev han opdraget og undervist til sit tolvte Aar. Han sendtes da i Efteraaret 1610 efter Samraad med Forældrene til Kjøbenhavn med sin Farbroder, Rigsmarsken Steen Maltesen, som paa den Tid skulde reise dertil, og kom i Huset hos Knud Bjeske, Professor i Græsk ved Universitetet. Knud Bjeske var udgaaet fra Rosenholm — hvor saa mange lovende unge Studerende optoges og uddannedes videre under Holger Rosenkrands' Ledelse, idet de samtidig assisterede ham ved Undervisningen af hans egne Børn og de mange andre Adelsbørn, han opdrog — og var en af Holger Rosenkrands' kæreste Disciple. Hos denne Mand blev han undervist, navnlig i Latin, under sin private Præceptor, Oluf Fock, til 1612, da Knud Bjeske døde kun 36 Aar gammel. Samme Aar i April døde hans Fader, og da hans Moder nu kom til Danmark, henvendte Holger Rosenkrands sig til hende om at faa hendes Søn Mogens i sit Hus. Fru Anna kunde vist ikke ønske noget Bedre for sin Søn, og han kom da til Rosenholm med sin nysnævnte Præceptor. Efterat han havde været her et Aarstid, reiste han med Oluf Fock til Wittenberg, som de dog paa Grund af en heftig Pest der i Byen snart maatte forlade, og de toge da til Rostock. Ved Nytaarstid 1614 kaldte hans Moder ham hjem, og han kom igjen til Holger Rosenkrands, hvor hans Uddannelse fortsattes. Han var velbegavet og modtagelig for Aanden og Tonen i dette enestaaende Hjem. Holger Rosenkrands havde ham meget kær. Da han i Mai 1615 reiste til Holsten, tog han ham med og antog da i Hamborg en Hovmester til ham, Torben Hasebard, som skulde følge ham udenlands i dette Aar.

Den 3. September gik Reisen for sig, først igjen til Wittenberg. Efterat have studeret her nogen Tid drog han til Giessen, hvor han i halvandet Aar studerede og drev ridderlige Øvelser. Ved Paasketid 1617 tog han til Strassburg. Ved Siden af sine andre Opgaver lagde han sig her efter det franske Sprog. Fra

denne By, hvor han blev i tre Aar, gjorde han en Reise gjennem Elsass, Schwaben og Schweiz til Genf og over Lyon tilbage til Strassburg. I Mai 1620 satte han efter sin Moders Ønske Kursen hjemefter, idet han tog Veien over Paris, Bryssel og Antwerpen, altid med opmærksomt Øie for alt Seværdigt, og var hjemme ved Juletid.

Det paafølgende Foraar opstod Strid mellem Kong Christian IV. og Grev Ernst af Schauenburg, som, efter at Keiseren havde gjort ham til Rigsfyrste, havde antaget Titel af Fyrste af Holsten. Mod denne Fremdragelse af Schauenburgernes omtvistede Krav paa dette Land gjorde Kongen Indsigelse og støttede Indsigelsen med Vaabenmagt. Mogens Sehested stillede sig her til Tjeneste med fire Heste. Efter fire Maaneders Forløb bilagdes dog Striden, uden at Blodsudgydelse havde fundet Sted, og han blev da aftakket.

Han reiste nu igjen ud, dennegang i Følge med sin Broder Malte. Reisen gik over Holland til Paris, Orléans og Blois og tilbage til Paris, hvor han blev i to Aar for at fortsætte sine »Exercitier«. Da i Sommeren 1624 hans Fætter, Christen Thomesen (Sehested), kom dertil paa sin Gesandtskabsreise, sluttede han og Broderen sig til ham og fulgte ham som Cavalerer til Spanien. Her blev Mogens Sehested c. tre Maaneder, indtil Christen Thomesen i Begyndelsen af Oktober vendte hjem; saa reiste han over Marseille til Italien. Han studerede her i Padua, hvor han immatrikuleredes 1625. Derefter reiste han ned gennem Lændet, idet han besaa de vigtigste Byer, kom til Rom og Neapel og reiste over Baiern og Würtemberg hjem til Danmark.

Her var den tyske Krig i fuld Gang. Han meldte sig strax til Tjeneste hos Kongen med fire Heste, udnævntes til Hofjunker og sendtes nu flere Gange i Kongens Ærinde til Udlandet — til Holland, England og Tyskland. I Foraaret 1627 blev han Kammerjunker hos den yngste af de kongelige Prindsers, Hertug Ulrik, hvem han fik Befaling til at følge paa hans forestaaende Reise til Frankrig. Jørgen Schult skulde følge den sextenaarige Prinds som Høvmester. Ogsaa Ove Schade, som sex Aar gammel var bleven »Page« hos den da fireaarige Prinds og siden havde været med ham i Sorø, skulde ledsage ham²⁾.

Den 23. April gik Reisen for sig fra Stade, hvor Kongen var. Da man kom til Middelburg i Holland, fik Prindsen Meddelelse om, at et af Generalstaterne til hans Raadighed stillet Orlogsskib laa rede ved Vlissingen; i den Anledning havde han Præsidenten i Middelburg til Gæst og gav ham et prægtigt Traktement. Man seilede nu, den 7. Mai, med det hollandske Skib til Calais, »og kom lykkelig og vel d. 8. til Middag der an«,

skriver Mogens Sehested i sin Reisedagbog, »til Land dog med nogen Incommoditet; i en Skøite, som førte os fra Orlogsskibet og til Byen, har vi bleven retskaffen overskyt af Søen«. I denne Journal noterer han om Byerne, om der er Universitet, om de ere befæstede og andet Bemærkelsesværdigt. Reisen gik strax videre til Paris; Herrerne red, Tjenerskabet og Bagagen fulgte paa en Kærre. Den 12. naaedes Seinestaden. Her gjordes kun et Par Dages Ophold; saa drog de videre til Angers, hvor de tog deres blivende Sted.

Der blev nu antaget dygtige Lærere til Prindsen i de Fag, hvori han skulde uddannes. Reisen synes at have været ledet med megen Alvor og Omtanke, som det passede for den udmærkede unge Prinds, med den aabne Sans for Livets virkelige Værdier. Ud paa Sommeren og Efteraaret foretoges ofte Udflugter til interessante Steder i Omegnen — til Slottet i Brissac, til Jesuitercollegiet i La Flèche, til Doue, hvor der var Ruiner fra Romertiden o. s. v. Men Mogens Sehested har ikke længe kunnet deltage i disse Toure; han blev den 15. September syg af en »quartan Feber«, som skulde plage ham i lang Tid. Da han havde stridt med den i tre Maaneder, og den ikke vilde fortrække, tog han med Hovmesterens Tilladelse til Saumur at lade sig kurere, »efterdi der var to fornemme og experte Medici«. Her blev han fire Uger, »endog han beholdt sin Feber som tilforn«, og kom den 15. Januar 1628 igjen til Angers. Den 12. Februar brød man op derfra og drog til Paris. Prindsen opholdt sig her en halv Snes Dage og reiste saa hjem til Danmark med sine andre Ledsagere; Mogens Sehested maatte blive i Paris for sin Sygdoms Skyld. Han havde antaget to Læger, som tilsaa ham til sidst i Mai. Helt ene blandt Fremmede var han dog ikke. Ved Nytaarstid var hans Fætter, Christen Thomesen, igjen kommen til Paris som Gesandt, dennegang sammen med Rigsraad Jørgen Brahe. De kom fra England, hvor de havde arbejdet paa Fred mellem dette Land og Frankrig, og skulde nu ogsaa her søge at stemme Regeringen til Fred. Da de i Begyndelsen af Juni havde endt Forhandlingerne i Paris og skulde tilbage til England, var Mogens Sehested, skønt endnu ikke fri for Feberen, dog saa vidt, at han kunde følge dem paa Reisen som Cavaler. Den 4. Juni forlod han da Paris med Gesandterne. Den 18. kom man til London, hvor Afsendingene forelagde Kong Carl, hvad der i Fredssagen var forhandlet med den franske Konge, og trængte paa om den lovede Krigshjælp til deres forpinte Land. I September fulgte han dem til Holland, hvor de ogsaa skulde tale deres Lands Sag, og derfra tilbage til Danmark; den 12. Oktober kom man til Kjøbenhavn.

Mogens Sehested meldte sig strax til Tjeneste hos Hertug Ulrik. Da Kong Christian næstfølgende Marts 1629, ledsaget af Prindserne Frederik og Ulrik, drog ud med Flaaden, var han med. Toget gjaldt Wismar, hvor Henrik Vind havde Ordre til at spærre Havnen for endel keiserlige og polske Orlogsskibe, som havde samlet sig der. Den 31. Marts gik Flaaden fra Kjøbenhavn; Mogens Sehested var paa Kongens eget Skib. Om Aftenen var man under Møen. Den 2. April kom man til Wismar. Da, ved Indløbet til Havnen, som han stod ved Kongens Side paa Skibet, ramtes Mogens Sehested af en fjendtlig Kugle, som borttog hans høire Arm*). Kongen lod strax en Galliot føre ham til Kjøbenhavn, hvor han blev, til han var kommen nogenlunde tilrette³).

Han blev nu, den 30. Juli 1629, forlenet med Kjøbenhavns Slot og Len. Kort efter lod han hos Knud Gyldenstjerne til Timgaard bede om hans Datter, Elisabet Gyldenstjerne. Hun blev ham tilsagt i Malmø den 3. September, og den 30. Mai 1630 stod Brylluppet i Kjøbenhavn⁴).

Som Lensmand her førte han samme Aar Tiltalen mod den for Trolddom anklagede Kvinde, Lamme Heine⁵). Angaaende Andet, hans Embede vedkommende, ses, at han i Februar 1630 fik Brev om at lade alle Kronens Bønder i Lenet aflevere deres Bøsser; Ingen maatte have Bøsser liggende i deres Huse. Og med flere Lensmænd fik han Ordre til hos de Formuende i Lenet ved Collekter at indsamle Hjælp, som skulde uddeles til »fattige Forarmede i Jylland«⁶).

I Oktober 1631 var han med sin Hustru tilsagt til at møde ved Enkedronning Sophias Begravelse⁷). Næste Aar, 1632, blev han Lensmand paa Skivehus. Her fik han adskilligt Byggeri at varetage⁸). Der skulde bygges en Lade og en Kvægstald m. m.

I Begyndelsen af 1637 finde vi ham ved et Møde i Viborg i Anledning af Forholdene ved Løgstør⁹). Kongen havde befalet Lensmanden paa Vestervig, Jørgen Urne, at sammenkalde Stænderne, Adel, Geistlighed, Borgere og Bønder, som boede ved Limfjorden, og lade dem erklære sig over, hvordan den skadelige Grund ved Løgstør bedst kunde afskaffes og et Seiledyb skaffes derigjennem ind i Limfjorden, og hvad Hver vilde bidrage dertil. Mogens Sehested underskrev med tolv andre Adelsmænd Ridderskabets Erklæring, hvor de bade, at der paa Stændernes Bekostning maatte indforskrives en kvalificeret Person,

*) Kongen skriver i sin Dagbog for 1629: April 2. »Kom jeg ind udi Wismar Havn, og blev Mogens Sehesteds Arm skudt af for Skandsen tvært over fra det Hus Pöll«. (D. Saml. 1, V. 61).

som kunde undersøge Forholdene og gjøre Forslag om, hvad et saadant Værk vilde koste, at det ikke skulde blive dem »over Haanden«, samt give Sikkerhed for, at Værket i Længden kunde blive bestandigt; de vilde da gjerne bidrage, idet de ikke tvivlede paa, at de andre Stænder ogsaa vilde det, og at Kongen vilde tillade, at Kronens Bønder paa disse Steder ligeledes maatte bidrage.

I Foraaret 1638 blev Mogens Sehested Krigscommissarius ved »Unionsstyrken«, den hvervede Styrke, der ved denne Tid var bleven oprettet for tilligemed et af Hertugdømmerne stillet Corps at bevogte Grændsen mod Syd under den endnu vedvarende store Krig i Tyskland. Under denne Embedsmand henhørte Alt, hvad der vedkom Anskaffelse og Vedligeholdelse af Krigsmagten, Mønstringer, Udrustning o. s. v. samt hele det meget omfattende Regnskab. I September s. A. bad han sig af Helbredshensyn fritaget for denne Bestilling og efterfulgtes da af Gregers Krabbe. Baade hans Formand og hans to nærmeste Eftermænd kunde ogsaa kun en kort Tid varetage dette byrdefulde Embede¹⁰).

1640 blev han Lieutenant ved Mogens Arenfeldts Compagni af den jydsk Rostjeneste. Ved denne Tid købte han Nøragergaard af sin Broder Hannibal. Holmgaard, som han skrev sig til, havde han købt af sin Broder Jens. Timgaard havde han faaet med sin Hustru¹¹); han eiede ogsaa Mullerup i Fyen. Hvad han havde, beholdt han ikke for sig selv alene. Det er sagt om ham, at han gav til »Fattige, saavel som Skoler, Kirker og Hospitaler ikke i hundrede, men i tusinde Dalers Tal«, hvilket han dog ikke ønskede rost eller fremhævet¹²). Og hans Husliv var lykkeligt. Lisbet Gyldenstjerne elskede sin Ægtefælle, som han hende, og hun tog med Kærlighed og Forstand vare paa deres store Børneflokk¹³). Hun fødte sin Husband sex Sønner og ni Døttre. Blandt mange Lovord om hende var ogsaa det, at hun »altid vendte sine Øren fra at høre Fortællelse om sin Jævnchristen og Næste«. Vi kunne i disse Aar træffe Mogens Sehested og hans Hustru ved Festligheder ved Hove og andetsteds, paa Kjøbenhavns Slot til Prinds Christians Bryllup 1634, ved Laurids Ulfeldts Bryllup med Else Parsberg 1640 og ved Broderen Hannibal Sehesteds Bryllup med Kongens Datter, Frøken Christiane, paa Kjøbenhavns Slot 1642¹⁴).

Saa kom den svenske Krig. Strax, da den var udbrudt, fik Mogens Sehested tilligemed Niels Krag, Erik Juel og Mogens Høg ved Brev af 30. December 1643 Fuldmagt til at have den høieste Inspektion med Alt i Nørrejylland »og Alting til Landets Bedste og tjenlig Defension det bedste muligt at dirigere«¹⁵).

Ved samme Tid, men ikke ved denne Leilighed, nævnes han som Landcommissær. Denne Bestilling var oprettet 1638. Landkommissærerne skulde bestyre de Penge, som indkom ved særlige Bevillinger fra de enkelte Stænder til Forøgelse af Landmilitzen og til Brug i store Nødstilstande, hvilke Penge ikke indgik i Statskassen, men i dertil i Provindserne oprettede Landekister. Denne Bestilling faldt vel sammen med det ham den 30. December overdragne Hverv.

Den 29. Januar 1644 fik han med de andre Befuldmægtigede Befaling til at indfordre Hjælp i Jylland til Krigens Førelse hos Alle og Enhver af Adel, Geistlig eller Borgerstand, hvor nogen saadan Hjælp var at formode; hvad de indbragte, skulde tilbagebetales, naar Rigerne kom i Rolighed¹⁶).

Efter nogen Tids Forløb maatte imidlertid Mogens Sehested, som havde gennemgaaet adskillig Sygdom og ved denne Tid blev angreben af Podagra, bede Kongen, om han for sin Svagheds Skyld maatte fritages for Landcommissariatsbestillingen¹⁷). Gregers Krabbe fik da Ordre af 13. September til at overtage den, saasart det for andre ham af Kongen betroede Hverv kunde ske¹⁸). Da flere Maaneder gik hen, befalede den 22. December Gregers Krabbe med Forderligste at begive sig til Jylland for at betjene Stillingen som Landcommissær¹⁹).

Under Krigen udstod Mogens Sehested »stor Tribulads« af Fjenderne, ændsede ikke sin Formue eller sit og Sines Liv, hedder det, »at vove i H. M.s og Rigens Tjeneste«²⁰). Ved et Stændermøde i Kjøbenhavn i Mai (1644), som var indkaldt, for at man kunde forhandle om Midler til Landets Forsvar, bevilgede han dertil 300 Rdl. i Penge og gode, brugelige Varer²¹).

Hans Moder var med Sine flygtet fra Jylland og havde taget Ophold i Slagelse. Medens de vare der, kom han til Sjælland²²). Paa hans Bøn fulgte de med ham til hans Gaard Mullerup, og her blev da hans Moder, til hun den 20. Marts 1645 døde, 76 Aar gammel, efter et længere Sygeleie. Hun sagde under Sygdommen: »Jeg har stor Aarsag til at takke Gud . . . han har i denne onde Tid føiet mig hid til min gode Søn og Datter, som med saa megen stor Huldhed og Omhu omgaas med mig, at jeg er ikke som i mine Børns Hus, mens som i mit eget; jeg vil bede og tro, Gud skal igjen give dem Glæde og Trøst af deres Børn for mig, de nu trøster og forsørger«.

Ved denne Tid, tildels i Anledning af Moderens Død, fik Mogens Sehested et venskabeligt Brev fra Rigsmarsken, Anders Bille, som laa i Middelfart, hvorfra han stadig foruroligede Fjenden ved Angreb paa Halvøens Østkyst²³). Rigsmarsken taler her om, hvorledes Svensken samler Skibe og Baade i disse

Farvande, hvorfor det er nødvendigt, at Strandvagten der haves vel iagt. »Var heller vel ingen beleilig Tid«, siger han videre, »efterdi Fjenden er os paa alle Sider for Døren, at forskrive Adelen af Landet til Kjøbenhavn, som sig haver paataget fornævnte Strandvagt at have iagt. Wrangel berettes at have Rendsborg belagt. Der berettes ogsaa, Din Broder med Ove Gjedde skal være kommen fra Norge med Skibe, Folk og Penge; er det saa, da er det di Varer, os vel er tienlig, hvorom, kære Broder, Du mig vel forstændiger; med hvis videre hos Eder passerer«*).

»Der siges en spansk Gesanter at komme til Kjøbenhavn; dersom han havde en halv Snes Tønder Guld med, blev han disbedre empfangen. Der siges og, di Spanske skal have en stærk Flaade paa 120 Seil vel muntierede Orlogsskibe ved Dunkerken; det var vel at ønske, di Hollænder kunde faa saa meget at bestille, di os kunde forglemme.

Kære Broder, eftersom Du talte med mig sidste Gang anlangende di Penge, os er imellem, og jeg forfarer, Din S. Moder ved Døden er afgangen, hvor uden Tvivl til hendes Begravelse og Penge gjøres fornøden, saa vil jeg ikke Andet end lade Dig vide, at Du ikke skal gjøre Dig nogen Besværing for samme Penge nu at betale, mens gjerne maa bero til et andet Aar eller efter Din egen Leilighed, hvorledes det kommer Dig bedst tilpas. Vil Dig ikke videre opholde, mens have Dig med Lisbet Gyldenstjerne, Eders kære Børn og ganske Hus Gud allermægtigste troligen befalet.

Af Medelfart, den 31. Marts 1645.

Anders Bille.

m. pr.«

Ved Stændermødet i Kjøbenhavn i August, som var indkaldt til Forhandling om, hvorledes Krigen bedst kunde fortsættes, eller, hvis der blev Fred, hvorledes Landet kunde op hjælpes, var Mogens Sehested en af de sex Fuldmægtige for Jyllands Adel²⁴). Strax efter Mødets Aabning meddelte Raadet Adelen, at Freden var saa godt som sluttet; det blev altsaa det andet Spørgsmaal, der kom til Forhandling.

Efter Krigen blev han Lensmand paa Bøvling 1646. Samme Aar fik han tilligemed Jørgen Seefeldt og Jørgen Rosenkrands Ordre til at gjennemse de jyske Landcommissærers Regnskaber²⁵). Ved Herredagen i Kjøbenhavn næste Foraar, 1647, og det derpaa

*) Hannibal Sehested kom til Kjøbenhavn i Marts; Kongen havde ønsket, at han skulde komme til ham saasnart det lod sig gjøre, da han vilde tale med ham selv, inden han tog videre Bestemmelser om Krigsførelsen i Norge.

følgende Møde i Odense var han igjen en af den jyske Adels Fuldmægtige. At man satte Pris paa ham, ses ogsaa af, at han var en af de Otte, som Adelen foreslog, om Kongen af dem vilde vælge to til de ved Just Høgs og Knud Ulfeldts Død ledigblevne Pladser i Rigsraadet. De Andre vare: Niels Krag, Mogens Høg, Henrik Rammel, Henning Valkendorf, Niels Krabbe, Laurids Ulfeldt og Christen Skeel; Kongen valgte Mogens Høg og Henrik Rammel.

Imidlertid maatte der nu efter Krigen være meget at bringe i Orden i hans nye jyske Len og paa hans Godser. I November (1647) indberettede han, at Bøvling Slot var meget brøstfældigt, og at to Møller »under hans Afgift« vare øde, og bad Kongen bevilge, at endel Fyrre- og Grantømmer, som var strandet i Lenet, maatte anvendes til Slottets og Møllernes Reparation. Han fik da Ordre til at sætte denne Sag i Værk²⁶). Ved denne Tid fik han jus patronatus til Gudbjerg Kirke ved Mullerup²⁷). Senere fik han ved Mageskifte med Kronen syv Gaarde og fire Huse m. m. i Gudbjerg Sogn. Til Mullerup byggede han en grundmuret Lade²⁸).

I 1648, det Aar, da Kong Christian døde, maa vi søge ham ved Frederik III.'s Hylding i Kjøbenhavn i Juli. Ved Kroningen i November blev han Ridder af Elefanten.

Men paa hans Hjemms lyse Himmel trak nu Skyer op. I Efteraaret 1649 blev hans Hustru syg; da han i November kom hjem med hende fra en Kjøbenhavnsreise, blev hun saa stærkt angrebet af en Hoste, hvoraf hun længe havde lidt, at det vakte Ængstelse²⁹). Han tog da strax til Viborg og fik Raad for Ondet hos den derværende Læge, som ogsaa tidligere havde været raadspurgt; og efter Nytaar, 1650, reiste han med hende til Viborg, for at hun der bedre kunde bruge Lægens Kur. Men Sygdommen tog til, stærk Feber indtraadte og stor Svaghed. Den fromme Frue sagde flere Gange, hun vilde hjertelig gjerne leve med sin gode Husbond og sine smaa Børn, om det var Guds Villie; »dersom det ikke behagede ham, vidste hun og var forsikkert, han skulde aldrig forlade dem, de var ham saa høit befalet«. Hendes Husbonds Søskende og deres Ægtefæller, saamange som kunde, kom ofte til hende; og hun blev besøgt af næsten alle de Adelsfolk, der samledes i Viborg til Snaps-tinget, som holdtes paa denne Tid. Mogens Sehesteds Søster Anna, som synes at have været i hans Hus siden Moderens Død, var bestandig om hende. Hendes Børn laa hende altid paa Sinde. En Nat sagde hun til Anna Sehested: »Jeg kan ikke tale til Din Broder, for jeg ser, hans Hjerte er bedrøvet; men Et vilde jeg alene bede Dig om, som jeg vel ved, Du gjør, og

ikke tvivler paa, at Du vilde blive hos mine Børn, og de skulle blive hos Dig, saa er jeg vel tilfreds«. Anna lovede det. Kort efter stod Mogens Sehested med de to ældste Børn ved sin kære Hustrus Leie, da hun døde usigelig from og hengiven.

Anna Sehested blev hos sin Broder og støttede ham i Om-sorgen for hans Børneflok. Tre vare døde som smaa; tolv vare de nu: Øllegaard, f. 7. Juli 1631 paa Kjøbenhavns Slot, Lisbet, f. 3. September 1632, Karen, Niels, Margrete, Knud, f. 11. Sep-tember 1637 paa Skivehus, Sophie, f. 5. September 1638 paa Skivehus, Axel, f. 1639, Jytte, Anne Margrete, Arild Steen, f. 17. August 1644 paa Mullerup, og Jens.

Da det følgende Aar, 1651, den ved Niels Krags Død ledig-blevne Plads i Rigsraadet skulde besættes, var Mogens Sehested atter en af de af Adelen Foreslaaede; af disse indstillede Rigs-raadet Peder Lange, Erik Juel og Mogens Sehested til Kongen, som tog Erik Juel. Ogsaa da der to Aar senere skulde besættes Pladser i Rigsraadet, var han en af dem, Raadet indstillede³⁰).

I Oktober sidstnævnte Aar fik han istedetfor Bøvling det store Riberhus Len. Slottet var blevet saa ødelagt under den svenske Krig, at det ikke var beboeligt for Lensmanden, hvor-for han, ligesom hans Formand, tog Bolig paa Korsbrødre-gaard³¹). Der blev bevilget 2000 Rdl. til Slottets Reparation; men der har vel neppe kunne udrettes noget Videre; det synes ikke igjen at være bleven beboet.

Ved denne Tid bad Niels Kaas til Bækmark om Mogens Sehesteds ældste Datter Øllegaard; hun blev ham tilsagt, og den 26. September stod Brylluppet i Viborg³²). I Oktober 1652 stod, ligeledes i Viborg, hans næstældste Datter Lisbets Bryllup med Tønne Reedtz til Barritskov.

Medens han var Lensmand paa Riberhus, blev der foretaget en betydelig Udvidelse af Postvæsenet paa disse Steder. Siden det danske Postvæsen oprettedes 1624, var der fra Hovedlinien Kjøbenhavn—Kolding—Hamborg gaaet en Birute fra Kolding til Ribe, som synes kun at være bleven besørget ved et gaaende Bud. Der skulde nu indrettes kørende Post fra Østkysten til Ribe, og denne Rute skulde udvides til Ringkøbing. Mogens Sehested fik da Brev af 18. Mai 1652 om, at der skulde gaa kørende Post mellem Ribe og Ringkøbing over Gredstedbro, Timmerby, Brøndum, Varde, Hillerslev, Holm, Tarm, Ganer og Lem³³). Han skulde udlægge Bøndergaarde ved Lande-veien, som skulde befordre Postbudet og derimod være fri for al anden Ægt og Arbeide, og han skulde forordne Postmestre, en i Ribe og en i Varde, som skulde aabne Postvadsækken og tage Brevene ud. I Januar 1654 fik han tilligemed Lensmanden

paa Koldinghus, Steen Bille, Befaling til at gjøre en lignende Indretning paa Veien fra »Middelfart Sund« over Kolding til Ribe. I denne første Tid var den nye Post mellem Østkysten og Ribe gaet fra Haderslev.

I Foraaret 1652 fik han Brev angaaende Kirkerne paa Fanø³⁴). Man havde derovrefra tilkjendegivet, at Kirkerne vare brøstfældige, og bedet, om Kongen til deres Reparation aarlig vilde bevilge en — nærmere bestemt — Del af sin »Sandtold«, en Afgift af Fiskeriet, der ydedes Kongen som Eier af Forstranden. Lensmanden skulde undersøge Sagen og erklære sig over, om der paa den nævnte Maade vilde afgaa Kronen for meget, og isaafald ved hvilke andre Midler Kirkerne kunde hjælpes.

Ud paa Sommeren fik han Befaling til at bese Øerne Før og Amrum og Strømmene deromkring. Men Podagraen, som havde plaget ham lige siden det svenske Indfald, angreb ham paa denne Tid saa heftigt, at han ikke var istand til for det Første at foretage denne Tour, som det ses af efterstaaende Brev fra ham til Oversekretæren Erik Krag³⁵):

»Kære Erik Krag, synderlig gode Ven Giver jeg min gode Ven Erik Krag derhos venligst at vide, at jeg for nogle Dage siden skrev ham til og skikkede Brev ud til Flensborg, mens efterdi jeg iaftes af min Søster Birgitte erfared, at han med H. K. M. er kommen til Kolding, vilde jeg ei andet end lade ham vide, at jeg ikke siden min sidste Skrivelse til ham haver kunt komme til Før og Amrum, samme Øer og Strømme deromkring at bese, af Aarsag, jeg haver tvende Gange ligget ved Sengen af Podagra og siden ikke kommen videre, end kan gaa ved en Kjep. Jeg beder derhos venligst, at Erik Krag vilde vel gjøre og lade mig vide, om ham er bevidst, naar vores Gesandter kommer fra England. Jeg frygter, det vil give en haard Krig imellem Hollænderne og Englænderne; jeg fik med sidste Post Tidninger fra en vis fornemme Kjøbmand til Amsterdam, at den Skade, de haver lidt af Englænderne fra Begyndelsen paa den Uenighed, dem er imellem, skatteres paa 200 hollandske Tønder Guld. Gud raade alting til en god fredelig Tilstand, sit Navn til Ære og sin Christenhed til Velstand. Jeg vil nu uden videre Ophold have min gode Ven Erik Krag i Guds Beskærmelse befalet.

Af Ribe, d. 26. Juli 1652.

Mogens Sehested.

egen Hand«.

Naar en nyere Forfatter*) siger, at om hans Omhyggelighed som Embedsmand synes det at vidne, at alle hans Erklæringer paa Ansøgninger til Kongen, som han har afgivet som Lensmand paa Riberhus, ere skrevne med hans egen Haand, betyder dette saameget mere, naar man husker paa, at hans høire Arm jo var skudt af.

Ogsaa se vi at, da i 1654 Pesten rasede i Kjøbenhavn og derfra bredte sig baade til Øerne og Jylland, blev der i Ribe itide taget forstandige Forholdsregler imod den ³⁶). Der sattes Vagt ved Portene, saa at Ingen fra befængte Steder kunde komme ind i Byen, og Forstuen i St. Peters Kirke indrettedes til Sygestue, for ifald Pesten kom. Men Ribe gik fri. Kongen med Hoffet var reist til Kolding; men da snart efter Pesten ogsaa holdt Indtog her, tog han til Flensborg. Endel af Hofstaten sendtes til Ribe, hvor da Lensmanden fik Ordre til at sørge for Kvarter til dem; hvad de fik i Kvarteret, skulde de selv betale. Denne Indkvartering varede temmelig længe, vistnok Vinteren over. Ved Foraarets Begyndelse tog Kongen selv til Ribe. Hofmarskalken, Adam Henrik Pentz, sendtes iforveien for at anordne Logementer, og Lensmanden, som ogsaa Borgmester og Raad, fik Brev om at være ham behjælpelig dermed. Samtidig fik Bønderne Paalæg om at være beredte med deres Heste og Vogne, hvor de af Lensmanden bleve tilsagte derom, for at befordre Kongens Følge og »Fadetur«. Den 26. Marts 1655 kom Kongen og Dronningen til Ribe. Anden Dagen efter var der Prædiken »i Salen paa Slottet«. Kongen havde ladet Rigsraadet indkalde til Ribe til den 29. for at forhandle med det om Faren fra Sverrig og Andet, og der holdtes Møder næsten hver Dag i den følgende Uge.

Ved denne Leilighed bad Mogens Sehested Kongen, om han maatte blive forflyttet fra Riberhus, fordi han for sin store Svagheds Skyld ikke kunde bestyre det »som han burde og kjendte sig skyldig«³⁷). Kongen bestemte da, at han skulde have Bøvling igjen til 1. Mai; den derværende Lensmand, Otto Krag, skulde saa have Riberhus. I Begyndelsen af Mai forlod Kongen Ribe.

I disse Dage havde Mogens Sehested den Sorg, at hans unge Datter Øllegaard døde efter kun halvandet Aars lykkeligt Ægteskab³⁸). I Forsommeren forrige Aar blev hun syg. Da hun vilde bruge en Læge i Ribe, tog hun dertil og blev der otte Uger under hans Kur; vendte saa med sin Husbond hjem til Bækmark. Da imidlertid Sygdommen tog mer og mere til,

*) Kinch. Ribe Bys Historie og Beskrivelse. II. S. 418.

reiste hendes Fader i Februar 1655 til hende og blev hos hende i tre Uger »baade for hendes Svaghed og hans egen«. Man fornemmer, at hun har inderligt elsket sin Fader. Da han i Begyndelsen af Marts maatte reise, fortrøstede hun sig sikkert til, at han strax vilde komme igjen. Den Dag, Afreisen skulde finde Sted, sagde hun til hans Søster Anna, som var med, at hun glædede sig saa meget til sin gode Faders snarlige Tilbagekomst, takkede hende for al Kærlighed og sagde fremdeles: »Jeg haaber dog, at I med Guds Hjælp snart kommer til mig igjen«. Dette skete dog ikke; hendes Faders Svaghed hindrede det; ogsaa var det kun faa Dage efter Afreisen fra Bækmark, at Kongebesøget i Ribe anmeldtes. Den 30. April blev hun stærkt angrebet. Præsten talte løftende og trøstende Ord til hende; hun svarede: »Jeg er saa gjerne tilfreds, uden aleneste min Fader, ham talte jeg saa gjerne med. Gud hjælpe og trøste min bedrøvede Mand«. Da hendes Slægting, Claus Juel, som stod ved Sengen, nu sagde: »Kære Søster, slaa det af Dit Sind at tale med Din Fader, det sker nu vel neppelig, vi ville hilse ham og alle gode Venner paa Dine Vegne«, svarede hun: »Jeg er dermed vel tilfreds, hilser dem Alle«. Saa tog hun kærlig Afsked med sin Husbond og ønskede ham al Guds Velsignelse og Lykke for hver Dag, hun havde kjendt ham. Til sin Søster Lisbet, som var kommen til hende, sagde hun atter, hun vilde saa gjerne have talt med sin gode Fader og Farsøster. Da Søsteren spurgte, om hun vilde have Bud til dem, svarede hun Nei, det kunde ikke ske, men hun vilde alene bede dem elske hendes gode Husbond . . . og saa sige dem og alle hendes Søkende og alle gode Venner Godnat — og døde, ligesaa skønt og fromt som sin Moder (30. April).

Niels Kaas blev altid sin Svigerfader meget kær.

Mogens Sehesteds ældste Søn, Niels, var paa denne Tid i Frankrig med sin Hovmester, den senere mathematiske Professor, Sebastian Lauremberg. Han var 1648 med Broderen Knud bleven sendt til Viborg Skole, hvor de kom i Huset hos Rektoren, M. Niels Jensen³⁹). 1654 foretoges Udenlandsreisen.

Det følgende Aar, 1655, sendte Mogens Sehested den næst-ældste Søn, Knud, med hans Præceptor, Henrik Frick, til Sorø Akademi⁴⁰). I hans Børns Opdragelse og Undervisning i Hjemmet faa vi et Indblik ved hans Instrux til en Præceptor, han antog til dem 1654⁴¹). Den lyder saaledes:

Efftersom jeg udj Jesu naffn haffuer antaget hederlig och wellerd person Christian Valentinsøn Schmidt til at vere mine børns præceptor, saa giffuis hannem her instrux och befalling,

huorlædis hand sig udj samme bestilling schal schiche oc forholde.

1. For det første schal hand self for alting frygte och elsche Gud allermegtigste och fligtig óffue sig udj bøn och paa-kaldelsze och Gudtz ordtz andechtig hørelsze och betrachtelsze.
2. For det andet schal hand med største flid och aluor tilholde mine børn til Gudtz frycht, afften och morgen lade dennem lesze deris bønner och catechismi forklaring, som de hid jndtil pleyer at giøre, och, naar de kommer aff kierchen, forfare, huad de haffuer lert aff predichen.
3. For det thredie schal hand lere och informere drengbørnene udj det latinske sprogs fundamentter och detz øffuelser effter dend mannier och maade, som i gaar bleff dennem samptlig foreholdt, och her effter fremdellis siges schal, som dennem best kand bequemme. Och saafremt børnene der udj findes forsømmelig eller effterladendis til at lere, huis dennem biudes och befallis, schal hand dennem fligtig och aluorlig paaminde, at de sig retter och bedrer; mens saafremt de saadan paamindelsze iche ville agte, schal hand haffue magt at straffe dennem med riiset til maade, och iche med ferle, kiep eller næffuehug, som saadane børn iche bequemme. Dersom jmod ald forhaabning nogen aff børnene schulle beuisse sig her jmod modtuillig eller gienstridig, schal schollemester strax giffue mig det til kiende, at de ydermiere derfor tilbørlig kand bliffue straffet.
4. Schal hand ochsaa continuere at lere Jytte Sehested at lesze och schriffue och lade Sophi og Margrete Sehested schriffue om onsdagen och løffuerdagen effter middag, naar drengbørnene haffuer loff aff schollen.
5. Schal hand giffue fligtig acht paa børnens lader och seder, j synderlighed, naar vi iche ere self hiemme, at dj da holder god bordschich och iche gaar nogenstedtz udj gaarden eller andenstedtz vden husit, uden hand self er med dennem och følger dennem vd och jnd jgien.
6. Schal hand self for sin egen person leffue ædruelig och schickelig och ingen forargelsze giffue fra sig endten med ord eller gierninger och iche gaa nogen stedtz udj byen vaduaet eller uden forloff.
7. Om sommeren, naar klochen er sex om morgenen, schal børnene lesze deris morgen bønner paa schollen for schollemesteren och der effter med schollemesteren komme need at lesze och siunge i stuen med folchene. Der effter schal dennem strax giffuis deris frokaast, och saa snart de dend

faar ædet, schal de søge schollen och der forbliffue at in-formeris, til klochen er imod 10, at de for maaltid noget kand gaa at beuege sig. Naar klochen er jt effter middags maaltid, schal de søge schollen jgien och siden der for-bliffue udj deris øffuelszer, til klochen er jmod 5, at de noget kand beuege dennem jgien for maaltid.

8. Naar vi ehre selff hiemme, maa børnene, naar dj iche er udj schollen at lesze, gaa need udj stuen at leege och beuege dennem; mens naar vi iche ehre selff hiemme, schal dj bliffue paa schollen eller udj det kammer der vden for, at ligge [lege?], huor drengen schal vere hoes dennem och tage vare paa dennem, eller dj maa gaa vd med schollemester paa volden eller udj marchen, dog iche at søge nogen deris husz her udj byen, vden naar vi ehre selff hiemme, och dennem da dertil giffuis forloff.
9. Schollemester schal och haffue fligtig jndseende med børnens dreng, at hand holder deris kleder och schoe reyne, och giffuer agt, huad der fattis paa, och at der vd aff indted bliffuer borte. Diszligeste schal hand tage fligtig vare paa morgen och afften at klede børnene i och aff deris kleder och lege deris kleder hen schichelig paa it sted, saa och giøre ild paa i schollen, naar fornøden giøris. Findis drengen udj noget forsømmelig eller modtuillig, schal schollemester haffue fri forloff til at straffe hannem med karbasz eller kiep, som ret kand vere.
10. Schal giffuis forne: Christian Schmidt for saadan hans thieneste en aarlig wisze løn fyrgetiuffge rixdaller til thuende terminer om aarit, efftersom hand ded begierer och fornøden haffuer. Och schal samme hans løn angaa fra dend 1. julij udj neruerende aar och til aarsdagen dernest effter och siden aarligen, saa lenge hand udj denne hans thieneste forbliffuer. Att dette saaledis holdis och effterkommis schal, haffuer ieg min egen haand her vnderschreffuit. Paa Ribberhus den 4. julij anno 1654.

I Sommeren 1655 bedrede Mogens Sehesteds Helbreds-tilstand sig lidt, som det ses af et Brev af 29. Juni, Kjøbenhavn, fra Søsteren Sophie, Erik Juels, til Anna Sehested⁴²): »Min hjerte kære Søster jeg bekom iaftes Din gode Skrivelse og deraf erfarer, at min gode Broder er paa Molldrope [Mullerup]. Gud ske Lov, at han er saa ved Helbred, at han kan reise. Erik Juel takker min Broder og Dig saa meget gjerne for I have været saa gode og tjent hans Søster til hendes Begravelse; det var saa meget vel gjort. Vi bestilte det med hendes Begravelse det

Bedste mogellt [muligt] var efter di Evne, der var at gjøre med. Der er megen stor Vidtløftighed, meget mere end vi havde tænkt; mens dersom Gud vil give Fred og Rolighed, skal vi med Guds Hjælp betale hver«. Videre skriver hun, at Svensken har Bud hos Cromwell om Forlov at hverve 8000 Skotter — og taler om Slægt og Venner. »Lad mig vide, om I haver spurgt noget til min Broder Hannibal; her siges det, at han er i Holland« Paa samme Blad skriver Erik Juel til Mogens Sehested; han sender ham Breve fra Sverrig, »hvoraf han deres Tilstand sammesteds bedst erfarer«. »Vi leve her mellem Frygt og Haab«, skriver han.

Men næste Sommer, 1656, da Mogens Sehested paa Hjemreisen fra Herredagen i Kjøbenhavn den 3. Juli kom til Mullerup, blev han meget syg⁴³). Først efter c. fem Ugers Forløb kunde han reise videre og kom da den 13. August til Timgaard, hvorfra han begav sig paa Veien til sit Len, Bøvling. Men han naaede ikke saa vidt, Feberen tog fat igjen, saa at han maatte blive paa Bækmark hos sin Svigersøn Niels Kaas; Sygdommen viste sig at ville blive langvarig, og han tog da hjem til Holmgaard.

I September sendte han sine tre yngste Sønner, Axel, Arild Steen og Jens, med deres Præceptor, Christian Schmidt, til Viborg, hvor de ligesom de ældre Brødre kom i Huset hos Rektoren M. Niels Jensen⁴⁴). Nogle Maaneder senere underrettede han sin Søn Knuds Præceptor, Henrik Frick, om sin Bestemmelse, at Knud Sehested med det Første skulde reise udenlands, især til de tyske Universiteter, og tilkjendegav sit Ønske, at Sønnen, inden han forlod Sorø, vilde perorere offentligt fra Kathedret. Dette skete ogsaa; Knud Sehested dedicerede sin Oration til sin Fader⁴⁵).

I al denne Tid var Mogens Sehested syg, især lidende af stærke Anfald af Podagra⁴⁶). Ved Nytaarstid tilsloges ham »et heftigt Skørbugs Flød for hans Bryst og alle hans Lemmer«. Lægeraad kunde nu ikke mere hjælpe. Stærk i sin Tro, bar han sine Lidelser med stor Taalmodighed og satte selv Mod i sine Kære. Han havde altid havt den Skik, at hele hans Hus og Tyende kom ind til ham hver Morgen og Aften til Bøn og Lovsang; dette maatte ogsaa nu ikke nogen Dag forsømmes, hvor svag han end var. Ved Midten af Februar 1657 vare Kræfterne udtømte. Afskedstimen nærmede sig. Han takkede sin Søster Anna, som var hos ham Dag og Nat, for hendes store Huldhed og Omhu for ham og hans Børn i 12 Aar, hun havde været i hans Hus. Og han talte udførligt med Niels Kaas om, hvorledes han vilde have forholdt med sine Børn. Derpaa lod han sin

Sognepræst kalde. Idet han talte med Præsten om sine Børn, udtalte han, at hvad han efterlod dem, havde han aldrig samlet med Uret eller sin Næstes Skade, og at han »ønskede eller befalede dem« nu intet høiere end »at efterfølge dette Forsæt, saa vidste han, det gik dem aldrig ilde«. Da Præsten, efterat de længe havde talt om de høieste Ting, tog Afsked og lyste Vel-signelsen over ham, sagde han: »Hr. Peder, det siger jeg Eder endnu, min Sjæl er ved god Trøst, og jeg er ganske fornøiet med Guds Villie«. Saa bad han sine Kære, at de nu kun vilde gaa til Hvile, tog selv sin Hue af og sagde to Gange: »Nu vil jeg sove i Jesu Navn«; lagde sig saa til Ro og døde uden Smerte Kl. 6 om Morgenen den 15. Februar (1657). Hans Søster Anna, Døttrene Jytte og Karen, Niels Kaas, Præsten og Flere vare tilstede.

Henvisninger.

1. Kragelund, Ligprædiken over Mogens Sehested.
2. Rørdam, Hist. Samlinger og Studier II. 17 fig. — Mogens Sehesteds Reisedagbog, Sager fra Barritskov 1462—1768, Rigsark.
3. Ligpr. o. M. S. — Danske Saml. I. V. 61.
4. Ligpr. o. Elisabeth Gyldenstjerne.
5. Danske Magasin, 3. V. 195.
6. Sjæll. Tegnelser.
7. Smstds.
8. Jydske Tegn.
9. Erslev, Rigsraadets og Stændermødernes Hist. II. 455.
10. Smstds. S. 510. — Ligpr. o. M. S. — Hist. Tidsskrift 8. I. 405.
11. Trap V. 607.
12. Ligpr. o. M. S.
13. Ligpr. o. Elisabeth Gyldenstjerne.
14. D. Mag. IV. B. 158, 160. — Sjæll. Tegn.
15. Jydske Registre.
16. Sjæll. Tegn.
17. Ligpr. o. M. S.
18. Jydske Tegn.
19. Sjæll. Tegn.
20. Ligpr. o. M. S.
21. Erslev anf. St. III. 14.
22. Ligpr. o. Anna Lykke.
23. Sager fra Barritskov 1640—1700.
24. Erslev III. 147, 156.
25. Smstds. S. 313, 324, 354, 449.
26. Jydske Tegn.
27. Fynske Registre. — Danske Herregaarde, Mullerup.
28. Hofmans Fundatser VI. 8.
29. Ligpr. o. Elisabeth Gyldenstjerne.
30. D. Mag. 3. IV. 123, 230.
31. Kinch, Ribe Bys Hist. II. 474.
32. Ligpr. o. Øllegaard Sehested.
33. Jydske Tegn.

34. Smstds.
35. Indkomne Breve til Cancelliet.
36. Kinch, Ribe Bys Hist. II. 397.
37. Ligpr. o. M. S.
38. Ligpr. v. Øllegaard Sehested.
39. Ligpr. o. Knud Sehested.
40. Smstds.
41. Samtidig Afskrift uden Underskrift i Sager fra Barritskov. 1640—1700.
42. Sager fra Barritskov 1462—1768.
43. Ligpr. o. M. S.
44. Ligpr. o. Arild Steen Sehested.
45. Sager fra Barritskov 1462—1768.
46. Ligpr. o. M. S.

Et autobiografisk brev fra Jens Johan Vangenstein til Christopher Hammer paa Melbostad.

Meddelt av **Aagaat Daac.**

I dette tidsskrifts række V b. 4 (1907) stod en avhandling av sognepræst Daniel Thrap: »Affamilien Vangensteinens papirer«, hvori findes autobiografiske meddelelser og dagboksudrag av literat Jens Johan Vangenstein, der døde i Kristiania $\frac{8}{7}$ 1837. Da dette brev synes at supplere, hvad der findes av hans vita, har jeg troet, at dette maatte være av nogen interesse; idet jeg forøvrig henviser til nævnte avhandling, bør vel oplyses om ham: han repræsenterede Akerhus amt paa stortinget 1815—16, eiede og boede den gang paa gaarden Vilberg i Sørum; som man ser av dette brev havde han stærke litterære interesser, har skrevet meget, hvorav dog kun den mindste del er trykt.

Den gravskrift, han nævner, refererer til Kristian Lofthus og har indbragt ham stærke lovord av Henrik Wergeland, der karakteriserer ham som »varm fædrelands- og frihedsven«.

Stor opsigst vakte det, da Statsborgeren i 1834 indeholdt »10 sonetter til statsraad Kollett(!)«; til disse blev han utlagt som forfatter og dømt til 6 maaneders tukthus for at have krænket trykkefrihedsanordningen; senere blev det oplyst, at disse sonetter skyldtes en sindsyk løjtnant

von Hadeln, der paa denne maade hævnede sig, fordi hans bud paa Kongsberg sølvværk i 1832 ikke blev aproberet.

At han staver (Colbjørnsen og Collett) med K og Wilse med V er jo uhyrligheder.

Brevet er skrevet til den bekjendte kancelliraad og justitsraad Christopher Hammer, der døde som generalkonduktør for Akershus amt paa Gaarden Melbostad i Gran i 1801; han var søn av sognepræst Anders Hammer og Birgitte Coldevin.

Christopher Hammer havde en meget udbredt korrespondance og var en slags mæcen for det daværende literært producerende Norge. Han var ugift, boede paa Melbostad, havde stort bibliotek og literære interesser; han legerede en stor del av sin formue til Kgl. norske videnskabernes selskab i Trondhjem, der ogsaa fik hans samling av bøger, manuskripter, naturalier, malerier m. m.; i R. Nyerups katalog av 1808 findes ogsaa fortegnelse over hans samling av bøger og manuskripter.

Til Medborgeren Justitsraad, Generalkonduktør pp.

K. Hammer fra J. J. Vangensten.

Vildberg, den 18. Decbr. 1797.

C'est par l'étude que nous sommes
Contemporains de tous les hommes
Et Citoyens de tous les lieux.

Jeg erindrer ej med Vished, hvem denne sanddrue Idée tilhører, men dette veed jeg: at een af de behageligste Belønninger for mine Lukubrationer i Musernes Republik er Erhvervelsen af Deres Hoyædelheds Yndest og Brevvexling. Af fuldeste Hjerte takker jeg for den Fornøielse og Undervisning Skrivelsen af 18. forrige med Bilage, hvilken jeg mødte i Kristiania har meddelt mig. Gid jeg kun besad saa megen Evne som Vilie at gjøre min oplyste Velynder Vederlag. Men til Tingen i koncentreret Korthed.

Jeg haver godt Oversettelsen af de fransk-græske Kunstord i Lafonds inddanskede Naturlære. Arbeidets Vanskelighed, især paa den Tid, skjønner jeg. Mit Exemplar apostoliserer nu blandt nogle Venner.

Det er Under, at ikke 1 Kjøbenhavnner Bogtrykkersvend ned sætter sig i Kristiania som Mester, men maaske saadant forhindres som farligt? Det lader overalt som Pressen skal lammes. En gammel Hofmaxime! — En rask Prøve af Samleren, hvilket Tidsskrift D. H. maaske ikke holder, har jeg den Ære at vedlægge. — Hvor tør man dog betage Borgerne en Menneskerettighed, fordi nogle faae gaae for vidt? Disse kan jo passelig straffes.

Et godt Skrift kan ingen Despot tilintetgjøre. Det er sandt og vittigt, hvad Voltaire i Rahbeks Oversættelse siger derom:

Du brænder dem, Jerom! og Luen af de brændte
Din Næse sværtede, men mig til Lysning tændte.

Professor Slegel [Schlegel] har i mine Tanker skrevet mod Birchner som en Flegel.

Fra min H. Velynders lærde Jevnbroder Vilse havde jeg med denne Post Brev. Han fik ingen af de store nylig ledige Kald, thi han dyrker hverken Pietisteriet eller logrer for Magten eller sender Penge af Landet. Denne utrættelige Borger agter igen at vekke Universitetssagen af sin Dvale. Hver ærlig Norsk bør staae ham bi. Hans holdte Tale om »Nationaldøsigheden« kommer snart for Lyset i den seene »Hermoder« 10de Hefte. Gid han eller en Anden forderligst maatte kunne holde en »Oratio de Ortu progressis Vinurementis Akademiae norvagiensis«.

Nu skulle jeg sige min ny Mæcen Lidt om mig selv til Underretning, men det er et vanskeligt Arbejde uden Lugt af Ostentation. Doch er sey gewagt!

Fra min tidligste Barndom har jeg havt en umættelig Læselyst, hvilken min sal. Fader formenterte. Efter privat Information af et Par Studenter og tilsidst af min nuværende Svoger Præsten Kejser [Keyser], deponerede jeg 16½ Aar gammel 1783 og tog juridisk Attestats efter Manduktion af Islænderen, nu Herredsfoged Snebjørn Asgiirsen Stadfjeld, conjunctive med den forfulgte Student Kollett den 31. Oct. 85.

I Kjøbenhavn logerte jeg hos min Onkel Pehrson, Sekretær i det udenlandske Departement og Tyge Rothes fortroligste Ven, med hvem jeg ogsaa paa denne Maade blev bekendt foruden med mange andre fortjente Mænd.

Jeg rejste saa strax hjem og gik min skrantende Fader tilhaande i Fogedtjenesten. 1788 døde han og jeg var konstitueret i denne kritiske Krigs Tid. I Kra. havde jeg under Kammerherre Ankers Inkamination en lang Privataudiens hos Prindsregenten, hvori jeg, uden videre Frugt, søgte om Anbringelse ved de udenlandske Expeditioner og Missioner.

I Juli 1790 embarkede jeg mig til K.havn for at sollicitere og see det store Indtog. Jeg gik ind i R.kammeret som Volontair. Men snart kjed af dette ensformige Væsen, gjorde jeg mig ferdig at gaae paa Eventyr til Petersborg, da Gesandten til Polen, Burke ikke blev bevilget nogen Sekretær. Men i det samme fik jeg af Forkjølelse paa et Ball en Angina. Rejsen til Rusland blev da opgivet. I dens Sted gjorde jeg en til alle Slottene i Sjælland.

Jeg var paa Vejen at indtræde som Lieutn. ved Kavalleriet, da just en Udsigt, som heller aldrig blev til Mere, aabnede sig for mig at komme ind i vor nu afskaffede Overhofret. Jeg tog derfor op til mit Fædreland paa Ernsts Skib d. 12. Oktbr., men maatte samme Nat udholde en gruelig — og for mange andre Sejlere fatal Storm i Kattegat, som nødte os at søge Marstrands Havn neste Morgen. Herfra lod jeg mig sætte over til Tjufkilen, besøgte og besaae Gottenborg og reed siden hjem over Id, Fredrikshald, Hafslund, Edsberg, mere end 40 Mile.

1791 berejste jeg Solløer, Hedemarken, 1792 var jeg atter paa Frederikshald, siden paa Bragnæs og omsider i Throndhjem, hvor jeg besaae alt seeværdigt under Major Kjeld Kolbjørnsens gode Ledsagelse. Den lærde borgerlige Stiftamtmand J. Fjeldsted gav mig blandt andet selv Undervisning i det gamle nordiske Sprog. Dokt. Hagerup ville foreslaaet mig til Medlem af deres Videnskabsselskab, men jeg frabad mig den Gang denne Hædring. Efter et Besøg over Flakfjorden til Rejnsklostergaard, da beboet af Just. Rd. Hornemann, vendte jeg tilbage gennem Guldalen, Røraas, Østerdalen ganske solo. Paa Henreisen havde jeg Følge af Majoren, Generalvejmaster Irgier lige til Dovre. Hos Fogden Hartmann saae jeg og en rar Samling af Oldsager f. ex. en fuldkommen Ringbrynje og af de ældste gothiske Sporer uden Kringle, men blot en Pigg i Enden ligesom nu de tyrkiske o. fl.

Men jeg vil ikke kjede med Opregnelsen af mine øvrige Ud- vandringer og Fota, kun Dette maa jeg tillægge, at jeg her blandt mine Bøger og Venner fører det roligste, nøisomste og sorgfrieste Liv uden Ærgjerrighed, Frygt eller Misundelse. O dulce otium, peniomni negotio pulchrius.

»O fortuné rejour! o champs aimes des cieux
Ne puisje fixer ma course vagabonde
Et comme de vous seuls oublier tout le monde!«

Her bliver Ingen bagtalt. Her skjelder jeg ingen uden min Pen, naar den ikke vil flyde. — Med Hensyn til mine literære Arbejder, da ere de hidtil, og Gud veed om de bliver anderledes, ganske ubetydelige. Jeg har fra mit Studenteraar holdt Excerpt- bøger, hvor ogsaa forekomme Oversættelser og egne Udkast. Aparte har jeg forfattet og oversat henved 1 60 Stykker, større og mindre Poesier, begyndt en 2 Oversættelse af Sallust Bellum Juganthum, som man har sagt mig før existerer, Gennemgaaet 3 den skammelige Kjøbenhavnsk-akademiske Revention i Lærde Efterretn. over den norske Universitetssags- Skrifter. 4 Samlet en komisk-kritisk Afhandling om »Fidibus«, Udarbeidet 5 Noget om Statsfinants- og Rentekammeret, 6 Oversat Historie bagfra

af Vetter Jakob Launen, 7 Opskrevet mine forskellige Rejse-
iagttagelser, 8 Under Arbejde »Merkværdigheder om Sørum«
for Landbeskrivnings-Selskabet, af hvilket jeg ellers for en Tid
siden har udmeldt mig som pengeydende Kollega i Betragtning
og paa Grund af: Selskabets udvidede store Fond ved de mange
extraordinære Lemmer; — mit indgivende væsentlige literære
Bidrag — Uopfyldelse af 8§' Slutning i Lovtillegget, — Mangelen
af beraadslaende offentlige Møder og af samlet speciel Fortegnelse
over alle Kontribuenten til Beviis ved Regnskabet — Indskud-
denes Anvendelse pp.

Publici juris har jeg kun gjort et Par Hulbødninger i Jour-
nalen; og i vort Ugeblad, saavidt jeg nu erindrer. Oversættelse
af B. Ankers Gravskrift over H. Kolbjørnsen; fortjent Æreminde
over Universitetsrecensenten; Opfordring til Tjenestedyrenes
mildere Behandling, Anke imod den Kølleske Skrivefacon, For-
slag til latinske Bogstavers Almeenbrug. Vink om vort ønskede
Læresæde, Procuratorne, Bøjdevejen, Forsvar for den atter
angrebne Ottesen, Viatikum ad Orcum for en død Statsfange,
i hvis Person jeg anseer alle gode Borgere fornærmede, mere
om saadant i pol. fysisk Magazin for Aug. d. a. Fragment af et
»Register uden Bog«, hvoraf Bogtryk har mere in petto og saa
Interventionen i Overdaadsinskriftion-kiven med den glubske
Sybaret under Vehiklet J. B. Sejren for de 3 V-r mod denne
Invalid var næsten en Skam, men heri at have tænkt overens-
stemmende med saa mange retskafne Patrioter bliver mig altid
en stor Glæde. Ikkun Sagens Vigtighed og min Afsky for alt
Overmod bevægede mig ubevebnede til at staae frem og tale
cum tot sumari oratores sedeant. Jeg ønsker med en vis tysk
Skribent: »Luxus og Irreligiøsitet«. O! Fædreland maatte dog
disse styrtende Laster blive dig saa fremmede, som deres Navn
er dit Sprog fremmede! Ikkun nogle af dem, der ligesom have
faaet Hævd paa at angive Smagen, bortskaffe al urigtig Pragt
og Daarlighed, saa er Landet reddet og Mennesker blive igjen
fødte, som Luther var! Een af disse beklagelige Mennesker, der
gjerne spøge med de helligste Ting, naar de troe at kunne vinde
Dumheden og Letsindighedens usle Bifald, har skudt nogle
besudlede Pile af uvist mod hvilken af de fra Scenen aftrædte.

»Qvod turpe bonis, decebat Crispinum«. Han fortjener vel
intet Svar? Vos criticis iudices Laudinean vitio duci factum id
aposteat«. Naar de opvæltende Bølger henflyde, staar Klippen
renere tilbage.

Betræffende Dagens Literatur, da har, af hvad jeg i denne
Tid har læst, mest interesseret mig 1. Hufelands »Kunst at for-
længe Livet«, hvori forekomme Beskrivelser over højaldrende

Mennesker og Dyr med meget andet i en blomstrende Stiil. Oversættelsen synes mig ganske flydende uagtet hvad den berlingske Kritik har anmærket. 2. Auktionskataloget over Velærv. Hr. Sprengmaves Efterladenskaber, meget naiv og vittig. 3. »Den geistlige Stand bør afskaffes af en kjek og oplyst Tænker. 4. »Fromt Forslag til Bisperne« om at give Slip paa $\frac{1}{2}$ Parten af deres overflødige Indkomster til nødvendige Skoleanstalter; bittert, men ikke ubeføjet. 5. Breve fra Sverrig i Univ.-Journalen. 6. Adskillige Artikler i Minerva, Samleren Iris & Hebe, Poulsens: Volfische Journal for Natur-, Menneske- og Statskundskab, hvori især en Karakteristik af Holsteneren Feltmarskalk Münnich. Pol. fysisk Mag., som er i Interdikt. 7. De franske Direktørers Levnet, forfattet i Begyndelsen af 1797 med nogle utidige Noter. 8. Tria juncta in uno. 9. Et Par Ord om Fejden mellem Patrioterne Rigels og Kolbjørnsen. Han kalder dem rettelig etsteds »Hvilken Trumf for Aristokratiet!« 10. Fleischer: Nat. Hist. 9. Del, 10de Bind, dog hans Stiil er lang!

Det er paa Tid at slutte dette Brev, for hvis Udstrekning og Skynding jeg haaber Tilgivelse. Min Hilsen til vor Ven Haslef ved Lejlighed. Hans Missiv af 15. f. M. er rigtig indløben og skal besvares.

Maatte Skjebnen endnu legge mange behagelige Aar til Deres saa roesværdigen tilbagelagte. Honores moi d'un mot de reponse.

Salut & respect

Vangensten.

E. S. Sneen har nu ganske sagt os Farvel. Ulvene ere ved Haanden; i Mandags tog de vor Fætispe og en Hvalp paa Jordet.

A Dio —

Lyksalig Fest! —

Fortegnelse over den danske og norske Stamtavle- Litteratur i Aaret 1916.

II. Norge.

- Arnet, Amund. Stamtavle over Slægten Arnet. Thjem. 1914.
- Arvesen, O. Vaagaa-presten, Folkeopdrageren provst Hans Peter Schnitler Krag og hans samtid. Et livsbillede fra 30—40aarene. Kra. 1916.
- Bergwitz, Joh. K. Grimstad 1800—1850 som type paa norsk smaaby. Kra. og Kbh. 1916.
- Bergwitz, Joh. K. Henrik Ibsen i sin Afstamning norsk eller fremmed? Kra. og Kbh. 1916.
- Brodahl, Johan E. Nordlanske altertavler. Særtryk af Nordlandsposten. Bodø 1916.
- Brodahl, Johan E. Lurø Kirke. Særtryk af Nordlandsposten. Bodø 1916.
- Brodahl, Johan E. Sandnes-Stammes Kirke. Særtryk af Nordlandsposten. Bodø 1916.
- Brøgger, A. W. Stavangers Historie i Middelalderen. Stavanger 1915.
- Bull, Edv. Akers Historie. H. 6.
- Bull, Jacob B. Rendalen. Dens Historie og Bebyggelse. Kra. 1916.
- Dahl, N. A. Aas herred. Kra. 1916.
- Diesén, Einar. Vagtmester Søren Diesens Slægt. Kra. 1916.
- Mscpt.
- Eger, Christian. Slægterne Andresen og Reichborn. Chra. 1916. Msc.
- Eger, Christian. Slægten Eger. Chra. 1916. Msc.
- Hallager E. Norges Høiesteret. B. 2. Kra. 1916.
- Hjort, Otto og G. Gabrielsen. Lekumfamilien Hjort. Kra. 1916.
- Hougen, Engebret. Slægten Hougen i Sell. Sandefjord 1916. Msc.
- Ingeniører, Norske. Fortegnelse. Kra. 1916.
- Jernbanekalenderen. Kra. 1916.
- Kihle, A. Lardal Herred. Larvik 1916.
- Kobro, J. Norges Læger 1909—1915. Kra. 1916.
- Lindhjem, Anna. Norges orgler og organister til og med 1914. Skien 1916.
- Lærerkalender, Norsk, for 1917. Kra. 1916.
- Marstrander, P. Trondenes Kirke. Harstad 1916.
- Nordgaard, O. Stod i Fortid og Nutid. Thjem. 1914.
- Ree, Lorentz Harboe og Fredrik B. Wallen. Østraat. Thjem. 1916.
- Ryen, E. A. Gaarden Ryen i Foldalen. Røros 1916.
- Schiefloe-slægten. Aarbok 1916. I. Stenkjær 1916.
- Schmidt, Hans P. I. og Olaus D. Schmidt. Thjemsfamilien Schmidts tre ældste generationer i Billeder. Kra. 1916.
- Skipperud, A. Skiptvet herred 1814—1914. Kra. 1916.

- S o m m e r f e l d t, W. P. Bogtrykker Chr. Grøndals Efterkommere. Kra. 1916. Msc.
- S t e f f e n s, Krog. Kragerø by's historie 1666—1916. Kra. 1916. Studenterne fra 1864. Ved J. A. Schneider. Skien 1916.
- Studenterne fra 1866. Ved Vih. Sommerfelt. Kra. 1916.
- Studenterne fra 1886. Kr. 1916.
- S u n d v o r, Johannes. Stamtavle for Familien Jørgensen. Bergen 1916. Fol. Pat.
- S v e n d s e n, Reinert. Historiske efterretninger om Værøy og Røst. Kra. 1916.
- Tandlægealmanak, Norsk. 1917. Kra. 1916.

Forskelligt fra Genealogiens og Personalhistoriens Verden.

Det kgl. Bibliotek ejer en Udgave af Amyots Oversættelse af Plutarch, trykt i Paris 1584, som i sin Tid har tilhørt Andreas Sinclair. Han havde Bogen hos sig, da han i 1589 var i Danmark i Følge med det skotske Gesandtskab, der skulde afslutte Ægteskabet mellem Kong Jacob og Prinsesse Anna og hjemføre den fyrstelige Brud; og ligesom Sinclair og et Par andre af de skotske Herrer har skrevet deres Navne i Erik Langes Bibel til Erinding¹⁾, har en Række fremtrædende Personligheder i Danmark skrevet Navne og Sententser i den franske Plutarch.

Forrest staar, som sig hør og bør, Enkedronningens, den udvalgte Konges og Hertug Ulriks Navne; siden følger Arild Huitfeldt, Corfitz Viffert, Sten Brahe, Axel Gyldenstjerne og Fru Karen Gyldenstjerne samt Regeringsraadets fire Medlemmer Peder Munk, Christoffer Valkendorf, Niels Kaas og Jørgen Rosenkrantz. Steen Bille, nys hjemkommen fra lange Rejser, skriver:

»Horologe entretenir,
Jeune dame a grè seruir,
Veille maison reparer,
cest tousiours a recomencèr.

Memoriæ et amicitia ergo, hoc calami sui monumentum, reliquit Hel-singoræ, anno ultimi temporis MDLXXXIX XIII Augusti Steno Bilde manu propria.

Derefter finder vi Erik Langes Haand: »Auxilium meum a domino, qui saluos facit rectos corde. — Diuitiorum et formæ fluxa et fragilis est gloria, virtus autem clara æternaque habetur. — Domino et amico suo intimo, domino Andrea Sinclero Serenissimi Scotorum regis cubiculario hanc non interitura amicitia symbolam reliquit Ericus Lange, loco et die ut supra.

Andreas Sinclair har ikke undladt at gæste Hven, thi paa næste Side i Bogen læser vi: »Medullas non cortices. Tycho Brahe scripsit 1589 die 17 Aug. Uraniburgi.

Endnu følger Steen Maltenses, Caspar Markdaners, Jørgen Ernst Worms, Ditlev Holks og Knud Eriksen Ruds Navne, sidst Dr. Poul

¹⁾ Personalhistorisk Tidsskrift 7. R. II 123.

Knibbes Hilsen, dateret Oslo den 19. November 1589, og dermed slutter Rækken af Indskrifter, der knytter sig til den skotske Bruddefærd med dens Æventyr.

Den næste Indskrift i Bogen fører os to Aar frem i Tiden; det er en plattysk Hilsen, skreven paa det kongelige Skib »Gabriel« i Sellø Havn i Norge den 17. August 1591. I 1591 var Sinclair i dansk Tjeneste; han blev siden en ret betroet Mand hos Kong Christian IV og Jorddrot i Skaane, hvor Sinclairsholm endnu erindrere om ham.

Paa Sinclairsholm er de Linjer skrevne, som findes paa sidste Blad, dog ikke af Andreas Sinclair, men af Sønnen Christian Sinclair, der den 29. Maj 1632 skænker Bogen bort med gaadefulde Ord: »J'ay donné ce liure a Braconniere pour un gage inviolable de l'amitié que ie luy porte et luy recommande la memoire de son entier et fidel amy. Chrestien Sinclair«. Hvem er Bogens nye Ejer eller rettere Ejerinde, som Sinclair giver Navnet »Krybskytten«? Man lokkes til at søge indenfor Slægten Ulfeldt, der var ivrige Bogsamlere og manges Gang har erhvervet sig kærkomne Venskabspanter af denne Art. Vist er det, at Eiler Ulfeldts Navn er skrevet paa Forsatsbladet, men senere overstreget, medens Navnet: Laurentius Wiffeldt og Aarstallet 1634 staar paa Titelbladet.

Med Laurids Ulfeldts Bogsamling kom Amyots Plutarch til det kgl. Bibliotek.

Ellen Jørgensen.

Werlauff omtaler i »Historiske Efterretninger om det store kongelige Bibliothek i Kiøbenhavn«, at Bibliotheket er i Besiddelse af 2 Bøger, som Griffenfeld skal have haft hos sig i Fængslet, et Elzevirsk Ny Testamente fra 1675 og en Duodezudgave af Epictet og Tabula Cebetis, i hvilke Op-tegnelser var gjort med et spidst Instrument. Den sidste Bog med dens græske Noter fra Griffenfelds Haand er bleven undersøgt og tolket¹⁾, mens Testamentet har været gemt og glemt²⁾. Det er nu fremdraget og ligger i Bibliothekets permanente Udstilling Side om Side med den lille Epictet; Griffenfelds Noter paa Engelsk, Latin og Græsk kunde vel for-tjene en nærmere Betragtning.

Ellen Jørgensen.

Blandt Opgaver, som Tidsskriftets Redaktion kunde tænkes at op-tage, og hvortil forhaabentlig ogsaa Læserne vil bidrage, turde være, at henlede Opmærksomheden paa gømte eller glemte Bøger af Værdi for Personhistorikere. For at gøre Begyndelsen, kan anføres et Skrift, der saavidt bekendt, enten kun lidet eller vel snarere slet ikke har været be-nyttet, nemlig *Voyage en Suede suivie de quelques particu-larités relatives à l'histoire du Danemarck, par un officier hollandois; a la Haye MDCCLXXXIX*. Forfatteren af det anonyme Skrift er Oberst *Jean Frédéric Henry de Dre-von*, der opholdt sig flere Aar som Gæst paa Dronninggaard hos de Coninck, og som havde Andel i de derværende Haveanlægs Tilblivelse. Herom vidnede flere delvis endnu bevarede Mindestøtter paa Dronning-gaard, saaledes den nu ved Brohuse staaende Sten, hvorpaa en lang fransk Indskrift paa Vers, der priser Stedets Herligheder, en forsvunden Ind-skrift paa »Eremitens Gravsten«, hvori Drevon har fortalt sin egen om-

¹⁾ Knud Fabricius: Griffenfeld (1910) 279 ff.

²⁾ *ibid.* 309.

tumlede Skæbne, og Obelisk (af Wiedewelt), rejst 1783 af de Coninck til Erindring om hans Ophold paa Dronninggaard¹⁾.

Drevons Skrift bestaar af ialt 24 Breve, nedskrevne 1785—86 dels i Sverig, dels og mest paa Dronninggaard og i København. Det omhandler mest svenske Lokalteter og Forhold, men berører spredt ogsaa Danmark og Danske, saaledes S. 239—45 en læseværdig Skildring af Helsingør og Kronborg, Caroline Mathildes Fængsling og Regeringsforandringen 1784; S. 259 Karakteristik af Statsministrene A. P. Bernstorff, Schack Rathlou, Huth, Stampe, E. Schimmelmänn; S. 268 Brev fra Prof. Tresschow om Suhm; 270 ff. Notitser om Kunstnere: Abildgaard, Juel, Pauelsen, Hoyer, Beeken, Wiedewelt og Stanley samt Kapelmusikus Lem; 275 de Conincks Agerbrug. Det store Afsnit Struensee S. 471—518 er bygget dels paa mundtlige Meddelelser, dels paa Skriftet Authentische Aufklärungen (1788), som Drevon har set i det franske Originalmanuskript, og hvis Forfatterskab han tilskriver en 1782 afdød, i Struensees Fald indviklet, i den tyske Literatur kendt Forfatter, hvormed vel maa menes H. P. Sturz († 1779).

L. B.

Slakten Palme intill År 1815. Försök till en genomförd skildring af en skånsk borgare — och prästsläkts öden genom fem släktled. I—II. Uppsala 1917. Forfatterne, brødrene Olof og Gunnar Palme, indleder dette overordentlig smukt udstyrede, kun i 265 eksemplarer trykte arbejde, med en udtalelse om, at det selvfølgelig ikke unddrager sig videnskabelig kritik eller videnskabelig udnyttelse, men at de ikke ønsker det gjort til genstand for recensioner eller omtale. Derfor skal kun her gøres opmærksom på dette arbejde, der ikke alene i personalhistorisk, men navnlig i kulturhistorisk henseende har overordentlig interesse for danske læsere (for hvem det er tilgængeligt i vore biblioteker) ved dets indholdsrige og livfulde skildring af bylivet, særligt købmandslivet, i den gamle danske by Ystad fra 1600 og op i tiden.

Der er næppe tvivl om, at den, der har ansvaret for, men også æren af værkets historiske del, er den unge svenske historiker Olof Palme, som her i Danmark, hvor han gjorde sine studier til arbejdets ældste del, havde vundet sig mange venner, der med vemod modtog efterretningen om hans død i frivillig kamp for Finland, han moders fødeland.

K. C.

Mad. de Staëls Personlighed, hendes litterære og politiske Virksomhed er i de sidste tyve Aar bleven belyst gennem en imponerende Række af monografiske Arbejder, udkomne i Frankrig, Schweiz og Tyskland. Hendes mange Forbindelser med Norden har i den seneste Tid ogsaa sat en Række Spor i de skandinaviske Lande. Særlig Opmærksomhed vakte H. Schücks Bog om hendes Ægteskabshistorie (M. och M.me de Staël, Stockholm 1905), senere fulgte Johannes Wickmann, M.me de Staël och Sverige (Lund 1911); en forkortet Udgave af »Dix années en exil« ved Sofie Aubert Lindbæk udkom i Oversættelse Kbhvn. og Kristiania 1913; Richard Petersen har forfattet en populær Løvnetsksildring af hende (1898), og i min Bog Frederikke Brun (1910) har jeg med Benyttelse af meget haandskrevet Materiale, deriblandt Fru de Staëls endnu utrykte Breve til Fr. Brun og dennes Svarbreve fra det ellers utilgængelige Familiearkiv paa Coppet, behandlet Forholdet mellem M. de Staël og Fr. Brun.

¹⁾ Se E. Nystrom, Søllerød Sogn, 1911, S. 211, 290.

Jeg skal her henlede Opmærksomheden paa et Værk af Pierre Kohler: *Madame de Staël et la Suisse, Lausanne—Paris 1916* (X + 716 S. S.), et Arbejde, hvis litterære Betydning der paa dette Sted ikke kan gøres nærmere Rede for, men det indeholder en til alle Sider rig og fængslende, omhyggelig dokumenteret Fremstilling af Fru de Staëls Liv i Schweiz. Det bringer ikke faa nye og interessante Oplysninger om hendes Bekendtskaber med fremtrædende Mænd og Kvinder, hvis Navne er knyttet til Danmark, fremfor alt Reverdil (S. 307 ff.), en Karakteristik af ham og en Række Breve fra hende til ham om Mallet (hans Interesse for Eddaen) og Salomon de Charrière de Sévery. Den sidstnævnte, Opdrager for Prins Carl af Hessen, har efterladt sig Optegnelser og Breve fra København (1756 ff.), paa hvilke jeg tidligere har henledt Opmærksomheden. Frederikke Bruns Personlighed og Forfatterskab indtager en ret fremtrædende Plads i Bogen. Forf. betegner hende som *cette femme sensible, bonne et distinguée malgré quelques ridicules*. Ogsaa Oehlenschlägers Besøg hos Fru de Staël omtales.

L. B.

Opmærksomheden henledes paa Manuskriptet: Adskillige Poetiske Sager af Morten Seehuus, begyndt 2. Juni 1724, et Mesterstykke paa Datidens Kalligrafi (Ny kgl. Saml. 492 d fol.). Heri talrige daterede Fødselsdags-, Bryllups- og Sørgevers. Fremhæves kan: Bindevers til Mad. Anna Christine Ohnsorg sal. Materialforvalter Claus Hansens Enke paa hendes Navnedag 26. Juli 1722. — Jfr. Anna Sophia Schive paa Faderens Lars Erichsens og hendes Moders Navnedage 10. Aug. og 26. Juli. — Bryllupsvers til Marcus Alsing, Præst i Nibe, og Elisabeth Sophia Struve 2. Decbr. 1723. — Bryllupsvers til Christian Welshuysen og Barbara Muhle Schougaard 17. April 1724. — Bryllupsvers til Hans Berg, kgl. Kontroller og norsk Postmester og Sophia Christiana Bartholin, Assens 30. Aug. 1724. — Bryllupsvers til Peter Munch, Consumptionskriver, og Barbara Larsdatter 8. Febr. 1724 i Vesterports Consumptions Comptoir. — Sørgevers o. Jochum Broch, Stads-kæmner † 14. Novbr. 1724. — Sørgevers o. Anna Phoenixberg, bgr. 14. Febr. 1725 fra Helliggeist Kirke, 14 A. — Sørgevers o. Thomas Michelsen Galschiøt, By- og Raadstueskriver i Holbæk, bgr. 3. Juli 1725. — Bryllupsvers til Niels Alsing, kgl. Leverandør, og Susanne Schutz, Sneseer Præstegaard 22. Novbr. 1725 i hendes Broders Zacharias Schutz' Navn. — En smukt udført Portrættegning af Forf. Morten Seehuus, f. 17. Sept. 1698, tegnet 17. Sept. 1726. — Bryllupsvers til Wincentz Otto Bartholin, kgl. Hoffouerer, og Sophia Amalia Melsing 10. April 1726. — Bryllupsvers til Niels Pedersen Winge, Borger i Holbæk, og Birgitta Charlotta Lind i Holbæk 22. Maj 1726. — Bryllupsvers til Christian Ulrich Bertelsen, Herredsfoged i Bog og Vends Herreder, og Cecilia Ravn, Assens 9. Sept. 1726. — Bryllupsvers til Rasmus Æreboe, Notarius publ., og Catharina Maria Alsberg 26. Sept. 1726. — Bryllupsvers til Sr. Ostermand, Apoteker i Ribe, og Kirstine Elisabeth Jakobsdatter, Ribe 1726.

I en lille Dagbog i den Bülowiske Manuskriptsamling i Sorø Bibliotek, hvilken jeg ved Overlærer Glahns Velvillie har faaet Lejlighed til at gøre en Extrakt af, findes følgende Oplysninger om Pastor Niels Rosenstjerne Krag, om hvem Wiberg og Wad kun har meget sparsomme, tildels fejlagtige Oplysninger. Dagbogens øvrige Indhold er uden Interesse.

Niels Rosenstjerne Frantsen Krag, f. 12. Marts 1700, som yngste bl. 11 Børn af Frantz Krag, Sognepræst til Maglebye, og Elisabeth Sophie Rosenstjerne af en gammel adelig Stamme † 10. April 1736; døbt 19. Marts 1700, undervist hjemme til det 13. Aar, 1713 Elev paa Herlufsholm, 1717 deponeret, derefter hjemme et Aar, 1718 Examen philosophicum og Bacchalaureigraden, 1718 til Lübeck for at informeres i italiensk Bogholderi, ved Paasketid 1719 hjemme igen, rejste straks efter til Skien i Norge for at besøge sin Broder Hans Krag, der var Fuldmægtig hos den bortrømte Foged Melchior Høyer, i Begyndelsen af 1720 i Kondition hos Købmand Janus Bowmann, en indfødt Engelskmand i Porsgrund og derefter hos Niels Henentissen Weyer paa Brækegaard v. Skien, indtil han Paaske 1721 resolverede at ville handle for sig selv, fragtede Skibe paa Flensborg, Dantzic og andre Steder, led Tab ved Forlis, Pintse 1723 i Kondition hos Abraham Böckmann i Laurvigen, prædikede under dette Ophold 3 Gange; 21. Juli 1724 Afsked fra Abraham Böckmann, afreiste samme Dag til England, vendte 30. Oktbr. 1724 tilbage til Norge (Skien), 29. Marts 1725 rejste til Danmark, hjemme hos Moderen (Faderen var død Jan. 1725) paa Langeland til Sept. 1725, 3. Decbr., s. A. theologisk Attestats, 9. Decbr. Dimissionsprædiken i Trinitatis Kirke, 20. Decbr. i Kondition hos Hr. Gregers Weyle i Follisløv, Michaelis 1727 kviteret denne Kondition, i Novbr. i Kbhvn. for at tage Afsked med Broderen Friderich, som gik til Ostindien som Præst, 8. Jan. 1728 i Kondition hos Oberst Grambow paa Sandagergaard i Fyen, for at informere hans eneste Søn Junker Carl Grambow, 22. Maj 1730 i Kondition hos Hr. Lorentz Petersen i Odense for at informere hans Børn, Paaske 1731 rejst til Langeland til Broderen Dines Krag, Magleby, 5. Sept. 1732 Kaldsbrev (agl. Konfirmation 26. Sept.) paa Magleby Sognekald, 6. Sept. 1732 forlovet med Jacobina Ernestina Zumbilt, D. af Kaptain Zumbilt, 15. Oktbr. 1732 ordineret af Biskop Ramus i St. Knuds Kirke i Odense, 19. Oktbr. s. A. indsat i Magleby Kirke, 24. Novbr. s. A. Bryllup i Rudkøbing (viet af Broderen Dines Krag).

I sit Ægteskab havde han ifølge Dagbogen følgende Børn:

- 8. Septbr. 1733 Frantz Krag.
- 25. Marts 1735 Catharina Krag † 16. Oktbr. 1737.
- 3. Juni 1737 Elisabeth Sophie Krag.
- 13. Aug. 1738 Cathrine Krag.
- 3. Maj 1740 Maren Krag.
- 23. Oktbr. 1742 Johanna Elisabeth Krag † straks.
- 9. Oktbr. 1743 Karen Krag.
- 5. Juni 1745 Johan Christopher Krag.
- 17. Novbr. 1748 Dines Christian Krag † 30. Jan. 1753.

P. H.

Den tyske genealogiske og personalhistoriske Forskning har lidt et tungt og i alt Fald i Øjeblikket ganske uerstatteligt Tab ved at Professor A. M. Hildebrandt d. 30. Marts 1918 — otte Dage efter sin Hustru — er hensøvet i Berlin, 74 Aar gammel.

Professor Hildebrandts Navn er uløseligt knyttet til Foreningen »Herold« i Berlin, hvilken han har helliget hele sin Manddoms og Alderdoms Arbejde, og det er ikke for meget sagt, at det i første Linie skyldes hans Sagkundskab, Iver og aldrig svigtende Interesse, at den forsømte og misbrugte heraldiske Videnskab i Tyskland har oplevet en paa sund Basis skabt Renaissance, ikke mindst i kunstindustriel Retning.

I en Aarrække og lige til sin Død var han Redaktør af Herolds to Tidsskrifter, hans Aand har derfor i første Linie præget deres Indhold igennem Aarene, og det skyldes hans utrættelige Iver for Selskabet og hans Evne til altid at holde Idealitetens og Sagkundskabens Fane højt, at Herold er kommen til at indtage en ubestridt Førerstilling indenfor Tysklands efterhaanden ret talrige genealogiske Selskaber.

Foruden at være en paa sit specielle Omraade fremragende Videnskabsmand var Professor Hildebrandt personlig et højest elskværdigt Menneske, hvis Hjælpsomhed var ubegrænset, og mange ere de, ogsaa herhjemme, der staar sig i Gæld til ham og føle hans Død som et smerteligt Tab, aldrig henvendte man sig forgæves til ham med noget Spørgsmaal, der laa indenfor hans Interessesfære. For hvad han saaledes har ydet Genealogerne og Heraldikerne Europa over skylder ogsaa mange indenfor vort Samfunds Rækker ham Tak.

P. H.

»Københavns Handelsgartnerforening«, der i Februar 1918 havde bestaaet i 10 Aar, har i den Anledning udgivet en velskrevet og net udstyret lille Bog (86 Sider), hvis Indhold bestaar af 9 smaa Afhandlinger, alle forfattede af Medlemmer af Foreningen. Halvdelen af Bogen optages af Meddelelser om Foreningens egne Anliggender og om den Sag, Torvehandelens Ordning, der har givet Stødet til dens Oprettelse; den anden Halvdel har imidlertid saa megen almindelig Interesse, kultur-, lokal- og personalhistorisk, at den kunde have Interesse i videre Kredse; og da Bogen tilfældig er falden mig i Hænde, maaske som den eneste af Tidsskriftets Læsere, skal jeg i Korthed gøre Rede for Indholdet.

F. D. Hansen (Hellerup) har givet en fornøjelig, nærmest anekdotisk Beskrivelse af »De ældre Torveforhold« for et halvt Aarhundrede og lidt længere siden. Indholdet stammer vist nærmest fra mundtlig Tradition, og det er derfor paa høje Tid, at det er blevet optegnet. Der skildres her bl. a. en Række Typer fra det forsvundne Kjøbenhavn: Prangere og Opkøbere med Navne som Finke-Jørgen, Rakker-Anders o. l., hvis ikke uangribelige Færden paa Torvet af og til blev afbrudt af en Tur »oppe at svede«; »Tolvskillingskonerne«, der solgte Varer for Gartnerne mod en Provision af 12 Skilling af Daleren; Ferdinand Jørgensen (»Vægter-Ferdinand«) og Mad. Wennerwald, der var »Bankiers« henholdsvis for Prangerne og for Handelskonerne; og op til den for sin ubestikkelige Hæderlighed og sin Jernvilje højt ansete Torvebetjent Brunskov, der fra 1862 til sin Død, i alt over 30 Aar, havde det vanskelige Hverv at holde Justits paa Højbroplads i Torvetiden.

Pauli Fløystrup (Svanemøllevej) fortæller om »Det københavnske Handelsgartneri i Mands Minde«. Paa kun 8 Sider giver han en livlig Oversigt over Æmnet og en Række Oplysninger om de kendte Gartnerier ude paa »Broerne«, som vi ældre mindes fra vor Ungdom, og hvis Ejeres Navne endnu til Dels findes i Faget, men ude i eller udenfor Periferien af Stor-Kjøbenhavn, efter at de ældre Gartnerier har maattet vige Pladsen for Villaveje eller »Stenørkener«. A propos! naar man ser hen til, hvor enormt disse Arealer i et forholdsvis kort Aaremaal er stegne i Værdi, undrer man sig over, hvor faa af disse Gartnerfamilier der er blevet virkelig formuende.

Endelig har Frode Sørensen (Emdruphøj), Skriftets Redaktør, med Overskrift »En københavnsk Handelsgartnerfamilie« udgivet nogle efterladte Optegnelser af Gartner Martin Ludvig Hansen

(f. 1851 † 1901), i sin Tid Forpagter af Frederiksberg Slotshave, nu det kgl. Haveselskabs Have. Slægten kan følges tilbage til dennes Oldefader Svend Hansen (f. 1758 † 1847), en Husmandssøn fra Gentofte, der, antagelig efter at have lært Gartneri i Bernstorff Slotshave, 1788 af Grev J. H. E. Bernstorff blev løst fra Stavnsbaandet og vandrede til Kjøbenhavn, hvor han begyndte en selvstændig Virksomhed, bl. a. med at passe de s. k. Professorhaver og i Juletiden at »drive« Tulipaner og Liljekonvaller ved — Kakkellovnen i sin Stue paa Torvet for Enden af Nørregade. Af hans 6 Sønner blev 4 Gartnere, af disse Sønner 9, og Gartneriet fortsattes endnu i 5. og 6. Generation. Stamfaderens 2 andre Sønner blev for Resten Præster, andre af hans Efterkommere Læger, Landmænd osv. Den offentliggjorte Del af Manuskriptet slutter med Forfatterens Farfader, Martin Espen Hansen (f. 1793 † 1875) eller »gamle Hansen paa Stien«, som han hed efter den Ejendom, en tidligere Losseplads paa 4 Td. Land, som han købte ved »Kærlighedsstien«, den nuværende Nørresøgade. Senere forpagtede han Glacisholm, paa hvis Grund Cirkus, National-Etablissementet osv. nu ligger. Men da Sønnen Axel Ludvig Hansen (1817—1864) ca. 1850 tænkte paa for 12,000 Rd. at købe de 24 Td. Land mellem Frederiksberg Allé og Gl. Kongevej, hvor nu Martensens og Madvigs Allé ligger, fik »den gamle paa Stien« ham fra det med de Ord: »Er Du gal at give 500 Rd. pr. Td. Land der ude paa Landet«. Det har vel været med en noget bedsk Smag i Munden, at M. L. Hansen noterer, at der i hans Tid, altsaa godt en Menneskealder senere, forgæves blev budt en Million Kroner for de 8—10 Td. Land, som da var tilbage af samme Ejendom. — Efter den trykte Del at dømme har Udgiveren vist Ret, naar han udtaler: »Det er at ønske, at det øvrige — Faderens og hans eget Liv — engang kunde blive offentliggjort«; men af Hensyn til Forfatterens »meget skarpe Pen og usminkede Tale« mener han, at det bør vente.

H. W. H.

Den sidste af Adelslægten Lindenov. Som sidste Mand af Slægten nævner Thiset Oberstlieutenant Godske Lindenov, død 1738 i Horsens, gift med Vibeke Reedtz, død 1755, i hvilket Ægteskab der angives født to som smaa afdøde Børn. 1772, 7. Sept., ansøger Maria Elisabeth v. Lindenou, Enke efter den ved Belejringen af Schweidnitz 1761, 1. Okt. faldne Oberstlieutenant Carl Ludvig v. Löwenfeld, Grev A. G. Moltke om en Pengegave. Hun havde da opholdt sig 3 Aar 9 Maaneder i Danmark, hvorhen hun var rejst for at opsøge sin Slægt, dog havde hun ingen mere truffet i Live. Hun havde fire Børn med sig, hvoraf de to vare døde her i Landet (Roskilde, Kongsted), og vilde nu rejse til Tyskland.

L. B.

Den Quistgaardske Familieforening, hvis Formand Pastor Erhard Quistgaard i Rorup er, arbejder med stor Energi særlig gennem sin Sekretær og bærende Kraft Forpagter P. Chr. Rehling-Quistgaard paa at samler Dokumenter, Billeder o. s. v. til det oprettede Familiearkiv. Medlemmernes Antal er steget fra 39 i 1915 til 68 i 1917 og Kaptalen, som søges samlet til Fordel for Slægten er ogsaa steget stærkt.

Familieforeningen har gentagne Gange samlet Slægten til selskabelig Sammenkomst og Møder med Foredrag af familiehistorisk Karakter og

maalbevidst søgt at samle særlig Slægtens Unge og vække deres Interesse for Sammenholdet. Slægtssamfundet udgiver ogsaa aarlige Beretninger, som det søger at gøre saa interessante som muligt ved at meddele Oplysninger om Familiebegivenheder indenfor Slægten.

Fra Overretssagfører, Redaktør I. K. Bergwitz i Christiania har Redaktøren erholdt følgende Henvendelse: *Praktisk slektsforskning, »Spørgsmaal og svar i pers. tidsskr.»*

Hr. redaktør!

I anledning af det interessante foredrag, som prof. Heegaard har hollt i Deres aarsmøte ^{3/12} 1917 ber jeg om et par ord indføiet til ovennævnte punkt: Nei, det gaar smaat med svar i tidsskriftet, og netop av den av professoren nævnte grund. Ingen gir sig til at forske gratis, for ukjente medmennesker. Hvad der blir svaret, er, hvad vedk. allikevel tilfældigvis har ved haanden eller kommer over.

Allikevel har denne rubrik stor betydning; ialfall for Norges vedk., hvor vi hverken har eet eller to private genealogiske bureauer. Her gaar alt paa tilfældighet og underhaands henvendelser.

Ogsaa i Norge er der nu blit saa meget overflod av penger paa mange hænder, som gjerne ofrer en god slump til utforskning av sin slekts historie, mest av primitive egoisthensyn men ogsaa av dypere kultur- og samfundsinteresse. Disse mennesker famler i blinde, spør den første, den bønnste, og driver fra Herodes til Pilatus og tilbake igjen, innen de finner den mand eller kvinde der har evner og tid og forutsætninger, til at samle eller sætte i system deres slektshistorie.

Av ert er i norsk (og dansk) dagspresse, at disse folk kan, ved at melle sig inn i vort samfund, faa gratis indrykket sine spørsmaal og derved vinne frem til forskernes kress. Saa kan vedk. forsker selv melle sig, og privat kontrakt bli sluttet mellem spørger og svarer.

Deri ligger betydningen av denne rubrik, og den er, som nævnt, for Norges vedk. av største vægt, for en systematisk norsk slektsforskning.

Spørgsmaal og Svar.

Spørgsmaal.

I.

Hvem er »Thomas Henrichsen i Fyen, præfectus aulicus Holsatiae«?

Han nævnes i Leth og Wad: Dimittender fra Herlufsholm, som Fader til den i Aaret 1656 fra Herlufsholm dimitterede Henrich Thomsen Barsmark, der døde som Sognepræst for Tved ved Svendborg 18. September 1695. (Denne kaldes hos »Wiberg« filius præfecti aulici Holsatiae).

Hvad kan Udtrykket: præfectus aulicus Holsatiae dække over?

Charles E. Sørensen,
Nørrebrogade 186, L.

II.

Kan noget oplyses om Christian Henrik Berg eller hans mulige Efterkommere? Han er døbt i Ulbølle, Fyen, 19. Februar 1750, en Søn af Sogndegn til V. Skærninge-Ulbølle Mogens Bierg (Barsmark) og Broder bl. a. til Justitsraad Hans Berg til Skovsbo. Om Christian Henrik Berg haves kun følgende: at han i 1790 hos Broderen paa Skovsbo har til gode saa og saa mange Rd. Mark og Skilling for hollandske Dukater, for Bomuld og Bomuldstøj. Muligt at Chr. H. Berg er død udenfor Landets Grænser.

Er Viceguvernør paa St. Thomas og St. Jan Hans Henrik Berg, født 25. November 1788 (hvor?), død 16. April 1862 (hvor?), en Søn af omspurgte Christian Henrik Berg?

Enhver Oplysning om ovenstaaende Personer modtages med Taknemlighed af

Charles E. Sørensen,
Nørrebrogade 186, L.

III.

Ifølge Københavns Universitetsmatrikel bleve Mathias Grønvald, Herloviensis, 19 Aar, og Severinus Hee Grønvald, Herloviensis, 17 Aar, immatrikulerede 29. Juli 1766. Begge vare Sønner af Præsten Knud Grønvald i Allesø, og begge maa være døde før Faderen 28. Juni 1804, da de ikke nævnes i Skiftet efter ham.

Enhver Oplysning om disse 2 Brøders senere Skæbne modtages med Taknemlighed af

Fr. Grønvald, Direktør.
Kongens Tværvej 8, Kbhvn. F.

IV.

Oplysninger søges om Slægten Binzer og v. Binzer til Brug ved Udarbejdelsen af en Familiestamtavle.

Otto Binzer,
Kolonibestyrelse,
Holsteinborg, Grønland.

FORMULARER TIL UDARBEJDELSE
AF
AHNETAVLER
FOR 16, 32 OG 64 AHNER

UDARBEJDET PAA OPFORDRING AF
BESTYRELSEN I SAMFUNDET FOR DANSK-NORSK
GENEALOGI OG PERSONALHISTORIE

**føres paa Lager og kunne rekvireres gennem
enhver Boghandel.**

A/s J. H. SCHULTZ FORLAGSBOGHANDEL
HAVNEGADE 15, KØBENHAVN K.

Spørgsmaal af genealogisk og personalhistorisk Natur kunne Samfundets Medlemmer erholde optaget i Tidsskriftet. Disse, ligesom andre skriftlige Henvendelser, sendes til Samfundets Sekretærer: for Danmark Overretssagfører *Paul Hennings*, Stormgade 6, København B.; for Norge Arkivamanuensis *A. W. Rasch*, Rigsarkivet, Christiania.

Af Etatsraad, fhv. Skoledirektør *Joakim Larsen* er paa vort Forlag udkommet:

Den danske Folkeskoles Historie.

Pris 2 Kr. 50 Øre.

Tidligere udkom:

**Bidrag til den danske Folkeundervisnings og Folkeskoles
Historie 1536—1784.**

1916.

Pris 3 Kr. 75 Øre.

Skolelovene af 1814 og deres Tilblivelse

aktmæssig fremstillet.

1914.

Pris 6 Kroner.

Bidrag til den danske Folkeskoles Historie 1784—1818

1893.

Pris: Før 4 Kr. 50 Øre, nu 1 Krone.

Ekspl. faas i alle Boglader.

A/S J. H. Schultz Forlagsboghandel.

Til

STUDENTER JUBILÆUMSSKRIFTET 1893—1918

søges Oplysninger om følgende
Studenter fra 1893, som hidtil ikke har kunnet findes.

Andersen, Louis Carl Georg Johan, f. 6. Juli 1874. Søn af Maskinmester. Dimitt. fra Lyceum.

Hansen, Frans Peter, f. 26. April 1862. Søn af Gaardmand. Ekstraord. Afgangseks. fra Slomanns Skole i Januar 1893.

Jensen, Jens Christian, f. 22. Aug. 1873. Fader ej anført. Til-lægseks. i Juni (vel fra Universitetet).

Petersen, Kristian Herskind, f. 27. Decbr. 1868. Søn af Hus-mand. Ekstraord. Afgangseks. fra Slomanns Skole i Januar 1893.

Rasmussen, Rasmus Thomas, f. 7. Febr. 1870. Søn af Gaard-ejer. Privalist fra Frederiksberg Latin- og Realskole.

Enhver Oplysn. om foranst. Studenterkamm. modt. med Taknemlighed.

PAUL HENNINGS, Overretssagfører.

Stormgade 6.

Hvis Særtryk af Tidsskriftets Artikler ønskes af ved-kommende Bidragyder, maa Arrangement træffes med Trykkeriet (J. H. Schultz A/S, Universitetsbogtrykkeri, Niels Juels Gade 12, København K.) inden 14 Dage efter Heftets Modtagelse.

Erik Pontoppidan:

Theatrum Daniæ (Bremen 1730)
Indb.

Johan David Köhler:

Die Welt in einer Nusz. Nürn-
berg 1726. Indb.

F. C. Schlossers Weltgeschichte

1—18 og Register. Frankfurt a.
M. 1844—56. Indb.

Gothakalenderen

(Hofkalender) En stor Del af
Aargangene 1820—1916 (dels
tyske, dels fransk Udgave; de
ældre Aargange er meget
sjældne!)

**Gothaisches Genealogisches
Taschenbuch**

der freiherrlichen Häuser 1900—
1915.

er billig - enten samlet eller delt - til Salg.

Tilbud gennem Redaktionen
